

Tampereen yliopisto
Johtamiskorkeakoulu
Politiikan tutkimus

Vaikuttaako sukupolvi poliittiseen kiinnittymiseen?

Anni Kurunsaari
Pro gradu -tutkielma
Ohjaaja: Kaisa Herne

KURUNSAARI, ANNI: ”Vaikuttaako sukupolvi poliittiseen kiinnittymiseen?”

Pro gradu -tutkielma, 80 sivua
Maaliskuu 2019

Tutkimukseni tavoitteena on tarkastella sukupolven vaikutusta poliittiseen kiinnittymiseen. Demokratian toimivuuden edellytykseksi nähdään, että kansalaiset ovat vähintään kohtalaisesti kiinnittyneitä poliittisen järjestelmän periaatteisiin ja toimintamuotoihin. Aikaisemmissa tutkimuksissa ikäryhmien välillä on havaittu eroja poliittisessa kiinnittymisessä ja erityisesti nuorempien ikäryhmien osalta on keskusteltu poliittisen kiinnittymisen heikentymisestä. Poliittisen kiinnittymisen laajasta tutkimuskirjallisuudesta huolimatta sukupolvivaikutusta poliittisessa kiinnittymisessä on tutkittu pääosin vain äänestämässä. Nimenomaisesti suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) ja yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980-luvulla) poliittinen kiinnittyminen laajemmin ei ole aikaisemmin ollut tutkimuksen kohteena.

Poliittinen kiinnittyminen viittaa kansalaisen ja politiikan väliseen suhteeseen. Poliittinen kiinnittyminen ymmärretään tutkimuksessani laajaksi kokonaisuudeksi, joka muodostuu poliittista asenteista ja toiminnallisesta poliittisesta osallistumisesta. Tutkimuksessani poliittista kiinnittymistä lähestytään poliittisen kiinnostuksen, ulkoisen ja sisäisen kansalaispätevyyden sekä puoluejäsenyyden avulla.

Tutkimuksessani sukupolven vaikutusta tutkitaan vertaamalla ensin sukupolvien ja koko aikuisväestön eroja kuluvalle vuosikymmenellä. Tämän jälkeen syvennytään tarkastelemaan sukupolvien ja koko aikuisväestön poliittisen kiinnittymisen kehittymistä pitkällä aikavälillä ja verrataan sukupolvien kiinnittymisen tasoa, kun nämä ovat olleet suunnilleen samanikäisiä. Lopuksi tarkastellaan vielä tekijöitä, jotka vaikuttavat sukupolvien poliittiseen kiinnittymiseen.

Aineistona käytetään puolueiden ajankohtaistutkimuksia vuosilta 1976 ja 1983 sekä kansallisia eduskuntavaalitutkimuksia vuosilta 1991, 2003 ja 2015. Tutkimusmenetelminä käytetään ristiintaulukointia, keskiarvotestejä ja logistista regressioanalyysia, joiden avulla kartoitetaan sukupolven vaikutusta poliittiseen kiinnittymiseen.

Tutkimustulosten mukaan sukupolvien välillä on havaittavissa eroa poliittisen kiinnostuksen ja puoluejäsenyyden suhteen siten, että näitä mittareita käytettäessä suuret ikäluokat ovat keskimäärin yksilöllisen valinnan sukupolvea poliittisesti kiinnittyneempiä. Pitkän aikavälin tarkastelu osoittaa, sukupolvien väliset erot, heidän ollessa suunnilleen samanikäisiä, selittynee pitkälti periodivaikutuksella. Puoluejäsenyyden osalta voidaan kuitenkin sanoa, että suurten ikäluokkien puoluejäsenyys ilmentää sukupolvelle ominaista kehitystä, joka poikkeaa yleisestä puoluejäsenyyden kehityksestä. Sukupolven ei havaittu vaikuttavan kansalaispätevyyteen. Sukupolvien poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttavat muut poliittista kiinnittymistä kuvaavat tekijät. Yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön kiinnittymiseen vaikuttavat sosiodemografiset tekijät, mutta suurten ikäluokkien kiinnittymiseen niillä ei ole vaikutusta.

Asiasanat: sukupolvi, sukupolvivaikutus, poliittinen kiinnittyminen, poliittinen osallistuminen, poliittiset asenteet

Sisällys

1.	JOHDANTO.....	1
2.	POLIITTINEN KIINNITTYMINEN	4
2.1.	Poliittinen kiinnittyminen käsitteenä	4
2.2.	Poliittinen kiinnostus	7
2.3.	Sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys	9
2.4.	Kiinnittyminen puolueisiin	11
3.	SUKUPOLVITEORIA.....	16
3.1.	Yhteiskuntatieteelliset lähestymistavat sukupolviin.....	16
3.2.	Yhteiskunnallinen sukupolvi käsitteenä	17
3.3.	Yhteiskunnallisten sukupolvien syntyminen	19
3.4.	Sukupolviteorian ongelmallisuus	21
3.5.	Suomalaiset sukupolvet	23
4.	MUUTOKSEN JA JATKUVUUDEN MALLIT	27
4.1.	Sukupolvivaikutus, elämäntaakka ja periodi	27
4.2.	Empiiriset havainnot sukupolvivaikutuksesta	32
4.3.	Poliittinen sosialisatio	34
5.	TUTKIMUSASETELMA, -AINEISTO JA -MENETELMÄ.....	36
5.1.	Tutkimustehtävä ja hypoteesit	36
5.2.	Tutkimusaineisto	39
5.3.	Tutkimusmenetelmät	41
5.4.	Tutkimuksen haasteet ja rajoitteet	44
6.	ANALYYSI JA TULOKSET.....	46
6.1.	Sukupolvien poliittisen kiinnittymisen taso	46
6.2.	Sukupolvivaikutus ja poliittinen kiinnittyminen	50
6.3.	Sukupolvien poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttavat tekijät.....	62
6.3.1.	Muuttujien koodaus	62
6.3.2.	Poliittiseen kiinnostukseen vaikuttavat tekijät.....	65
6.3.3.	Puoluejäsenyyteen vaikuttavat tekijät.....	71
7.	JOHTOPÄÄTÖKSET	74
8.	LÄHTEET	81
	Primäärlähteet.....	81
	Sekundäärlähteet	81

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Elämänkaarimallin vaikutuksen ilmeneminen ikäryhmien äänestämisessä.	27
Kuvio 2. Sukupolvivaikutuksen ilmeneminen ikäkohorttien äänestämisessä.	29
Kuvio 3. Periodivaikutuksen ilmeneminen ikäkohorttien äänestämisessä.	30
Kuvio 4. Puoluejäsenyyden yleisyys sukupolvissa ja koko aikuisväestössä.	50
Kuvio 5. Suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan poliittisen kiinnostuksen keskiarvot samanikäisinä... ..	53
Kuvio 6. Suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan ulkoisen kansalaispätevyyden keskiarvot lähes samanikäisinä.	59
Kuvio 7. Suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sisäisen kansalaispätevyyden keskiarvot lähes samanikäisinä.	59
Kuvio 8. Puoluejäsenyyden yleisyys (% kuuluu puolueeseen) suurissa ikäluokissa, yksilöllisen valinnan sukupolvella ja koko aikuisväestössä vuosina 1976, 1983, 1991 ja 2015.	60
Kuvio 9. Puoluejäsenyyden yleisyys suurissa ikäluokissa ja yksilöllisen valinnan sukupolvessa lähes samanikäisinä.	61

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Elämänkaarimallin sekä sukupolvi- ja periodivaikutuksen ilmeneminen, esimerkkinä äänestäminen.	32
Taulukko 2. Tutkimuksen sukupolvien ja kaikkien vastaajien lukumäärät käytetyissä aineistoissa.	41
Taulukko 3. Poliittisen kiinnostuksen jakaantuminen sukupolvissa ja koko aikuisväestössä.	47
Taulukko 4. Sisäisen kansalaispätevyyden jakaantuminen sukupolvissa ja koko aikuisväestössä.	48
Taulukko 5. Ulkoisen kansalaispätevyyden jakaantuminen sukupolvissa ja koko aikuisväestössä.	49
Taulukko 11. Suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön ulkoinen kansalaispätevyys vuosina 1983, 1991, 2003 ja 2015 (riviprosentti).	57
Taulukko 12. Koko aikuisväestön ja sukupolvien poliittiseen kiinnostukseen vaikuttavat tekijät. Logistinen regressio. Tuloksista on raportoitu ristitulossuhde (OR) ja p-arvot.....	67
Taulukko 13. Koko aikuisväestön ja suurten ikäluokkien puoluejäsenyyteen vaikuttavat tekijät. Logistinen regressio. Tuloksista on raportoitu ristitulossuhde (OR) ja p-arvot.....	72

1. JOHDANTO

Poliittinen kiinnittyminen kuvaa laaja-alaisesti kansalaisen ja poliittisen järjestelmän välistä suhdetta. Käsite pitää sisällään niin toiminnallista kiinnittymistä kuvaavia osatekijöitä kuten äänestämisen ja puoluejäsenyyden, kuin myös asenteellisia osatekijöitä, jotka kuvaavat kansalaisten suhtautumista ja ymmärrystä yhteiskunnallisiin toimijoihin ja asioihin (Jensen 2012, 3). Jokainen yksilö hahmottaa yksilöllisesti oman roolinsa suhteessa yhteiskuntaan. Tietyiltä osin tähän vaikuttavat tekijät saattavat olla kuitenkin myös yhtenäisiä samaan ryhmään kuuluville yksilöille. Eräs keskeinen edellytys ”samaan ryhmään” kuulumiselle on ajallinen rinnakkaisuus eli sama ryhmä on kokenut tietyn yhteiskunnallisesti merkityksellisen tapahtuman samassa elinkaaren vaiheessa. (Martikainen & Wass 2002, 39.)

Kansalaisten poliittinen kiinnittyminen on demokratian toimivuuden edellytys (Gabriel 2012, 162). Kansalaisten, politiikan ja valtion välisestä suhteesta onkin keskusteltu pitkään (esim. Klingemann & Fuchs 1995). Niin tutkijat kuin tiedotusvälineet ovat keskustelleet siitä, onko suhde kansalaisten, politiikan ja valtion välillä muuttunut ja miten mahdolliset muutokset vaikuttavat länsimaiseen edustukselliseen demokratiaan (Bäck ym. 2016, 380). Erityisesti viime vuosikymmeninä huomio vakiintuneissa demokraattisissa yhteiskunnissa on kiinnittynyt yksilöiden poliittisen kiinnittymisen heikentymiseen (Kestilä-Kekkonen 2018, 172).

Poliittisen kiinnittymisen heikentymistä ovat ilmentäneet esimerkiksi äänestysaktiivisuuden lasku (esim. Franklin 2004) ja puoluesamaistumisen heikentyminen (Dalton 2000, 23). Useimmissa maissa on esiintynyt huolestuneisuutta siitä, että poliittinen kiinnittyminen sukupolvelta toiselle on heikentynyt (Sapiro 2004, 2) ja erityisesti nuorten poliittinen osallistuminen on heikompaa kuin aikaisemmilla sukupolvilla (esim. Milner 2010, 13–33). Poliittisen osallistumisen laskua ja erityisesti äänestysaktiivisuuden muutosta läntisissä demokratioissa selitetty muun muassa ikäkohorttien välisillä eroilla ja sukupolvivaikutuksella (esim. Franklin 2004). Poliittisen kiinnittymisen laajasta tutkimuskirjallisuudesta huolimatta sukupolven vaikutusta kansalaisten poliittiseen kiinnittymiseen laajemmin ei ole aikaisemmin tutkittu. Suomessa sukupolvivaikutuksen tutkimus on keskittynyt pääosin äänestämiseen (esim. Wass 2007a).

Jo vuosisadan ajan yksi pisimpään säilyneistä tavoista selittää poliittista käyttäytymistä on ollut ikä. Käsite iän merkityksestä poliittisen käyttäytymisen selittäjänä ei ole yhtenäinen. Ikää käytetään poliittisen käyttäytymisen selittäjänä sekä elämäntaakamallissa, jossa elämänvaihe

selittää käyttäytymistä että sukupolvinäkökulmassa, jossa sukupolvi selittää ikäkohorttien välisiä eroja. (Braungart & Braungart 1986, 205–206.) Sukupolvivaikutuksella viitataan siihen, että jokin ikäkohortti eroaa toisesta ikäkohortista esimerkiksi asenteiden ja käyttäytymisen suhteen, ja tämä ero ikäkohorttien välillä säilyy myös ajan kuluessa (Wass 2006, 35). Sukupolviteorian mukaan sukupolvien väliset erot perustuvat sukupolvien jäsenten varhaisnuoruudessa koettuihin yhteiskunnallisiin tapahtumiin ja muutoksiin. Nämä varhaisnuoruudessa, otollisessa iässä, koetut avainkokemukset muokkaavat sukupolvien jäseniä keskenään yhtenäiseen suuntaan. (Braungart & Braungart 1986, 215–216.)

Peräkkäisten ikäryhmien syntyminen yhteiskuntaan on ollut ihmiskunnan historian jatkuva ominaisuus. Jokainen ikäryhmä on syntynyt tietynlaisen historiallisen ja poliittisen asetelman vallitessa ja tämä ikäryhmän läpikäymä sosiaalishistoriallinen prosessi tarjoaa tärkeän voiman yhteiskunnan staattisuudelle ja muutokselle. (Braungart & Braungart 1986, 205–206.) Sukupolvien yhteiskunnallinen merkitys piilee siinä, että sukupolvien nähdään olevan suurten yhteiskunnallisten muutosten tekijöitä tai 'kuljettajia' (Berger 1960, 10). Sukupolvinäkökulma on tarjonnut myös vaihtoehtoisen yhteiskunnallisen konfliktin yhteiskuntaluokkien tilalle. Yhteiskuntatieteellinen lähestymistapa sukupolviin ja sukupolvien tarkastelu samalla myös jäsentää yhteiskuntaa. (Purhonen 2007, 32, 69.)

Sukupolven merkityksen tutkiminen ihmisten yhteiskunnallisen toiminnan ja historiallisen identiteetin kannalta on herättänyt kiinnostusta viimeisten vuosikymmenten aikana (Wass & Torsti 2011, 167). Yhteiskunnallista toimintaa käsittelevissä tutkimuksissa sukupolven käsite on esimerkiksi ollut mukana tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu äänestysaktiivisuutta (esim. Blais ym. 2004, Wass 2008), poliittista osallistumista ja orientaatiota (esim. Putnam 2000, 247–276, Dalton 2007, 36–39), poliittista tietotasoa (esim. Milner 2010, 88–102) ja yhteiskunnallista asemaa (esim. Borg & Ruostetsaari 2004). Suomessa sukupolvien välillä on havaittu eroja äänestämisessä (Wass 2007a) ja suhtautumisessa poliittiseen osallistumiseen (Grönlund ym. 2005, 107–118).

Tutkimukseni tavoitteena on tutkia sukupolvinäkökulmasta kahden eri ikäkohortin poliittista kiinnittymistä Suomessa. Tutkimuksessani tarkastellaan suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) ja nuoremman, yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) poliittisen kiinnittymisen kehitystä vuosilta 1976, 1983, 1991, 2003 ja 2015 sekä verrataan poliittisen kiinnittymisen tasoa, kun ikäkohortit ovat olleet samanikäisiä. Tutkimuksessani vertaillaan myös, mitkä tekijät selittävät nykypäivänä näiden kahden eri ikäkohortin poliittista kiinnittymistä ja miten tämä on suhteessa koko väestöön.

Ikäkohorttien kiinnittymistä tarkastellaan poliittisen kiinnostuksen, puoluekiinnittymisen (puoluejäsenyys) sekä sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden avulla. Kansalaispätevyyden käsitteillä kuvataan yhtäältä yksilön omakohtaista kokemusta omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja ymmärrystä poliittisen järjestelmän toiminnasta sekä toisaalta myös poliittisten prosessien responsiivisuutta eli sitä, miten kansalaisten näkökulmasta heidän vaikuttamisensa seuraukset ilmenevät poliittisen järjestelmän prosesseissa (esim. Craig, Niemi & Silver 1990, 290). Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Onko suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) ja yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) välillä havaittavissa eroja poliittisessa kiinnittymisessä?
- Onko poliittisessa kiinnittymisessä havaittavissa sukupolvivaikutus?
- Mitkä tekijät selittävät suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) ja yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) kiinnittymistä?

Muuttuvassa yhteiskunnassa on tärkeää tutkia sukupolven vaikutusta, jotta voidaan paremmin ymmärtää yhteiskunnan nykyhetkeä ja sen tulevaisuutta. Sukupolvien poliittisen kiinnittyneisyyden tarkastelu on tärkeää, jotta tiedetään miten eri ikäkohorttien ”ääni” kuuluu parhaiten yhteiskunnassa ja keillä on parhaimmat edellytykset toimia yhteiskunnassa aktiivisena kansalaisena. Sukupolven vaikutuksen tarkasteleminen tuo esiin myös sen, miten yhteiskunta vaikuttaa yksilön poliittiseen kiinnittymiseen. Demokratian toimivuuden ja vallan hyväksyttävyyden kannalta on tärkeää, että kaikki ikäkohortit ovat kiinnittyneitä poliittiseen järjestelmään. Yhteiskunnallisten sukupolvien tarkastelu myös jäsentää yhteiskuntaamme luoden samalla kuvan sen historiasta, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta.

Tutkimuksessani suurten ikäluokkien ja nuoremman ikäkohortin poliittista kiinnittymistä tarkastellaan kvantitatiivisin menetelmin. Tutkimusaineistona käytetään sekä puolueiden ajankohtaistutkimuksia vuosilta 1976, 1983 ja 1991 että vuosien 2003 ja 2015 Eduskuntavaalitutkimuksia. Pitkän aikavälin vertailtavuuden vuoksi aineistoa on kerätty viideltä eri vuosikymmeneltä 1970-luvulta 2010-luvulle saakka.

2. POLIITTINEN KIINNITTYMINEN

2.1. Poliittinen kiinnittyminen käsitteenä

Poliittinen kiinnittyminen kuvaa kansalaisen ja politiikan välistä suhdetta (Oskarson 2007, 125). Poliittinen kiinnittyminen on laaja käsite, joka koostuu sekä asenteellisista että toiminnallisista ulottuvuuksista (Mattila & Sänkiahö 2005, 74). Näitä poliittisen kiinnittymisen ulottuvuuksia ovat poliittinen tietotaso, politiikkaan kohdistetut asenteet, arvot ja mielipiteet sekä poliittinen osallistuminen (Jensen 2012, 3).

Yksilötasolla poliittinen kiinnittyminen nähdään yksilön resurssina poliittisessa osallistumisessa. Resurssinäkökulmassa poliittisen kiinnittymisen osatekijät kuten poliittinen kiinnostus, tietotaso, suhtautuminen ja luottamus ovat yksilön henkilökohtaisia resursseja, voimavaroja. Mitä enemmän yksilöllä on käytettävissä näitä resursseja, sitä paremmat edellytykset hänellä on vaikuttaa ja osallistua yhteiskunnassa. (Verba ym. 1995, 16.) Samaan tapaan kuin käytettävissä oleva aika ja sosiaaliset suhteet myös ymmärrys politiikasta ja poliittisesta järjestelmästä sekä kiinnostus politiikkaa kohtaan voidaan nähdä resursseina, jotka edesauttavat vaikuttamista (Rapeli & Borg, 2016, 359). Äänestyskäyttäytyminen esimerkiksi ilmentää hyvin poliittisen kiinnittymisen resurssinäkökulmaa, sillä on havaittu, että ero poliittisessa kiinnittymisessä on huomattavan suuri, kun vertaillaan äänestäjiä ja äänestämättä jättäneitä.¹ Äänestämättä jättäneet ovat huomattavasti löyhemmin kiinnittyneitä kuin äänestäneet. (Rapeli & Borg 2016, 367). Resurssinäkökulmasta käsin onkin tärkeää tietää, miten eri ikäkohorteilla on edellytyksiä osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa.

Yleisesti on havaittu, etteivät kiinnittymisresurssit ole jakautuneet tasaisesti yhteiskunnassa. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että poliittinen kiinnittyminen on laajimmin levinnyt korkean yhteiskunnallisen aseman ja hyvin toimeentulevien keskuudessa, kun taas politiikasta vieraantuminen on ylliedustettuna matalasti koulutettujen ja matalan tulotason omaavien keskuudessa (esim. Gabriel 2012). Lisäksi eri kiinnittymistä kuvaavien tekijöiden on havaittu vaikuttavan myös toisiinsa (esim. Rapeli & Borg 2016). Tällöin kiinnittyminen jollain asteikoilla edesauttaa kiinnittymistä myös jollain toisella kiinnittymisulottuvuudella ja niin edelleen.

¹ Kyseisessä tutkimuksessa poliittista kiinnittymistä tarkasteltu poliittisen kiinnostuksen, tietotason sekä sisäisen että ulkoisen kansalaispätevyyden avulla.

Yksilötason lisäksi poliittinen kiinnittyminen on hyvin merkityksellinen myös laajemmin koko yhteiskunnan näkökulmasta, sillä kansalaisten poliittinen kiinnittyminen on ensiarvoisen tärkeää sekä yhteiskunnan legitimitietin että koko demokratian toimivuuden kannalta. Legitimitietissä on kyse siitä, että lainsäädännöllä, instituutioilla tai johtajilla uskotaan olevan oikeus hallita (Hurd 2016). Se, miten kansalaiset kiinnittyvät poliittisen järjestelmää, ilmentää osaltaan legitimitietin rakentumista ja sitä, missä määrin kansalaiset tukevat poliittista järjestelmää ja sitä ohjaavia arvoja (Easton 1965). Demokratian toimivuuden edellytyksenä nähdään se, että kansalaiset ovat sitoutuneita vähintäänkin kohtalaisesti poliittisen järjestelmän periaatteisiin ja toiminnanmuotoihin. (Mattila & Sankiahho 2005, 73).

Demokratia edellyttää sitä, että ihmiset ovat aktiivisesti kiinnittyneitä poliittiseen elämään, niin ajatuksissansa (esim. poliittiset asenteet) kuin toiminnallisestikin (poliittinen osallistuminen). Kognitiivisesti poliittiseen järjestelmään kiinnittyneet kansalaiset voivat tehdä perusteltuja poliittisia valintoja, toimia poliittisesti aktiivisesti silloin kun kokevat sen tarpeelliseksi, sekä seurata ”vallan vaihtukoirana” poliittisen eliitin toimintaa harjoittaen tällöin poliittisen vallan kontrollointia ja rajoittamista. Kaiken kaikkiaan ilman kiinnittyneitä kansalaisia politiikan vastuuvollisuus ihmisiä määräämälle lainsäädännölle kuihtuu lähinnä riippumaan vain poliittisten johtajien hyvästä tahdosta. (Gabriel 2012, 162.) Kansalaisten kiinnittymisen nähdäänkin kuvaavan osaltaan myös demokraattisen järjestelmän toimivuutta, ’hyvinvointia’.

Poliittisen kiinnittymisen tutkimuksissa on moniulotteisesti lähestytty sitä, miten kansalainen suhtautuu poliittiseen järjestelmään, sen eri osiin ja prosesseihin (Borg 2005, 62). Perinteisesti poliittinen kiinnostus, tietotaso, kansalaispätevyys ja poliittinen luottamus on nähty kiinnittymistä kuvaavina osatekijöinä (Rapeli & Borg 2016, 359). Poliittisen kiinnittymisen käsite pitää sisällään lukuisan määrän erilaisia kiinnittymistä kuvaavia osatekijöitä. Tutkimuskirjallisuudessa poliittisen kiinnittymisen käsitteen alla on tutkittu useita eri kiinnittymistä kuvaavia ”kiinnittymisindikaattoreita” ja niiden yhdistelmiä, eikä näin ollen ole kehittynyt tarkkaa standardia sen suhteen, miten poliittista kiinnittymistä mitataan.

Aikaisemmissa tutkimuksissa esimerkiksi Borg (2005, 63–65) on tutkinut poliittista ja yhteiskunnallista kiinnittymistä käyttäen yli kymmentä erilaista kiinnittymisulottuvuutta. Borgin tarkastelu kuvaa laaja-alaisesti niin poliittista kiinnittymistä kuin myös yhteiskunnallista kiinnittymistä (Borg 2005, 63–65). Grönlund ym. (2005, 88–118) tarkastelevat eduskuntavaalitutkimuksessa vuodelta 2003 poliittista kiinnittymistä poliittisen kiinnostuksen,

tietotason, subjektiivisen kansalaispätevyyden, puoluesamaistumisen ja poliittisen sosialisoinnin avulla. Bengtsson ja Christensen (2012, 255–274) käsittelevät vuoden 2011 eduskuntavaalitutkimuksessa poliittista kiinnittymistä poliittisen tietämisen, osallistumisen ja kiinnostuksen avulla. Lisäksi ”Poliittinen kiinnittyminen” otsikon alla käsiteltiin kansalaisten erilaisia demokratiakäsityksiä sekä näkemyksiä poliittisista vaikuttamiskeinoista ja uskonnon merkityksestä vaalikäyttäytymisessä (Bengtsson & Christensen 2012, 255–274). Vuoden 2016 Eduskuntavaalitutkimuksessa Rapeli ja Borg (2016, 358–376) tarkastelevat puolestaan poliittista kiinnittymistä kansalaispätevyyden ja poliittisen kiinnostuksen avulla eduskuntavaalitutkimuksessa.

Laaja-alaista poliittisen kiinnittymisen käsitettä onkin kritisoitu juuri siitä, että sillä voidaan viitata hyvin eri asioihin. Berger (2009, 335) pitää tästä syystä poliittista kiinnittymistä jopa tarpeettomana kattokäsitteenä, koska sen sisältöä on venytetty kattamaan kaikenlaista toimintaa äänestämisestä keilailuun ja poliittisten televisio-ohjelmien katselemisesta hyväntekeväisyyteen. Käsitteen monitulkintaisuus ja -sisältöisyys vaikeuttaa kansalaisten kiinnittymisen kehittymisen tutkimista, eli sitä onko kansalaisten poliittinen kiinnittymisen oikeasti heikentynyt liberaaleissa ja demokraattisissa maissa viimeisen 40 vuoden aikana kuten monet väittävät, vai ovatko poliittisen kiinnittymisen mallit ja tavat muuttaneet vain muotoaan. Vaikka käsitteen sisällöstä voidaanakin olla erimielisiä, jaettu konsensus käsitteen ympärillä on kuitenkin ollut se, että kansalaisten poliittista kiinnittymistä tarvitaan niin paljon kuin vain mahdollista. (Berger 2009, 335.)

Tutkimuksessani suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven poliittista kiinnittymistä tarkastellaan poliittisen kiinnostuneisuuden, puoluekiinnittymisen sekä sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden avulla. Edellä mainitut kiinnittymistä kuvaavat tekijät on valittu tutkimukseeni, koska ne kuvaavat laajalti kiinnittymistä niin asenteellisesta kuin toiminnallisesta näkökulmasta käsin sekä aineisto tarjoaa näiden muuttujien pitkän aikavälin vertailun. Poliittisen kiinnostuksen sekä sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden tutkiminen on tärkeää erityisesti siitä syystä, että ne molemmat vaikuttavat myös muiden kiinnittymistä kuvaavien indikaattoreiden, kuten poliittisen luottamuksen, perinteisen vaaliosallistumisen sekä myös uusien osallistumismuotojen omaksumisen taustalla (Kestilä-Kekkonen 2018, 174–175). Näin ollen ne eivät kuvaa kiinnittymistä ainoastaan kiinnostuksen tai kansalaispätevyyden osalta, vaan niiden vaikutusvoiman myötä ne toimivat myös ikään kuin ennakkoehtona laajemmin poliittiselle kiinnittymiselle.

Koska toiminnallinen ulottuvuus on myös keskeinen osa poliittista kiinnittymistä, tutkimuksessani tarkastellaan toiminnallista ulottuvuutta perinteisen poliittisen osallistumistavan, puoluekiinnittymisen näkökulmasta. Edustuksellisessa demokratiassa puolueiden rooli on edelleen hyvin olennainen (Dalton & Wattenberg 2000, 261), vaikka puoluejäsenyys itsessään onkin menettänyt viime vuosien aikana vetovoimaansa muille osallistumistavoille (Karvonen & Paloheimo 2005, 291). Lisäksi kansalaiset edelleen kiinnittyvät poliittiseen järjestelmään vaaleissa pääosin puolueiden kautta (Kestilä-Kekkonen & Korvela 2017, 13). Osin myös rajallisesta aineistosta johtuen poliittista osallistumista tarkastellaan tutkimuksessani juuri puoluejäsenyydestä käsin.

2.2. Poliittinen kiinnostus

Yksi keskeisin poliittisen kiinnittyneisyyden osatekijä on poliittinen kiinnostus. Sillä viitataan yksilön kokemaan yleiseen kiinnostuksen tunteeseen yhteiskunnallisia asioita ja niiden hoitamista kohtaan (Kestilä-Kekkonen 2015, 52). Poliittinen kiinnostuksen katsotaan implikoivan yksilön subjektiivista arviota siitä, miten motivoitunut hän on seuraamaan politiikan tapahtumia sekä osallistumaan yhteiskunnan toimintaan (van Deth 1990, 276–277). Sen katsotaan ilmentävän sitä, miten halukkaita kansalaiset ovat käyttämään aikaansa poliittisten ilmiöiden pohdintaan ja osallistumiseen (Lupia ja Philbot 2005, 1122).

Poliittinen kiinnostuneisuus on sekä koko demokraattisen järjestelmän toiminnan että yksilön poliittisen kiinnittymisen kannalta merkityksellinen, koska sen on nähty vaikuttavan muihin poliittisen kiinnittymisen osatekijöihin ja toimivan ikään kuin ennakkoehtona kiinnittymiselle (kts. esim. Strömbäck & Shehata, 2010). Useiden tutkimuksien perusteella poliittinen kiinnostuneisuus jakaa vahvasti ihmisiä poliittisen käyttäytymisen ja asenteiden suhteen (Rapeli & Borg, 359). Poliittisen kiinnostuksen on esimerkiksi havaittu olevan yhteydessä poliittiseen osallistumiseen (Oskarson 2007; Verba ym. 1997) ja poliittiseen tietotasoon (Delli Carpini & Keeter 1996, 175). Kiinnostuneisuus motivoi osallistumaan, ja se myös ennustaa poliittista tietotasoa. Erittäin harvan politiikasta kiinnostumattoman poliittinen tietotaso on hyvin korkealla. Poliittinen kiinnostuneisuus kasvattaa myös poliittista luottamusta poliittista järjestelmää kohtaan (Bäck ym. 2016, 394). Putnam kuvailee osuvasti poliittisen kiinnostuksen ja tietämyksen suhdetta poliittiseen osallistumiseen esimerkillään: ”jos ei tunne pelin sääntöjä eikä pelaajia eikä välitä lopputuloksesta, tuskin itse haluaa edes yrittää pelata” (Putnam 2000, 35).

Poliittisen kiinnostuneisuuden vaikutus poliittiseen osallistumiseen on tuskin kuitenkaan yksisuuntainen, vaan kyse on pikemminkin vuorovaikutuksesta: siinä, missä kansalaisen osallistuminen lisää hänen kiinnostustaan, kiinnostumisen lisääntyminen kasvattaa todennäköisyyttä osallistua myös jatkossakin (Grönlund ym. 2005, 89). Sen sijaan, että poliittisten asenteiden nähtäisiin tukevan poliittista osallistumista, on paneeliaineiston avulla tehdyssä tutkimuksessa havaittu myös päinvastaisia vaikutuksia. Kyseisessä tutkimuksessa havaittiin, että poliittiset asenteet, kuten poliittinen kiinnostus ja kansalaispätevyys, toki vaikuttavat poliittiseen osallistumiseen, mutta osallistumisen vaikutus asenteisiin on huomattavasti voimakkaampi. (Quintelier & van Deth 2014, 167.)

Demokratia edellyttää kansalaisilta poliittista kiinnostusta. Demokraattisissa järjestelmissä kansalaisilla tulee olla kyvyt ilmaista tarpeitansa, odotuksiansa ja toiveitansa, mutta ilman edes vähäistä kiinnostuksen tunnetta politiikkaa kohtaan kansalaiset tuskin olisivat edes tietoisia poliittisen järjestelmän prosesseista tai mahdollisuuksista puolustaa omia etujansa sekä myötävaikuttaa kollektiivisiin päätöksiin (van Deth & Elff 2004, 477–478). Poliittisesti kiinnostuneet yksilöt seuraavat aktiivisesti yhteiskunnan tapahtumia sekä kykenevät muodostamaan poliittisesti informoituja ja johdonmukaisia näkemyksiä (van Deth 1990, 275).

Kansainvälisesti verrattuna suomalaisten poliittinen kiinnostus on korkealla tasolla. Muihin pohjoismaihin verrattuna suomalaisten poliittinen kiinnostus on hieman matalammalla tasolla. Yleisesti suomalaisten poliittinen kiinnostuneisuus on ajan myötä säilynyt vakaasti samalla tasolla ja poliittisessa kiinnostuneisuudessa ei ole havaittu suuria muutoksia esimerkiksi vuosien 2003–2015 välillä. Sen sijaan väestöryhmien välillä on havaittu Suomessa huomattavia eroja. Poliittinen kiinnostuneisuus on selkeästi vähäisempää nuoremmilla ikäryhmillä. (Kestilä-Kekkonen 2015, 52–54.) Sama havainto on tehty myös muissa maissa kuten Yhdysvalloissa (Lupia ja Philbot 2005, 1122–1123). Myös eri koulutustasojen välillä on selkeitä eroja poliittisessa kiinnostuneisuudessa. Kiinnostuneisuuden määrä kasvaa, mitä korkeampi on yksilön koulutus. (Kestilä-Kekkonen 2015, 52–54.) Vaikka sukupuolien välinen ero poliittisessa kiinnostuksessa on kaventunut reippaasti esimerkiksi vuosien 1977 ja 2003 välillä (Grönlund ym. 2005, 90–91), on vielä 2010-luvullakin havaittavissa eroa sukupuolien välillä, miesten ollessa politiikasta enemmän kiinnostuneita (Elo ja Rapeli 2012, 282–284, Rapeli & Borg 2016, 369). Tutkimukseni kannalta keskeistä on huomioida se, että aiemmissa tutkimuksissa on havaittu merkittäviä eroja eri ikäryhmien välillä.

2.3. Sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys

Kansalaispätevyyden käsite kuvaa tunnetta siitä, että ”yksilön poliittisella toiminnalla on vaikutusta tai voi olla vaikutusta poliittiseen prosessiin” (Cambell ym. 1954, 187). Kansalaispätevyyden käsite jakaantuu sisäiseen ja ulkoiseen kansalaispätevyyteen, joista ensimmäinen viittaa yksilön kokemukseen omista taidoista ja resursseista, kun taas jälkimmäinen viittaa yksilön kokemukseen demokraattisen hallinnon toiminnasta. Sisäinen eli subjektiivinen kansalaispätevyys viittaa yksilön arvioon omista kyvyistä osallistua tehokkaasti politiikkaan sekä ymmärtää poliittisia prosesseja. (esim. Craig, Niemi & Silver 1990, 290.) Yksilön sisäisen kansalaispätevyyden tunne on aina subjektiivinen, kansalaisen oma arvio, joka tulee erottaa objektiivisesta poliittisesta tietotasosta, vaikka sisäisen kansalaispätevyyden tunne on osin sen kanssa päällekkäinen (Kestilä-Kekkonen 2018, 179). Poliittisella tietotasolla viitataan yksilöiden politiikkaa koskevien faktatietojen hallitsemiseen (Delli Carpini & Keeter 1996, 10). Poliittinen tietotaso kuvaa objektiivista yksilön tietämyksen tasoa, eikä se näin ollen ole asenteellinen arvio kuten kansalaispätevyys.

Ulkoinen kansalaispätevyys viittaa puolestaan siihen, miten responsiivisena kansalainen näkee edustuksellisen demokratian toiminnan. Responsiivisuudella viitataan siihen, miten hallinnon instituutiot ja toimijat vastaavat kansalaistensa tarpeisiin. (esim. Craig, Niemi & Silver 1990, 290, Grönlund ym. 2005, 95.) Vahvaa ulkoista kansalaispätevyyden tunnetta kokeva kansalainen kokee, että hän voi edustuksellisen demokratian välityksellä vaikuttaa poliittisten puolueiden ja poliitikkojen toimintaan. Tämä ulkoisen kansalaispätevyyden tunne muodostuu käsityksistä ja uskomuksista, jotka voivat pohjautua yhtä hyvin tietoon kuin mielikuviinkin. (Borg 2005, 26.)

Sisäisen kansalaispätevyyden puuttuminen puolestaan johtaa todennäköisesti siihen, että kansalaiset etääntyvät ja irtaantuvat demokraattisista prosesseista sekä kokevat apatiaa ja välinpitämättömyyttä niitä kohtaan (Morell 2005, 50). Toisaalta Borg (2005, 26) tuo esiin myös sen, ettei sisäisen kansalaispätevyyden käsite ole ulkoiseen kansalaispätevyyteen verrattuna samaan tapaan sidoksissa edustuksellisen demokratian järjestelmään, vaan käsite pikemminkin viittaa yleisesti kaikenlaisiin yhteiskunnallisiin vaikutusmahdollisuuksiin.

Ulkoinen kansalaispätevyys ja poliittinen luottamus tulevat määritelmässään hyvin lähelle samaa maaperää. Ulkoisella kansalaispätevyydellä viitattiin kansalaisten käsityksiin poliittisen järjestelmän responsiivisuudesta (esim. Craig ym. 1990), kun taas perinteinen poliittisen luottamuksen määritelmä viittaa siihen, kuinka poliittisen järjestelmän instituutiot ja toimijat kuten poliitikot ja puolueet toimivat kansalaisten normatiivisten oletusten mukaisesti (esim.

Miller 1974, Hetherington 1998). Ulkoisen kansalaispätevyyden ja poliittisen luottamuksen välillä onkin havaittu olevan vahva korrelaatio (esim. Craig 1979).

Sekä ulkoisen kansalaispätevyyden että poliittisen luottamuksen käsitettä on hyödynnetty poliittisen järjestelmän diffuusin tuen mittarina ja näiden molempien käsitteiden on nähty indikoivan osaltaan myös poliittisen järjestelmän legitimitettä (Iyengar 1980, 249). Diffuusi tuki viittaa pitkäaikaiseen ja yleiseen tukeen koko poliittista järjestelmään kohtaan, kun taas poliittisen tuen toinen muoto, spesifi tuki, on lyhytaikaisempaa ja kohdistuu kulloinkin vallassa oleviin poliittisiin päätöksentekijöihin ja heidän toteuttamaansa politiikkaan (Easton 1975, 436–437). Samankaltaisuudesta huolimatta ero ulkoisen kansalaispätevyyden ja poliittisen luottamuksen välillä on kuitenkin siinä, että siinä missä ulkoinen kansalaispätevyys painottuu vahvemmin arvioon järjestelmän oikeudenmukaisuudesta, poliittinen luottamus keskittyy selkeämmin kansalaisten vaatimusten ja poliittisen eliitin toiminnan vastaavuuteen (Craig ym. 1990).

Kansalaisten sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden tunteella on merkittävä vaikutus yksilöiden poliittiseen kiinnittymiseen laajemminkin ja sitä kautta koko demokraattisen järjestelmän toimintaan. Kansalaisten kansalaispätevyyden onkin nähty kuvaavan keskeisesti koko demokraattisen järjestelmän toimintaa ja sen ”hyvinvointia” (Craig ym. 1990, 289). Tutkimusten mukaan sisäinen kansalaispätevyys selittää keskeisesti poliittista luottamusta (esim. Bäck ym. 2016) ja kansalaispätevyys vaikuttaa kansalaisten poliittiseen osallistumiseen (Karp & Banducci 2008). Sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden on havaittu vaikuttavan esimerkiksi äänestysaktiivisuuteen siten, että erityisesti matalammin kouluttautuneiden kohdalla kansalaispätevyys selittää äänestämistä. (Finkel 1985, 905–906).

Niin subjektiivisesti arvioitu heikko sisäinen kansalaispätevyys kuin myös objektiivisesti arvioitu heikko poliittinen tietotaso saattavat passivoida kansalaista. Sen sijaan ulkoisen kansalaispätevyyden vaikutus ei välttämättä ole samankaltainen, sillä heikko ulkoisen kansalaispätevyyden tunne saattaa myös motivoida harkitsemaan perinteisten osallistumistapojen rinnalle vaihtoehtoisia vaikuttamistapoja. (Kestilä-Kekkonen 2015, 56–57.) Onkin havaittu, että korkeaa sisäistä kansalaispätevyyttä kokeva, mutta samanaikaisesti kriittisesti poliittisen järjestelmän responsiivisuuteen suhtautuva kansalainen osallistuu muita kansalaisia todennäköisemmin politiikkaan epäkonventionaalisilla tavoilla tai tavoilla, joilla on mahdollisuus päästä vaikuttamaan mahdollisimman lähelle poliittiseen prosessiin (Pollock 1983).

Alhaisen sisäisen kansalaispätevyyden on nähty olevan yhteydessä heikkoon poliittiseen tietotasoon ja vähäiseen kiinnostuneisuuteen politiikkaa kohtaan. Koska kansainvälisesti verrattuna suomalaisten kiinnostus ja poliittinen tietotaso ovat keskimäärin kohtalaisen korkealla, voisi sisäisen kansalaispätevyyden ajatella vastaavan näitä tuloksia. Aiempien tutkimuksien perusteella Suomessa on kuitenkin tehty päinvastaisia havaintoja, sillä kansainvälisesti verrattuna suomalaisten sisäisen kansalaispätevyyden tunne on keskimäärin verrattuna heikkoa, kun verrataan heitä muihin eurooppalaisiin. (Kestilä-Kekkonen 2015, 56.) Suomen kansalaisista yli 40 prosenttia kokee ainakin toisinaan politiikan vaikeaksi ymmärtää. Kansainvälisessä vertailussa on havaittu, että valtaosassa eurooppalaisia maita niiden kansalaisten, jotka kokevat politiikan ainakin toisinaan liian vaikeaksi ymmärtää, osuus on pienempi kuin Suomessa. Suomessa on Pohjoismaista selkeästi eniten kansalaisia, joille politiikan ymmärtäminen on vaikeaa. (Karvonen 2014, 142–143.)

Aikaisemman tutkimuksen perusteella Suomessa eri-ikäisten ryhmien välillä ei ole havaittavissa suuria eroja sisäisen kansalaispätevyyden kohdalla. Sen sijaan sukupuolten ja koulutusryhmien välillä on selkeitä eroja sisäisessä kansalaispätevyydessä. Naiset kokevat miehiä enemmän politiikan liian monimutkaiseksi, jotta sitä voisi ymmärtää. Koulutus kohentaa sisäisen kansalaispätevyyden tunnetta. Koulutuksen vaikutus ei sinällään ole yllättävä tulos poliittisen tietotason ollessa yhteydessä sisäiseen kansalaispätevyyteen. Erot väestöryhmien välillä noudattavat samaa kaavaa myös ulkoisen kansalaispätevyyden kohdalla. (Kestilä-Kekkonen 2015, 56–57.) Tutkimukseni kannalta keskeistä on huomioda se, että aiemmissa tutkimuksissa sisäisessä eikä ulkoisessa kansalaispätevyydessä havaittu merkittäviä eroja eri ikäryhmien välillä.

2.4. Kiinnittyminen puolueisiin

Kansalaiset voivat kiinnittyä poliittisiin puolueisiin monella eri tasolla ja voimakkuudella. Borg (2008, 85) kuvaa kansalaisten kiinnittymistä poliittisiin puolueisiin erilaisina ytimeistä eli puolueesta loittonevina kehinä. Puoluekiinnittyminen on vahvinta sisimmällä kehällä. Sisimmällä kehällä olevat ovat puolueen jäseniä, jotka osallistuvat puolue toimintaan aktiivisesti. Heitä seuraa kehä, jolla ovat satunnaisesti puolue toimintaan osallistuvat. Seuraavalla loittonevalla kehällä ovat puolueeseen vahvasti identifioituvat kannattajat, jotka äänestävät puoluetta säännöllisesti vaaliurnilla, mutta eivät ole puolueen varsinaisia jäseniä. Uloin kehä, kuvaa löyhimmäistä puoluekiinnittymistä. Tälle kehälle asettuvat kansalaiset kokevat jonkin verran yhtäläisyyttä puolueen aatemaailman kanssa, mutta puolueen kannattaminen ei ole

vakiintunutta, vaan he voivat kannattaa välillä muitakin puolueita tai olla kannattamatta yhtäkään puoletta. (Borg 2008, 85.)

Puolueet ovat olennaisen osa edustuksellista demokratiaa, sillä edustuksellisessa demokratiassa merkittävä osa kansalaisten poliittisesta osallistumisesta kanavoituu puolueiden kautta. Puolueet ilmentävät yhteiskunnassa erilaisia jakoja, lohkeamia ja ristiriitaisuutta. Suomessa poliittiset puolueet muodostavat monipuoluejärjestelmän eli poliittisesta vallasta kilpailevia puolueita ja puolueiden välisiä aatteellisia eroja on useita. (Paloheimo & Raunio 2008, 11–12, 16–17.)

Puoluejäsenyys määritellään yksilön ja puolueen väliseksi organisaattoriseksi kytkökseksi (Heidar 2006, 301). Puoluejäsenyys ei näin ollen pidä sisällään sitä, kuinka aktiivista jäsenen toiminta puolueessa on tai äänestääkö jäsen aina puoluetta. Siitä huolimatta puoluejäsenyyden voidaan katsoa ilmentävän kuitenkin sitä, että yksilö samaistuu tiettyyn poliittiseen puolueeseen (Grönlund ym. 2005, 100). Puoluesamaistumisella viitataan psykologiseen siteeseen puolueen ja kansalaisen välillä (Campbell ym. 1960, 121).

Toisaalta, vaikka puoluejäsenyys implikoi voimakkaasti puoluesamaistumisesta, ei voimakasta puoluesamaistumista silti seuraa aina puoluejäsenyys. Vaaleissa valitsija voi kokea voimakastakin puoluesamaistumista olematta puolueen jäsen. Lisäksi kansalainen voi myös samaistua samanaikaisesti useampaankin kuin yhteen puolueeseen ja puoluesamaistuminen saattaa ajan saatossa vaihdella (Söderlund 2016, 344). Kansalaisten kokemus siitä, että jokin puolue edustaa heidän arvojansa, kiinnittää heidät tiiviimmin poliittiseen järjestelmään ja tällöin he myös luottavat enemmän poliittisen järjestelmän toimintaan (Miller & Listhaug 1990, 384).

Puolueiden organisoitumis- ja toimintatavat ovat muuttuneet merkittävästi kehittyneissä demokratioissa. Tämä on ilmennyt esimerkiksi siten, että puolueiden jäsenmäärät ovat pienentyneet ja puolueiden järjestötyö, joka on pohjautunut jäsenistön laajapohjaiseen osallistumiseen, on heikentynyt. Puolueiden päätöksenteossa korostuu erilaisten asiantuntijaryhmien rooli. Vuorovaikutus puoluejohdon sekä jäsenistön välillä on ohentunut ja julkiset edustajat ovat nousseet puolueen etualalle. Poliittiset johtajat kilpailevat julkisuudesta ja vaikuttavat viestimien välityksellä suoraan äänestäjiin. Poliittisten debattien painopiste on liukunut ajankohtaisiin asioihin aatteellisten debattien sijaan. (Paloheimo & Raunio 2008, 22.)

Nykyajan kehittyneissä demokraattisissa yhteiskunnissa puolueiden rooli demokratioiden muotoilemisessa on kaventunut. Kansalaisten kokema puoluesamaistuminen on heikentynyt ja monet puolueet ovat menettäneet jäseniänsä. Äänestysprosentit ovat laskeneet kansalaisten vaaliosallistumisen heikentyessä. Yksilötasolla on havaittu enemmän tyytymättömyyttä

tiettyihin puolueisiin ja koko puoluejärjestelmää kohtaan. Muutoksista huolimatta puolueilla on edelleen kuitenkin hallitseva rooli esimerkiksi hallituksen muodostamisessa ja parlamentissa jäsentensä poliittisen toiminnan organisoimisessa. (ks. esim. Dalton & Wattenberg 2000, Webb ym. 2002.)

Edellä mainitut kehityskulut ovat muiden Euroopan valtioiden tavoin ilmenneet myös Suomessa. Erityisesti Suomessa huolestuneisuutta on herättänyt äänestysosallistumisen lasku eduskuntavaaleissa. Äänestysprosentin trendi on ollut lähes yhtäjaksoisesti laskeva 1980-luvulta saakka. (Paloheimo & Raunio 2008, 23.) Äänestysprosentit kuvaavat osaltaan puoluekiinnittymistä Suomessa, koska maan vaalijärjestelmässä kansalainen antaa äänestäessään äänensä ehdokkaan lisäksi myös puolueelle (Borg 2013, 26). Kansalaisten puoluekiinnittymiseen vaikuttaa nykyään myös se, että esimerkiksi Suomessa kansalaisten on yhä vaikeampi löytää itselleen sopivaa puoluetta. Aatteelliset ja ohjelmalliset erot puolueiden välillä ovat pienentyneet sekä myös erot eri puolueiden kannattajakuntien sosioekonomisessa asemassa ovat kaventuneet verrattuna aikaisempaan. Hyvinvointivaltion rakentuminen on vaikuttanut vastakohtaisuuksien kaventumiseen yhteiskunnan väestöryhmien välillä. Jos kansalaisen on vaikea hahmottaa eroja puolueiden välillä, on hänen todennäköisesti myös vaikeampi löytää omaa puoluetta tai merkitys sille, mikä puolue saavuttaa hallitusvallan, voi olla pienempi. (Karvonen & Paloheimo 2005.)

Puoluejäsenyyden suosio kukoisti Suomessa erityisesti 1980-luvun alussa, jolloin jäsenyyksien yhteenlaskettu määrä on ollut suurimmillaan. Tällöin 600 000 kansalaisella oli Suomessa puoluejäsenyys johonkin poliittiseen puolueeseen. Tämän jälkeen kaikkien eduskuntapuolueiden jäsenmäärät ovat laskeneet. 1990-luvun puolivälissä yhteensä noin 440 000 kansalaisella oli Suomessa puoluejäsenyys johonkin eduskunnassa edustettuna olevaan puolueeseen. Vuonna 2004 yhteenlaskettu jäsenmäärä oli pienentynyt entisestään 360 000 jäseneseen, joka on alle sen, mitä se on ollut esimerkiksi vuonna 1950. (Grönlund ym. 2005, 102.) Vuoteen 2013 tultaessa puolueiden jäsenmäärä on laskenut noin 270 000 jäseneseen, mikä tarkoittaa sitä, että noin 6 prosenttia äänioikeutetuista oli jonkun puolueen jäsen (Borg 2013, 27–28). Jäsenmäärä on näin ollen hieman enemmän kuin puolittunut puoluejäsenyyden kukoistusaikaan eli 1980-luvun alkuun verrattuna.²

² On myös syytä huomioda, etteivät puoluekisterit ole koskaan olleet kovin tarkkoja, etenkin ennen tietokonepohjaisiin jäsenrekistereihin siirtymistä, jolloin esimerkiksi sama henkilö on saatettu laskea kahteen kertaan (Grönlund ym. 2005, 102). Osa jäsenmäärän laskusta voikin selittyä rekistereiden kehittymisellä (Borg 2013, 27).

Aktiivisesti puolueessa toimivia henkilöitä on oletettavasti jäsenmäärää huomattavasti vähemmän (Grönlund ym. 2005, 102). Jäsenmäärän vähentyessä myös eduskuntapuolueiden jäsenten ikärakenne on muuttunut. Eduskuntapuolueiden jäsenistö on ikääntynyt ja muutos on ilmennyt viimeisten vuosikymmenten aikana melko nopeasti. Kun vielä vuonna 1995 noin kolmasosa puoluejäsenistä oli täyttänyt 60 vuotta, 2010-luvun alussa tämän ikäisiä oli puolueiden jäsenistä jo puolet. (Borg 2013, 30.)

Puoluejäsenyyksien väheneminen ilmentää osaltaan sitä, että kansalaisten sitoutuminen puolueisiin ja järjestölliseen puolutoimintaan on heikentynyt (Grönlund ym. 2005, 102). Kansalaisten silmissä aatteelliset ja poliittiset yhdistykset ovat menettäneet merkittävästi vetovoimaansa (Borg 2015, 48). Toisaalta myös puolueiden jäsenmäärien ehtymisen on nähty johtuvan puolueiden kyvyttömyydestä rekrytoida uusia jäseniä (Borg 2008, 89). Aikaisempiin vuosikymmeniin verrattuna kansalaisten mielenkiinto politiikkaa kohtaan ja halukkuus osallistua eivät ole kuitenkaan laskeneet, vaan kansalaiset ovat yhä halukkaampia osallistumaan politiikkaan muilla tavoin kuin äänestämällä tai osallistumalla puolueen toimintaan. (Karvonen & Paloheimo 2005, 291) Kansainvälisesti verrattuna Suomessa on kuitenkin edelleen suhteellisesti enemmän puoluejäsenyyksiä äänioikeutettujen keskuudessa, kuin monissa muissa Euroopan maissa. Pohjoismaiden vertailussa 1990-luvun lopulla puoluejäsenyys oli Suomessa muita Pohjoismaita yleisempää. (Grönlund ym. 2005, 102.)

Yhtenä syynä sille, miksi kansalaiset ovat etääntyneet puolueista ja erityisesti puolueiden järjestötoiminnasta on nähty se, että puoluekannatuksen epävakaas on lisääntynyt. Suomalaisten puoluekannatus ei ole enää 2010-luvulla ollut yhtä vakaata kuin aiemmin. (Borg & Kestilä-Kekkonen 2017, 60–61.) Vakiintuneita kannattajia on havaittu suhteellisesti enemmän vanhemmissa ikäryhmissä. Sen sijaan nuorissa ikäryhmissä on vanhempiin ikäryhmiin verrattuna enemmän vailla puoluekantaan olevia. Erot puoluekiinnittymisen välillä ovat havaittavissa myös siviilisäädysssä, koulutuksessa ja kotitalouden tuloissa. Naimisissa olevien keskuudessa puoluejäsenyys on suhteellisesti yleisempää kuin muilla siviilisäädysillä, vaikka toki tätä vaikutusta selittäneekin lähinnä ikä. Pienituloisten ja vähemmän kouluttautuneiden keskuudessa puoluekannattamattomuus oli suhteellisesti yleisempää verrattuna yliopistokoulutuksen saaneisiin ja muihin tuloryhmiin. (Grönlund ym. 2005, 104.)

Merkittävästä jäsenkadosta huolimatta suomalaisten samaistuminen johonkin puolueeseen yleisellä tasolla on silti edelleen melko yleistä, eikä jäsenkato näin ollen ole suoraviiraisesti vaikuttanut puoluesamaistumisen heikentymiseen (Borg 2013, 33–34). Aikaisemman tutkimuksen perusteella suomalaisesta valitsijakunnasta jopa joka toinen kokee olevansa lähellä jotain poliittista puoluetta. Erot ikäryhmien välillä ovat kuitenkin merkittäviä. Vanhimmillä

ikäryhmillä puoluesamaistuminen on yleisempää, kun taas nuoremmilla ikäryhmillä samaistumattomuus on yleisempää. Yli 60 prosenttia alle 34-vuotiaista ei koe olevansa lähellä mitään puoluetta. Puoluesamaistumisen erot näkyvät myös koulutuksessa. Puoluesamaistuminen on vahvinta yliopistokoulutuksen saaneiden keskuudessa, kun taas heikointa niiden keskuudessa, jotka eivät ole käyneet ammatillista koulutusta. Muissa koulutusryhmissä ei tosin ole havaittu merkittäviä eroja puoluekiinnittymisessä. (Kestilä-Kekkonen 2015, 54–55.)

Tutkimuksessani puoluekiinnittymistä tarkastellaan nimenomaan jäsenkiinnittymisen näkökulmasta eikä tutkimus näin ollen huomioi jäsenyyden lisäksi kansalaisen aktiivisuutta puolueen toiminnassa tai puoluesamaistumisen voimakkuutta. Toki kuten edellä jo mainittiin, puoluejäsenyys on jo itsessään voimakas merkki puoluesamaistumisesta.

3. SUKUPOLVITEORIA

3.1. Yhteiskuntatieteelliset lähestymistavat sukupolviin

Sukupolven käsitettä on käytetty usein eri merkityksissä ja käyttötarkoituksissa (Purhonen 2007, 17).³ Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa sukupolvia on lähestytty kolmesta näkökulmasta. Yhtäältä huomio on kiinnittynyt poliittisten asenteiden, arvojen ja käyttäytymismallien siirtymiseen vanhemmilta heidän lapsilleen, sukupolvelta toiselle. Näkökulma on perinteisen poliittisen sosialisoinnin tutkimuksen tavoin kiinnittänyt huomionsa sukupolvien väliseen periytymiseen vanhemmilta heidän lapsilleen. (Braungart & Braungart 1986, 213–215.) Kaksi muuta yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen lähestymistapaa sukupolviin kiinnittävät huomionsa perhesuhteiden sijaan sosiaaliin ja historiallisiin olosuhteisiin, joiden nähdään vaikuttavan poliittisten asenteiden ja käyttäytymisen muodostumiseen. (Braungart & Braungart 1986, 207, 213–215.)

Kohorttinäkökulmassa tietty ikäkohortti kokee yhteiskunnallisia tapahtumia ja kokemuksia samaan aikaan samassa elämänsäkaaren kehitysvaiheessa. Näillä yhteiskunnan sosiaalisilla ja poliittisilla tapahtumilla saattaa olla erilainen vaikutus eri ikäryhmien poliittisiin asenteisiin ja käyttäytymiseen. Kohorttinäkökulmassa painottuvat juuri varhaisessa nuoruudessa koetut kokemukset kuten esimerkiksi taloudellinen lama, sota, maahanmuutto, teknologiset innovaatiot ja kulttuurin muuttuminen. Katsotaan, että varhaisessa nuoruudessa koetut kokemukset ja tapahtumat vaikuttavat eniten, koska poliittinen oppiminen on tällöin vasta muodostumassa. Eri ikäkohortit elävät varhaisnuoruutensa erilaisissa olosuhteissa nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Nuoruudessa opitut asenteet ja käyttäytyminen vaikuttavat myös myöhemmällä iällä politiikan tulkintaan, mikä ylläpitää ikäkohorttien välisiä eroja.⁴ (Braungart & Braungart 1986, 215–216.)

Kolmas näkökulma, poliittinen sukupolvi, kiinnittää huomion yhteiskunnallisten sukupolvien muodostumiseen. Yhteiskunnallinen sukupolvi muodostuu, kun monet sen jäsenistä tulevat tietoiseksi omasta sukupolvestaan ja yhteinen sukupolvitietoisuus liittyy heidät yhteen sekä sukupolvi mobilisoituu yhteiskunnalliseksi muutokseksi. Sukupolvi nähdään tällöin merkittävänä vaikuttajana yhteiskunnallisiin muutoksiin. (Braungart & Braungart 1986,

³ Sukupolven käsite on siinä määrin epämääräinen, että samalla käsitteellä voidaan viitata eri asioihin tilanteesta riippuen. Useimmiten kuitenkin tieteellisissä tutkimuksissa sukupolven käsitteellä viitataan suunnilleen samaan aikaan syntyneisiin ja samoja kokemuksia läpikäyneisiin ihmisiin. (Soikkanen & Varres 1998, 37.)

⁴ Kohorttinäkökulma ja sen sisältämä kohorttivaikutus viittaa samaan kuin tutkimuksessani tarkoitettu sukupolvinäkemys ja sukupolvivaikutus (kts. Glenn 2005, 2–3).

213–218.) Tutkimukseni keskittyy tarkastelemaan suomalaisia yhteiskunnallisia sukupolvia kahden jälkimmäisen sukupolvinäkökulman avulla. Tutkimukseni keskiössä on erityisesti edellä mainittu kohorttinäkökulma ja sen sisältämä sukupolvivaikutus.

3.2. Yhteiskunnallinen sukupolvi käsitteenä

Karl Mannheimin vuonna 1928 (eng. 1952) kirjoittama klassikoksi muodostunut sukupolviessee ja hänen myöhemmät tuotantonsa ovat merkittävimpiä sosiologian sukupolvikeskusteluiden ja sukupolviteorioiden kivijalkoja. Mannheim ei kuitenkaan ensimmäisenä avannut keskustelua modernista yhteiskunnallisten sukupolvien käsitteestä, vaan sukupolvia alettiin ymmärtää uudella tavalla jo valistuksen jälkeen 1800-luvulla. Tällöin alettiin ymmärtämään sukupolvi sosiaalisena ilmiönä ja yleisenä yhteiskunnallisena kategoriana, jolla on yhteiskunnallista muutosta ja edistystä selittävää voimaa. Aikaisemmin sukupolvi oltiin liitetty konkreettisesti vain perheyhteyksiin. (Purhonen 2008a, 14–16.)

Varsinaisen modernin merkityksensä sukupolvi saavutti 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa ja 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä läntisen modernisaation tuomien muutosten myötä. Modernissa sukupolven käsitteessä keskeistä on sen yhteiskunnallinen merkitys eli näkemys siitä, että yhteiset kokemukset yhdistävät tiettyä ikäryhmää ja yhteisen kollektiivisen kokemuspohjan myötä tämä ikäryhmä saattaa tulla tietoiseksi oman ikäryhmänsä erityisluonteesta. Modernissa yhteiskunnallisen sukupolven käsitteessä korostuu nuoruuden merkitys ja nuoruuden kokemusten ensisijaisuus. (Purhonen 2008a, 14–15.) Asiayhteydestä riippuen yhteiskunnallisen sukupolven käsitettä edellä mainitussa merkityksessä on kutsuttu myös sosiaaliseksi, historialliseksi, poliittiseksi tai kulttuuriseksi sukupolveksi (Purhonen 2007, 17). Tutkimuksessani käytetään käsitettä yhteiskunnallinen sukupolvi ja sukupolvella viitataan moderniin yhteiskunnalliseen sukupolveen, ei perheen sisäisiin, sukulaisuuden järjestystä ilmaiseviin, sukupolviin.

Nähdään, että vuosien 1910–1933 välillä on muotoiltu merkittävimmät sukupolviteoriat, jotka ovat käytännössä yhä edelleen sosiologien ja yhteiskuntatieteilijöiden käytössä. Toki ajan kuluessa näihin sukupolviteorioihin on tullut pieniä muutoksia. Erityisesti 1920-luvun aikana keskustelu sukupolviteorioista oli aktiivista ja tällöin esitettiin suuri määrä kunnianhimoisia tieteellisiä sukupolvianalyysseja. (Purhonen 2008a, 15.) Ensimmäinen maailmansota, joka jakoi historian kahtia, on nähty äärimmäisen merkittävänä tapahtumana sukupolvitietoisuuden synnylle (Kriegel 1978, 32).

Vaikka yhä nykypäivänäkin sukupolviteorioiden tunnetuimpana teoreetikkona pidetään Mannheimia, on Mannheim ammentanut teoriaansa paljon häntä edeltäviltä ja muilta sukupolviteorioiden tutkijoilta (Purhonen 2007, 47–48). 1920-luvulla esitetyt sukupolviteoriat nostivat ikäryhmän jäseniä yhdistävät historialliset kokemukset merkittävämmäksi kuin ihmisten väliset sosiaaliset erot, jotka saattoivat jakaa ihmisiä yhteiskunnassa. Näkemyksen mukaan yhteiskunnan todellinen konflikti yhteiskuntaluokkien sijaan koski ikää ja nuoruutta. Sukupolviteoriat esittivät tällöin yhteiskuntaluokille vaihtoehtoisen tavan kuvata yhteiskuntaa ja sen muuttumista. (Wohl 1979, 81–82, Purhonen 2007, 69.)

Yhteiskunnallisten sukupolvien erittelyssä keskeistä on sukupolvien jäsenten nuoruudessa koetut tapahtumat ja yhteinen kokemuspohja, joihin sukupolven määrittely sidotaan (Wass 2008, 169). Sukupolvien määrittely pohjautuukin kehitys- ja sosiaalipsykologiseen tulkintaan nuoruudesta (Hoikkala & Paju 2008, 270). Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa näistä nuoruudessa koetuista tapahtumista puhutaan usein avainkokemuksina (Wass 2008, 169). Sukupolviteoriassa juuri tietyt avainkokemukset, jotka koetaan nuoruudessa, muodostavat sukupolven. Siitä, mitkä tarkalleen ovat ne nuoruusvuodet, jolloin avainkokemukset muodostuvat, on esitetty erilaisia näkemyksiä. Poliittisen orientoitumisen osalta keskeisenä on kuitenkin pidetty ikävuosia 17–25. (Delli Carpini 1986, 8–9.)

Sukupolviteoriassa varhaisnuoruuden ajanjaksoa on kuvattu persoonan muovautumisen vaiheena ja voimakkaan kokemisen herkkänä ikävaiheena. Tämän herkän iän aikana koetut kokemukset ja tapahtumat muovaavat ihmistä (toisinaan vähemmän tai enemmän, toisinaan kestävämmiin tai ohuemmin) siten, että eri tapahtumien lävitse varttuneet ryhmät saattavat erottua toisistaan ryhmänä. Persoonan muodostumisvaiheessa, otollisen iän aikana koetuilla sosiopsykologisilla ja kulttuurisilla tapahtumilla on näin ollen pitkäkantoisia vaikutuksia sekä yksilön omaan henkilöhistoriaan että laajemmin koko yhteiskuntaan. (Hoikkala & Paju 2008, 270.)

Sukupolviteorian mukaan eri ikäryhmät hahmottavat ja reagoivat samaan yhteiskunnalliseen tapahtumaan eri tavoin, koska eri ikäryhmät ovat eri elämäntilanteessa ja kehitysvaiheessa, kun tietty yhteiskunnallinen tapahtuma tapahtuu. Näin ollen sukupolvelle saattaa muodostua ainutlaatuinen kokemuksien joukko, joka eroaa tulevien ja menneiden sukupolvien kokemuksista (Delli Carpini 1986, 8–9.) Sukupolvittaisten erojen perusta on siinä, että eri ikäkohortit kulkevat läpi ”otollisen iän” eri aikoina, jolloin eri ikäryhmien sijainnit yhteiskunnan ajallisessa kokemushistoriassa eroavat toisistaan (Virtanen 2005, 199). Nuoriin, jotka ovat siirtymässä työelämään esimerkiksi taloudellinen lama vaikuttaa eri tavoin kuin keski-ikäisiin jo työelämässä oleviin tai eläkkeellä oleviin vanhuksiin. Näin ollen sukupolviteoriassa iän ja

kokemuksen välillä nähdään olevan yhteys, mikä tekee sukupolven käsitteestä merkityksellisen (Martikainen & Wass 2002, 65). Keskeistä nuoruuden merkitystä korostavassa sukupolvinäkemyksessä on se, että yksilön henkilökohtaiseen kehityshistoriaan vaikuttavat kollektiiviset, yhdessä koetut kokemukset. (Hoikkala & Paju 2008, 270.)

Vaikka sukupolvitietoisuus (me-tunne kollektiivin identiteettinä) liittyy vahvasti sukupolviin, eivät sukupolvitietoisuus tai ryhmittymän homogeenisuuden vaatimus ole edellytyksiä sukupolvien määrittelemiselle, mikäli tietyt kokemukset voidaan kuitenkin yhdistää sukupolveen kuuluvaksi ja siellä tunnistetuksi tai jaetuksi (Hoikkala & Paju 2008, 270).⁵ Yhteiskunnallisten sukupolvien määrittely on sidoksissa myös yhteiskunnan kehitykseen avainkokemuksien kautta. Perinteisesti yhteiskunnallinen sukupolvi on kestoltaan määritelty 30 vuoden mittaiseksi, mutta kesto on riippuvainen myös yhteiskunnan muutostahdistista. Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa sukupolvia saattaa muodostua tiheämminkin, kun taas staattisessa yhteiskunnassa saattaa olla vain muodollisia sukupolvieroja. (Berger 1960, 10–11, Braungart & Braungart 1986, 218).

Voidaan ajatella, että mitä useammin ja lyhyemmällä aikavälillä yhteiskunnassa esiintyy syviä murroksia, sitä enemmän syntyy useita erilaisia kokemuksellisia sukupolvia. On kuitenkin syytä huomioda, että yksilöiden ikä on silti merkitsevämmässä asemassa sen suhteen, miten yhteiskunnallisten murroksien vaikutukset kohdentuvat. Kuten edellä on mainittu, voimakkaimmin yhteiskunnan murrokset kokevat varhaisnuoruudessa mannheimilaisittain ”leimautumisiässä” oleva ikäryhmä. (Virtanen 2005, 198.) Toisaalta tässä kohtaa on syytä myös huomata se, että nuoruuden keston nähdään pidentyneen kehittyneissä maissa molemmista päistä. Yhä nuoremmat omaksuvat nuoruuteen miellettyjä toimintamalleja ja toisaalta myös työelämän kiristyneet vaatimukset ovat pitkittäneet opintojen jatkumista yhä myöhemmälle iälle. (Berger 1960, 12, Braungart & Braungart 1986, 218.) Tästä syystä sukupolvien pituuden ja alaikärajan määrittäminen ei ole yksiselitteistä.

3.3. Yhteiskunnallisten sukupolvien syntyminen

Yhteiskunnalliset murrokset synnyttävät ennakoimattomasti ja epäsäännölliseen tahtiin kokemusmaailmaltaan toisistaan eroavia sukupolvia (Virtanen 2001, 23) Keskeinen kysymys on se, milloin voidaan puhua sukupolvista. Mannheimin mukaan sukupolveksi voidaan kutsua samaan ikäkohorttiin kuuluvia yksilöitä, jos on mahdollista osoittaa heille yhteisiä kohtaloita,

⁵ (vrt. Purhonen 2008)

ajattelutapoja ja kokemuksia (Mannheim 1952, 303, 309). Mannheimin sukupolviteoria ei perustu konkreettiseen tutkimukseen, vaan kyseessä on abstrakti käsiteanalyysi (Virtanen 2001, 17, 22–24).

Mannheimin sukupolviteoria tuo esiin sukupolven eri tasoja ja niiden yhteyttä sukupolven yhteisiin kokemuksiin. Sukupolven eri tasot ovat edellytyksiä sukupolven syntymiselle. Ensimmäinen taso viittaa sukupolven perustaan, samanikäisyyteen ja samaan sijaintiin yhteiskunnan kokonaisuudessa. Sukupolven muodostumisen edellytys on samanikäisyys. Toinen taso ”on jotain enemmän kuin edellinen”. Toinen taso viittaa siihen, kun nämä samanikäiset ihmiset jakavat ja elävät yhteiskunnassa saman yhteiskunnan historiallisen ja sosiaalisen sijainnin. Tämä luo yhteisiä kokemuksia ja yhteenkuuluvuutta samanikäisille ja muodostaa kokemuksellisen sukupolven. Mannheimin teorian kolmas taso edellyttää, että tämä kokemuksellinen sukupolvi mobilisoituu tuottaen sosiaalisia ja intellektuaalisia liikkeitä. Mobilisoitumisen lähteenä on nuoruuden yhteiskunnallisten murroksien synnyttämät yhteiset kokemukset, joita mobilisoituneet sukupolviyksiköt työstävät omintakeisesti. Keskeistä Mannheimin sukupolvien tasoissa on se, että kaikista samanikäisistä ryhmistä ei muodostu mobilisoituneita sukupolviyksiköitä. (Mannheim 1952, 290–307.) Kokemuksellisen sukupolven mobilisoitumisen toteutuminen on harvinaista ja moni sukupolvi jääkin kokemuksellisen sukupolven tasolle (Virtanen 2001, 24).

Erilaisia yhteiskunnallisia sukupolvia on ajan kuluessa identifioitu monia eri maissa. Sitä, miksi jostain ikäkohorteista muodostuu yhteiskunnallisia sukupolvia ja toisista ei, on selitetty sekä sosiaalishistoriallisilla tekijöillä että tarjolla olevilla mobilisoitumismahdollisuuksilla. Keskeistä sukupolvien mobilisoitumiselle onkin eri sukupolvien kokemien yhteiskunnallisten tapahtumien ja mobilisoitumista edesauttavien tekijöiden yhteisvaikutus. Sukupolvien kokemat tapahtumat voivat olla esimerkiksi väestönkasvu, kaupungistuminen, teollistuminen, taloudellinen lama, teknologinen muutos ja nationalismi. Mobilisoitumista edesauttavat tekijät voivat puolestaan esimerkiksi olla organisoituneet verkostot ja keskinäinen solidaarisuus. (Braungart & Braungart 1986, 217–218.)

Yhteiskunnallisista sukupolvista puhuttaessa on tärkeää erottaa massamittainen ja mannheimilainen sukupolvi toisistaan. Massasukupolvi käsittää koko ikäkohortin kokoisen sukupolven, jolla on mahdollisesti sukupolvea yhdistäviä ja muista erottavia tekijöitä. Mannheimilainen sukupolvi puolestaan viittaa tietystä ikäkohortista mobilisoituneisiin sukupolvitietoisiin sukupolviliikkeisiin, jotka ovat poliittisesti latautuneita. Nämä kaksi eivät sulje toisiaan pois, vaan massasukupolvi voi sisältää myös mannheimilaisen sukupolven.

Keskeistä on kuitenkin ymmärtää, ettei mannheimilainen sukupolvi viittaa koko ikäkohorttiin. (Purhonen 2008a, 21.)

Aikaisemman tutkimuksen perusteella on esitetty, että esimerkiksi Suomessa massasukupolvet ovat korvanneet mannheimilaiset sukupolvet, erityisesti kun tarkastellaan nuoria ikäkohortteja (Hoikkala & Paju 2008, 271–293). Tutkimuksessani yhteiskunnallisten sukupolvien tarkastelu keskittyy massasukupolvien tutkimiseen, mutta Mannheimin sukupolviteorian näkemys ”otollisen iän”, varhaisnuoruuden, merkityksestä ja avainkokemuksien roolista mahdollisten ikäkohorttien erojen muodostajana on tutkimuksessani silti keskeisessä asemassa. Massasukupolvinäkökulman teoriaperusta kumpuaa mannheimilaisesta sukupolvesta, joten mannheimilaisen sukupolvijattelun tarkastelu on olennaista, jotta voidaan ymmärtää massamittaisia sukupolvia. Massasukupolvien tarkastelu ei sulje pois sitä vaihtoehtoa, ettei tutkimuksen aineistosta tai suomalaisesta yhteiskunnasta ylipäätään olisi löydettävissä mannheimilaisia sukupolvia.

Suomessa esimerkiksi Roos (1987, 51–59) on erotellut massamittaisia sukupolvia yhdistävien kokemusten perusteella kuten sotien ja pulan sukupolvi (1900–1919 syntyneet), sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolvi (1920–1939), suuren murroksen sukupolvi (1940–1959) ja lähiöiden sukupolvi (1960-luvulla syntyneet). Erityisesti suurten ikäluokkien (1945–1950) kohdalla keskustelua on käyty Suomessa siitä, voidaanko suuria ikäluokkia pitää mannheimilaisittain sukupolvena (esim. Purhonen 2008, Virtanen 2005). Suomalaisia sukupolvia käsitellään myöhemmin lisää tutkimuksessani.

3.4. Sukupolviteorian ongelmallisuus

Modernin yhteiskunnallisen sukupolven käsitteen ongelmallisuus piilee siinä, että käsite on monella tapaa vahvasti sidoksissa määrittelyvaltaan. Sukupolven käsitteeseen sisältyy paljon rajaamista, määrittelyä ja luokittelua – se on tietyllä tapaa kiistelty käsite, jossa taistellaan määrittys- ja luokitusvallasta (Purhonen 2008a, 16). Sukupolven käsite on aina sidoksissa ajan hengen käsitteeseen tai muuhun kiistanalaiseen ja poliittiseen tapaan määrittää asiat, jotka ovat tai ovat olleet yhteiskunnassa tai kulttuurissa merkittäviä (Purhonen 2008a, 16). Kun identifioidaan sukupolvia ja sukupolvierittelyitä, väistämättä joudutaan tilanteeseen, jossa ollaan tekemisissä määrittelyvallan kanssa: identifioidessa sukupolvia ja heitä yhdistäviä avainkokemuksia joutuu määrittelijä samalla määrittämään sen, mikä tai mitkä ovat niitä merkittävä yhteiskunnallisia tapahtumia, jotka luovat sukupolvia ja mitkä eivät. Erityisesti tämä

koskee nykyisten ja tulevien sukupolvien määrittelyä, sillä ”menneistä” sukupolvista historiaan peilaten saattanee olla helpompi päästä konsensukseen muiden määrittelijöiden kanssa. (Purhonen 2002, 5)

Kuten edellä tuotiin esiin, Mannheimin sukupolvikäsite edellyttää sukupolvien mobilisoitumista poliittisiksi sukupolviliikkeiksi (Purhonen 2008a, 16). Tämä nostaakin esiin kysymyksen siitä, miten sukupolvi tulisi rajata ikäkohortin sisällä (Wohl 1979, 78). Mannheimilaisen sukupolviteorian mukaan sukupolven mobilisoituminen samanaikaisesti yhdistää ja erottaa. Sukupolviliikkeiksi mobilisoituneet sukupolvet eivät kata koko ikäkohorttia ja sukupolven sisälle voi muodostua toisistaan poikkeavia sukupolviyksiköitä, fraktioita. Vaikka fraktiot erottuisivat toisistaan esimerkiksi tilanteessa, jossa toinen nuorisoryhmä edustaa romanttiskonservatiivista ja toinen liberaalis-rationalistista ajattelutapaa, katsotaan heidän silti kuuluvan Mannheimin mukaan samaan mobilisoituneeseen sukupolveen. Fraktioiden katsotaan työstävän yhdistävää avainkokemusta erilaisilla tavoilla. Fraktion perusta on sukupolven yhteinen kokemus. (Mannheim 1952, 304.)

Sukupolven käsitettä pidetäänkin elitistisenä, juuri siitä syystä, ettei sukupolvenkäsite viittaa kaikkiin tietyn ikäryhmän ihmisiin, vaan käsite tarjoaa viitekehyksen, jonka kautta tiettyjä teoreetikkojen itse määrittelemiä tapahtumia on pidetty merkittävinä (Kriegel 1978, 29). Sukupolvikeskusteluihin liittyy myös kulttuurisen eliitin ongelma, jolla viitataan siihen, onko eliitin (poliittisesti mobilisoitunut sukupolviyksikkö) ja eliittiin kuulumattomien (eliitin ikätoverit, massasukupolvi) välillä eroa ja millainen näiden välinen suhde on. Tämän käsitteellistämisestä on muodostunut ongelma klassisen sukupolven teoreetikoille. (Purhonen 2005, 226.)

Alestalo (2007, 155) on myös tuonut esiin sukupolven käsitteen ongelmallisuutta esittämällään paradoksilla, jossa koko väestön kattavat laajat sukupolvierittelyt tuottavat paradoksaalisen tuloksen. Alestalon mukaan: ”Kun yhteiskunta ei muutu, ei synny kokemuksellisia sukupolvia, historiallisia ja sosiaalisia yksiköitä. Kun yhteiskunta muuttuu nopeasti, syntyneet yksiköt eivät kata koko laajaa sukupolvea”. Staattisessa yhteiskunnassa yhteiset kokemukset koskettavat samalla tapaa kaikkia, kokonaisia ikäkohortteja. Tällöin sukupolvia ei voida kuitenkaan erottaa toisistaan, koska merkittäviä yhteiskunnallisia tapahtumia ei ilmene. Toisaalta taas, kun muutoksia tapahtuu yhteiskunnassa nopeasti, syntyy toisistaan eriytyviä sukupolvia nopeasti. Tästä kuitenkin seuraa se, etteivät kokemukset tällöin kosketa kokonaisia ikäkohortteja eli kaikkia ikäkohortin jäseniä samaan tapaan, jolloin sukupolvet eriytyvät myös sisäisesti. Katsotaankin, että nopeiden muutosten yhteiskunnassa sukupolvia jakautuu useaan osaan. (Purhonen 2008a, 17.)

Kuten edellä on tuotu esiin, yhteiskunnallisten sukupolvien teoreettinen tarkastelu nostaa esiin keskeiset kysymykset; milloin voidaan puhua poliittisista sukupolvista, ketkä samasta ikäkohortista kuuluvat poliittisiin sukupolviin (Wohl 1979, 78) sekä mitkä ovat sukupolvien rajat ja heitä yhdistävät avainkokemukset (esim. Braungart & Braungart 1986, 217–219). Kysymykset on osaltaan nähty sukupolvitutkimuksissa ongelmallisiksi ja yksiselitteisiä, konsensuksen saavuttaneita vastauksia ei näytä olevan tarjolla.

Keskeiset kysymykset haastavat myös tutkimukseni tutkimusasetelmaa. Tutkimuksessani ikäkohortteja tutkitaan massasukupolven näkökulmasta käsin. Tutkimuksessani käytetty sukupolven käsite ei siis viittaa Mannheimin teorian mukaan ikäkohortista mobilisoituneisiin sukupolviliikkeisiin ja sukupolven fraktioihin, vaan koko ikäkohorttiin. Tutkimukseni nojaa siihen teoreettiseen käsitykseen, että mikäli ikäkohorteissa on erotettavissa sisäistä yhteneväisyyttä ja ulkoista eroavaisuutta muihin ikäkohortteihin nähden poliittisessa kiinnittymisessä, voidaan puhua, joskin varovaisuudella, sukupolvivaikutuksesta. Yksinkertaistaen, taustalla on näkemys siitä, että jotkin yhteiskunnalliset tapahtumat ja kokemukset ovat saattaneet muovata eri sukupolvien yhteiskunnallista kiinnittymistä osittain keskenään yhtenäiseen suuntaan. Tämä voinee puolestaan ilmetä niin, että tietyllä sukupolvella, esimerkiksi yksilöllisen valinnan sukupolvella, voitaisiin havaita keskenään samantapainen suhtautuminen omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa yhteiskunnassa.

3.5. Suomalaiset sukupolvet

Kuten aiemmin tuotiin esiin, yhteiskunnallisten sukupolvien määrittely on keskeisesti sidoksissa yhteiskunnalliseen kehitykseen avainkokemuksien kautta (Wass & Torsti 2011, 169). Niin myös Suomen historiassa yhteiskunnallisia muutoksia on usein kuvattu sukupolven käsitteellä (Allardt 1981, Soikkanen & Varres 1998). Sukupolven käsitteen käyttäminen yleistyi Suomessa 1980-luvun aikana (Purhonen 2007, 70, Allardt 1981, 147). Keskustelu suomalaisista sukupolvista pitää sisällään useita syntymävuosien mukaan eri tavoin jaoteltuja sukupolvia.

Suomalaisessa sukupolvitutkimuksessa keskeisin ja laajalti tunnetuin sukupolvijaottelu on J.P. Roosin esittämä jaottelu. Roos on jakanut sukupolvet empiirisen tutkimuksen perusteella neljään eri sukupolveen määrittyjen yhdistävien kokemusten perusteella. Roos näkee myös nuoruuden merkityksellisenä leimaa-antavana vaiheena, joka tarjoaa lähtökohdan sukupolvien jaottelulle. Roosin jaottelu perustuu laajaan elämäkerta-aineistoon, mutta se nojaa myös suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen. Roosin jaottelu on seuraavanlainen: sotien ja pulan sukupolvi,

sodanjälkeisen jälleenrakennuksen ja nousun sukupolvi, suuren murroksen sukupolvi ja lähiöiden sukupolvi. (Roos 1987, 51–59.)

Roosin jaottelun ensimmäisen sukupolven, *sodan ja pulan sukupolven* (1900–1919 syntyneet), elämään ovat olennaisesti vaikuttaneet sodat ja sukupolven elämälle tyypillistä on ollut köyhyys, epävarmuus, koulutuksen keskeytyminen ja siirtyminen jo varhain ankaraan työntekoon. Sodanjälkeisen *jälleenrakennuksen sukupolvelle* (1920–1939) ovat olleet ominaisia sodan jättämät muistot, niukkuus ja säännöstely. Sukupolven avainkokemuksena pidetään myös asteittaisen vaurastumisen kokemista jälleenrakennuksen myötä. *Suuren murroksen sukupolven* (1940–1959) kokemuksiin on yhdistetty teollistuminen, kaupungistuminen, koulutusmahdollisuuksien laajentuminen ja elintason nopea kasvu. Suuren murroksen sukupolven elämä ei ole samaan tapaan keskittynyt enää toimeentulon turvaamisen ympärille elintason paranemisen ja materiaalisten olosuhteiden kehityttyä. *Lähiöiden sukupolven* (1960-luvulla syntyneet) kokemukset poikkeavat aiemmista sukupolvista siinä, etteivät he ei ole samaan tapaan kokeneet sodan aiheuttamia varjostuksia elämään: katastrofeja, niukkuutta ja sairauksia. Lähiöiden sukupolvi on edellisiin verrattuna kokenut yleistä elämän mukavuutta. (Roos 1987, 51–56.)

Roosin jaottelussa on samankaltaisuutta moniin kansainvälisiin sukupolvijaotteluihin, jotka ovat jaotelleet 1900-luvun sukupolvia. Tätä selittää pitkälti se, että monet 1900-luvun merkittävät tapahtumat kuten molemmat maailmansodat, toista maailmansotaa seurannut taloudellinen kasvu ja 1960-luvun poliittinen kuuhunta ovat olleet ylikansallisia (Purhonen 2008a, 17). Toisaalta vaikka sukupolvijaottelussa olisi havaittu samankaltaisuutta ylikansallisten tapahtumien myötä, ovat kansalliset erot sukupolvikokemusten sisällöllisestä näkökulmasta käsin merkittäviä (Becker 2000, 116). Roosin analyysi sukupolvista ei ole puhtaasti mannheimilainen lähestymistapa sukupolviin, vaan Roos hyödyntää apuvälineenä sukupolven käsitettä tyypitellessään vastaajien elämänkertoja ”elämäkerrallisiksi yhteisöiksi” (Roos 1987, 39–59). Siitä huolimatta Roosin jaottelu on hyvin hedelmällinen avatessaan näkökulman massamittaisille sukupolville (Hoikkala & Paju 2008, 271).

Roosin (1987) sukupolvijaottelu päättyy vuoteen 1969. Tämän jälkeen suomalaisia sukupolvia on jaoteltu uudelleen ja jaotteluun on lisätty uusia sukupolvia. 1970-luvun jälkeen syntyneitä on kutsuttu *yksilöllisen valinnan sukupolveksi* (Purhonen 2002, 15). Tämän sukupolven nuoruuteen on liittynyt 1990-luvun alun lama, Suomen liittyminen Euroopan unioniin ja yleisesti globalisoituminen (Wass 2007b, 6). Sukupolven kokemuksiin voidaan nähdä kuuluvan myös teknologian kehitys sekä kilpailun, kulutuksen ja median roolin merkityksen vahvistuminen (Wass 2008, 35). Yksilöllisen valinnan sukupolven avainkokemukset ovat selkeästi

globaalimpia kuin aikaisempien sukupolvien (Wass 2006, 40). 1970-luvun jälkeen syntyneiden sukupolvien avainkokemuksien identifioiminen on edeltäviä sukupolvia haasteellisempaa, koska heitä nimenomaan yhdistää yksilöllisyyden korostuminen ja yhteisten kokemusten puuttuminen (Purhonen 2002, 15). Toisaalta avainkokemuksien liittäminen nuorimpaan sukupolveen saattaa olla vielä liian aikaista, jotta voitaisiin havaita täysin heidän yksilöllinen luonteensa (Wass 2008, 35).

Yksilöllisen valinnan sukupolvea, erityisesti 1990-luvulla nuoruuttaan eläneitä, on kuvattu myös ”portfoliosukupolvena”. Tällä on kuvattu sukupolven elämää tietoyhteiskunnan käytännöissä, joissa koulutus- ja työmarkkinakilpailussa omaa erityisyyttä ja osaamista on osattava ilmaista. Pärjäämisen eetos, itsehallinta ja suorituskeskeisyys korostuvat sukupolvea ympäröivässä kulttuurissa. Sukupolvi korostaa yksilöllisyyttä sekä vieroksuu kollektivismia ja itseään koskevia kategorisoivia ryhmänimityksiä ja yleistyksiä. Sukupolvi asettaakin kriittisen kysymyksen siitä, voiko tulevaisuudessa enää muodostua koko sukupolvia koskettavia avainkokemuksia ja mannheimilaisia sukupolvia. (Hoikkala & Paju 2008.)

Suomalaisessa sukupolvikeskustelussa erityisen huomion ovat saaneet suuret ikäluokat (kts. esim. Karisto 2005, Purhonen ym. 2008). Suurilla ikäluokilla viitataan vuosina 1945–1950 syntyneisiin suomalaisiin. Tällä aikavälillä syntyvyys oli poikkeuksellisen korkealla, mistä johtuen ”suurten ikäluokkien” käsite vakiintui Suomessa viittamaan kyseisinä vuosina syntyneisiin henkilöihin. (Purhonen 2008b, 197.) J.P. Roosin (1987, 55–56) sukupolviijaottelussa suuret ikäluokat sisältyvät suuren murroksen sukupolveen. Suuren murroksen lapsuudenkoteihin ja heidän vanhempiensa nuoruuteen ovat vaikuttaneet sotakokemukset ja yhteiskunnan jälleenrakennus.

Suuret ikäluokat ovat varttuneet merkittävien yhteiskunnallisten muutosten ympäröiminä. Tämän ajan voidaan katsoa tarjonneen otolliset ulkoiset olosuhteet ikäkohortin poliittiselle kiinnittymiselle. (Borg 2018, 154.) Suurten ikäluokkien nuoruuden aikana, 1960-luvulta 1980-luvulle, suomalainen yhteiskunta koki nopean ja laajan rakennemuutoksen (Alestalo 2007). Suuret ikäluokat ovat varttuneet sellaisessa yhteiskunnallisessa ilmapiirissä, jossa ideologiset jakolinjat ovat olleet selväpiirteisiä ja läsnä (Borg 2018, 155).

Suurilla ikäluokilla on ollut merkittävä yhteiskunnallinen asema suomalaisen yhteiskunnan eri sektoreilla. Tämän merkittävän valta-aseman suuret ikäluokat saavuttivat jo 1990-lukuun mennessä ja valta-asema on senkin jälkeen pysynyt suurilla ikäluokilla pitkään. Erityisesti poliittisessa vallankäytössä valta-asema on näkynyt siten, että 1990-luvun puolivälissä 36 prosenttia eduskuntapaikoista oli suurten ikäluokkien hallussa. Sittenkin suurten ikäluokkien

osuus on hiljalleen pienentynyt ollen 29 prosenttia vuonna 2003. Siitä huolimatta vuonna 2004 kirjoitetussa artikkelissa suurten ikäluokkien osuus on ollut yli kaksinkertainen verrattuna suurten ikäluokkien osuuteen täysi-ikäisessä väestössä. (Borg & Ruostetsaari 2004.)

Yleisestikin suuret ikäluokat on nähty yhteiskunnallisesti aktiivisena ikäkohorttina. Tästä esimerkkinä on se, että arvion mukaan noin neljä viidestä kyseiseen ikäluokkaan kuuluvasta äänesti eduskuntavaaleissa jo nuoruudessaan. (Borg & Ruostetsaari 2004.) Kun verrataan arviota äänestämisen elämäntapaan, jossa aktiivisuus on matalinta nuoruudessa, ikäluokan aktiivisuus vaikuttaa poikkeavalta. Lisäksi vaikka äänestysprosentti on yleisesti laskenut esimerkiksi vuosina 1987 ja 1999 kaikilla ikäkohorteilla, suurten ikäluokkien aktiivisuus ei ole laskenut samaan tapaan kuin nuoremmilla ikäkohorteilla (Martikainen & Wass 2001, 27, 34–36).

Tutkimukseni sukupolviksi on valittu suuret ikäluokat (syntyneet 1945–1950) ja yksilöllisen valinnan sukupolvi (syntyneet 1980–1989)⁶ siitä syystä, että sukupolvinäkökulmasta katsottuna sukupolvet ovat eläneet varhaisnuoruutensa poliittisesti erilaisissa ympäristössä, mikä tarjoaa otollisen alustan sukupolvivaikutuksen tutkimiselle. Lisäksi suomalaisessa yhteiskunnassa suuret ikäluokat on usein nähty yhteiskunnallisesti hyvin aktiivisina kansalaisina, kun taas nuorempia sukupolvia on leimannut poliittisen osallistumisen passiivisuus. Tutkimukseni sukupolvien valikoitumiseen ovat osaltaan vaikuttaneet myös aineistolliset syyt. Sukupolvien poliittista kiinnittymistä on haluttu verrata toisiinsa, kun sukupolvet ovat olleet suunnilleen samassa elämäntaakan vaiheessa, jotta sukupolvivaikutuksesta voidaan tehdä päätelmiä.

⁶ Tutkimusmenetelmällisistä syistä yksilöllisen valinnan sukupolvi on rajattu tutkimukseeni 1980–1989 vuosina syntyneisiin.

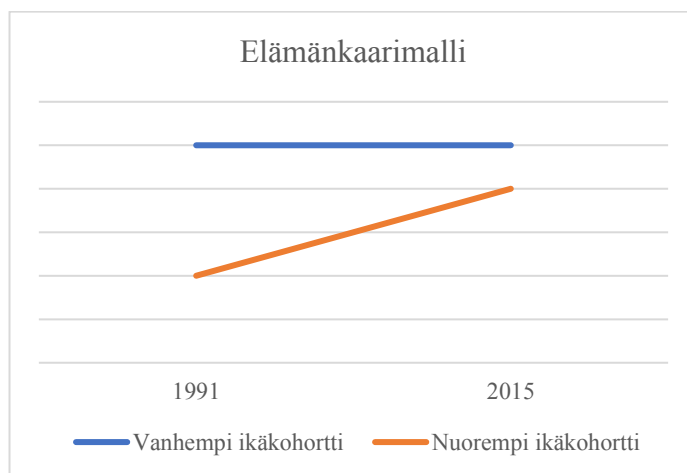
4. MUUTOKSEN JA JATKUVUUDEN MALLIT

4.1. Sukupolvivaikutus, elämäntilanteiden malli ja periodi

Ikään, aikaan ja muutokseen liittyy erilaisia malleja, joilla pyritään ymmärtämään esimerkiksi yksilöiden poliittisen käyttäytymisen muutosta tai jatkuvuutta yhteiskunnassa. Nämä mallit selittävät myös sukupolvien välisiä eroja ja eroamattomuutta. Jatkuvuuden mallin mukaan sukupolvet (ikäkohortit) säilyvät samanlaisina suhteessa toisiinsa koko ajan ja sukupolvet vastaavat toisiaan (Jennings & Niemi 1981, 117–119). Jatkuvuuden mallissa sukupolvien välillä ei ole havaittavissa eroa.

Elämäntilanteiden mallissa ikä ja elämäntilanteiden vaihtelu selittävät mahdollisia eroja sukupolvien (ikäkohorttien) välillä. Elämäntilanteiden mallin mukaan jotkin ilmiöt vaihtelevat ihmisten elämäntilanteiden mukaisesti. (Jennings & Niemi 1981, 117–119, Allardt 1981, 265–266, Neundorf & Niemi 2014, 2.) Kuten kuvio 1 nähdään, perinteisen elämäntilanteiden mallin mukaan nuoremman ja vanhemman sukupolven välillä voidaan nähdä ero, mutta nuorempi sukupolvi saavuttaa vanhemman sukupolven aikuistuuksaan. Äänestämisen on esimerkiksi yhdistetty puolikaaren muotoiseen elämäntilanteiden malliin: äänestysaktiivisuus on matalimmillaan nuoruudessa heti äänestysikä saavutettua, jonka jälkeen äänestysaktiivisuus lähtee kasvuun iän myötä ja on korkeimmillaan aikuisella keski-ikästä asti, kunnes vanhuudessa aktiivisuus alkaa laskemaan vanhuuden tuomien fyysisten rajoitusten myötä (Milbrath 1965, 134–135, Campbell ym. 1960, 493–495).

Kuvio 1. Elämäntilanteiden mallin vaikutuksen ilmeneminen ikäryhmien äänestämisessä.

Lähde: Jennings ja Niemi 1981, 119⁷

⁷ Jenningsin ja Niemen (1981) tutkimus viittaa kahteen ikäkohorttiin, mutta sukupolvi- ja elämäntilanteiden mallin vaikutuksien tulkintaa voi soveltaa myös koskemaan eri ikäkohortteja laajemminkin (Martikainen & Wass 2002).

Elämänkaarimallin mukaan nuoruuden matala aktiivisuus on tilapäistä ja aktiivisuus kasvaa aikuistuessaa, kun ihminen omaksuu ns. ”aikuisten rooleja”, joilla tarkoitetaan esimerkiksi työelämään siirtymistä, avioitumista ja perheen perustamista (Highton and Wolfinger, 2001, 203) sekä ihminen integroituu paremmin yhteiskuntaan (Milbrath, 1965, 134–135). Elämänkaarimalli sisältää oletuksen siitä, että aikuistumisen ja elämäkokemuksen karttumisen myötä ihmiset ovat sisäistäneet paremmin poliittisen järjestelmän toiminnan ja ovat oppineet toimimaan sen sisällä (Konzelmann ym. 2012). Tutkimukseeni peilaten suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven poliittinen kiinnittyneisyys voi vaihdella myös ikäkohorttien elämänkaaren mukaisesti.

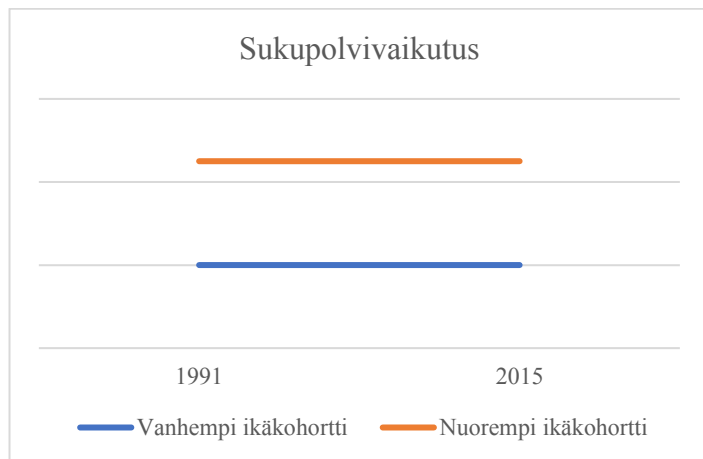
Kuten kuvio 2 osoittaa, sukupolvivaikutus eroaa elämänkaarimallista siten, että ero eri sukupolvien välillä on pysyvä ja säilyy läpi koko elämänkaaren.⁸ Sukupolvivaikutuksessa sukupolvi muodostuu ikäkohortista, jota yhdistävät jaetut yhteiset kokemukset, jotka on koettu suunnilleen samanlaisten olosuhteiden vallitessa tietyssä herkässä ikävaiheessa, varhaisnuoruudessa. Erilaiset kokemuspohjat erottavat sukupolvia toisistaan ja sen myötä erilaiset kokemuspohjat saattavat tehdä sukupolvista uniikkeja eli yksilöllisiä suhteessa toisiinsa.⁹ (Jennings & Niemi 1981, 119–122, Neundorf & Niemi 2014, 2.)

Sukupolvivaikutuksen käsite on keskeinen, kun tarkastellaan yhteiskunnallisia sukupolvia. Se kuvaa yhteisten sukupolvikokemusten aktualisoitumista suhteellisen pysyviin toimintamalleihin, jotka tietty sukupolvi omaksuu. (Wass & Torsti 2011, 168.) Tutkimuksessani sukupolvivaikutuksen mukaan suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven välillä saattaa olla eroja poliittisessa kiinnittymisessä. Ero näiden välillä sukupolvivaikutuksen mukaan pohjautuisi siihen, että ikäkohorttien yhteiset kokemukset ovat muovanneet ikäkohortin yhteiskunnallista kiinnittymistä ainakin joiltakin osin keskenään samaan suuntaan.

⁸ Sukupolvivaikutuksesta, jonka myötä sukupolvien välillä on pysyvä ero läpi ajan, käytetään myös termiä sukupolvien välinen kuilu (Jennings & Niemi 1981, 120).

⁹ Sukupolvivaikutus viittaa klassiseen Karl Mannheimin (1952) käsitykseen sukupolvista.

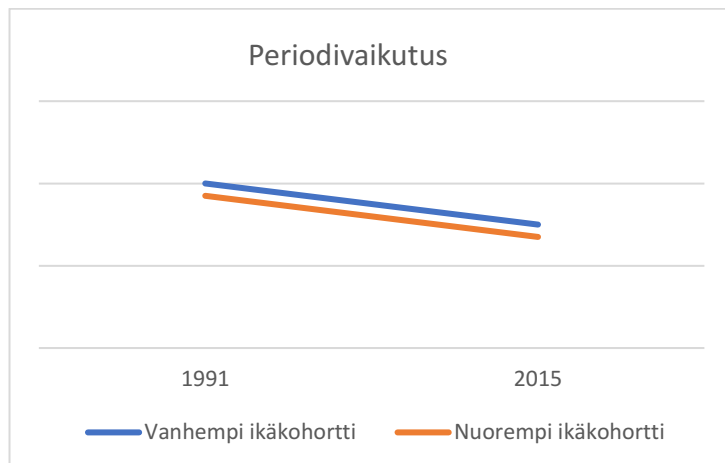
Kuvio 2. Sukupolvivaikutuksen ilmeneminen ikäkohorttien äänestämisessä.

Lähde: Mukailtuna Jennings ja Niemi 1981, 120

Kuviossa 3 esitetään periodivaikutuksen ilmeneminen. Periodivaikutuksessa sukupolvet (ikäkohortit) kulkevat ikään kuin ”samaa polkua” koko ajan. Erilaiset periodit vaikuttavat kaikkiin ikäkohortteihin tehden niihin muutoksia jollekin aikakaudelle ominaiseen tapaan. Periodivaikutuksessa erilaiset trendit ja yhteiskunnalliset tapahtumat aiheuttavat yhteiskunnassa muutoksia ja vaikuttavat esimerkiksi poliittiseen käyttäytymiseen, mutta periodin vaikutus on kaikkiin ikäkohortteihin samanlainen. (Jennings & Niemi 1981, 119–122, Neundorf & Niemi 2014, 2.) Periodivaikutuksen mukaan suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven välillä ei ole havaittavissa eroja, vaikka yleisellä tasolla ajalle ominaiset tapahtumat ja esimerkiksi sen hetkinen poliittinen ja taloudellinen tilanne vaikuttaisivat yhtäaikaaisesti kaikkien ikäkohorttien asenteisiin ja käyttäytymiseen. Periodivaikutuksen näkökulmasta katsottuna tutkimuksessani kahden eri ikäkohortin poliittinen kiinnittyminen saattaa yleisesti heijastaa ”ajan henkeä” ja ajalle tyypillisiä piirteitä, jotka vaikuttavat yhtenäisesti kaikkien ikäkohorttien yhteiskunnalliseen kiinnittymiseen.

Kuvio 3. Periodivaikutuksen ilmeneminen ikäkohorttien äänestämisessä.

Lähde: Mukailtuna Jennings ja Niemi 1981, 120

Kaikki edellä esitetyt mallit ovat erilaisia ja selittävät eroja tai eroamattomuutta sukupolvien välillä eri tavoin. Elämänkaarimallin ja sukupolvivaikutuksen seuraukset ovat myös hyvin erilaisia, sillä elämänkaarimallissa yksilöt muuttuvat, mutta yhteiskunta ei, kun taas sukupolvivaikutuksessa yhteiskunta muuttuu, mutta yksilöt eivät (Putnam 2000, 248). Usein ajatellaan, että edellä mainittujen mallien prosessit toimivat yhtä aikaa erilaisina variaatioina yhteiskunnassa (esim. Jennings & Niemi 1981, 122–124, Wass 2007a, 650). Todellisessa reaali maailmassa on haasteellista erottaa eri mallien yksittäinen ja ”puhdas” vaikutus, koska sukupolven, iän ja aikakauden eli periodin vaikutukset ovat sidoksissa toisiinsa ja lineaarisesti riippuvaisia toisistaan. Tästä seuraa se, että tilanteessa, jossa tiedetään kahden muuttajan arvot, voidaan kolmas arvo päätellä eli, kun tiedetään, että henkilö on esimerkiksi 25 -vuotias vuonna 2018, voidaan tällöin päätellä henkilön syntymävuoden olevan 1993. Tämä sukupolven, iän ja periodin loogisuusongelma asettaa teknisiä haasteita tilastolliselle analyysille sekä saattaa edesauttaa virhepäätelmien mahdollisuutta. (Glenn 2005, 6–7, 22.)

Aikaan sidoksissa olevien muuttujien tutkiminen edellyttääkin, että tutkimuksen aineisto sisältää useamman kuin yhden ajankohdan, jotta niiden vaikutuksista tutkittavaan ilmiöön voidaan tehdä päätelmiä (Wass 2006, 38). Seuraamalla tiettyä ikäkohorttia pitkällä aikavälillä on elämänkaaren ja sukupolven vaikutus erotettavissa toisistaan (Putnam 2000, 248). Tästä syystä tutkimuksessani suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven poliittista kiinnittymistä tarkastellaan pitkällä aikavälillä 1976–2015, joskin on syytä huomioda, että nuorempi sukupolvi tulee tarkasteluun mukaan vasta 2000-luvulla sitä mukaa, kun he saavuttavat äänioikeuden ja täysi-ikäistyvät.

Putnam (2000, 33–35) jakaa yhteiskunnallisen muutoksen lähteet kohortin sisäiseen ja kohortin ulkoiseen. Kohortin sisäinen (eng. intracohort) yhteiskunnallinen muutos tapahtuu, kun ihmiset muuttuvat sekä heidän käyttäytyminsä ja mieltymyksensä muuttuvat samansuuntaisesti samaan aikaan (kts. esim. Glenn 2005, 35). Kohortin sisäisen muutos nimestä huolimatta ei viittaa tiettyyn yhteen ikäkohorttiin vaan se viittaa kaikkiin ikäkohortteihin eli laajemmin koko yhteiskunnan tasolla ilmenevään muutoksen. Kohorttien välinen (eng. intercohort) lähde yhteiskunnalliselle muutokselle viittaa puolestaan siihen, että yhteiskunnallisten muutoksien taustalla on uusien kohorttien syntyminen ja vanhojen kohorttien poistuminen, vaikka yksilö/yksilöiden asenteet ja käyttäytyminen pysyisivätkin samana. (Putnam 2000, 33–35.)

Useimmiten molemmilla, kohortin sisäisellä ja ulkoisella muutoksella, on vaikutuksensa yhteiskunnallisiin muutoksiin, mutta on tärkeää erottaa toisistaan nämä mekanismit, kun tarkastellaan yhteiskunnallisia muutoksia esimerkiksi äänestyskäyttäytymisessä. Putnamin havaintojen mukaan Amerikassa suurin osa vaaliosallistumisen muutoksesta, äänestysaktiivisuuden laskusta, selittyy sukupolvilla, kun suuret ikäluokat (”baby boomers”) ja heidän lapsensa äänestävät vähemmän kuin heidän edeltäjänsä riippumatta elämäntilanteesta ja poliittisen kiinnostuksen tasosta. Kun suurten ikäluokkien osuus väestöstä on kasvanut heidän edeltäjiensä poistuessa, äänestysaktiivisuus on laskenut. (Putnam 2000, 33–35.)

Toivosen (2003, 114) tulkinta kohortin sisäisestä ja kohortin ulkoisesta muutoksesta eroaa Putnamista. Toivosen mukaan kohorttien välinen muutos kuvaa aiemmin mainittua sukupolvivaikutusta. Tämän mukaan yhteiskunnallinen muutos ei aiheudu vain siitä, että uusia kohortteja syntyy ja vanhoja poistuu, vaan siitä että nuoremmat eroavat vanhemmista ja tämä ero säilyy samana läpi ajan. Toivosen mukaan sukupolvivaikutuksesta voidaan puhua myös silloin, kun yhden kohortin asenteet ja käyttäytyminen muuttuvat ja muiden kohorttien muutokset ovat erilaisia. Tämä tarkoittaa sitä, että tietyn kohortin asenteet ja käyttäytyminen saattavat muuttua kohortin elämänsä aikana, mutta mikäli kohortit eivät muutu samaan tapaan suhteessa toisiinsa, on kyseessä kohortin sisäinen muutos eli sukupolvivaikutus. Wassin (2007a) tutkimuksessa sukupolvivaikutus ilmeni esimerkiksi siinä, että äänestäjien osuus omasta ikäkohortista oli suunnilleen sama kaikilla kohorteilla, kun kohortit saivat ensimmäisen kerran äänestää vaaleissa. Elämänsä aikana, kaikkien kohorttien äänestäjien osuus tulisi kasvaa heidän aikuistuuksaan kuten vanhemmalla ikäkohortilla havaittiin. Nuoremmalla ikäkohortilla äänestäjien osuus ei kuitenkaan lähtenyt samaan tapaan kasvuun heidän aikuistuuksaan, vaan säilyi matalampana. (Wass 2007a.)

4.2. Empiiriset havainnot sukupolvivaikutuksesta

Taulukossa 1 esitetään tiivistetysti edellisessä luvussa esitetyt mallit, jotka nähdään poliittisen käyttäytymisen taustalla. Seuraavaksi esitellään empiirisiä havaintoja elämäntaakamallin, sukupolvi- ja periodivaikutuksen ilmenemisestä poliittisen kiinnittymisen tutkimuksissa.

Taulukko 1. Elämäntaakamallin sekä sukupolvi- ja periodivaikutuksen ilmeneminen, esimerkkinä äänestäminen.

Malli	Esimerkki
Elämäntaakamalli: Poliittinen käyttäytyminen vaihtelee yksilöiden elämäntilanteiden mukaisesti.	Äänestämisen aktiivisuus on matalinta nuoruudessa. Iän myötä aktiivisuus kasvaa ollen korkeimmillaan keski-ikässä, kunnes vanhuudessa aktiivisuus alkaa laskemaan vanhuuden tuomien fyysisten rajoitteiden myötä.
Sukupolvivaikutus: Sukupolvien välillä on pysyviä eroja, jotka säilyvät läpi elämäntaakan.	Nuorempi sukupolvi eroaa aiemmista sukupolvista äänestyskäyttäytymisen suhteen eikä ero aiempiin sukupolviin kapene iän myötä.
Periodivaikutus: Erilaiset ajalle tyypilliset piirteet vaikuttavat samantapaisesti kaikkiin ikäkohortteihin.	Äänestysprosentti laskee kaikilla ikäkohorteilla ja ajallinen trendi vaikuttaa kaikkiin ikäkohortteihin samalla tavalla.

Aiemmat sukupolvi- ja elämäntaakateorioiden pohjalta tehnyt analyysit ovat käsitelleet pääosin äänestyskäyttäytymistä. Äänestyskäyttäytymisen selittäjänä erityisesti sukupolvinäkökulma on ollut merkittävässä asemassa selittämässä, miksi äänestysaktiivisuus on laskenut useita vuosikymmeniä läntisissä demokratiaoissa (kts. esim. Franklin, 2004, Franklin ym., 2004, Putnam, 2000). Äänestyskäyttäytymisessä on havaittu yhtäaikaista sekä selkeää sukupolvivaikutusta että elämäntaakamallin vaikutukset (kts. esim. Blais ym., 2004, Franklin, 2004, Lyons & Alexander, 2000, Martikainen & Wass, 2007a, 68). Havaitut sukupolvivaikutuksen ja elämäntaakamallin vaikutukset eivät ole selittäneet kuitenkaan kokonaan äänestysosallistumisen muutosta, sillä äänestysaktiivisuus on laskenut yleisellä tasolla. Periodivaikutuksen on näin ollen nähty selittävän myös äänestysosallistumisen laskua.

Wass (2007a) on tutkinut Suomen kontekstissa äänestyskäyttäytymistä. Wassin tutkimuksessa havaittiin sukupolvivaikutus äänestyskäyttäytymisessä, mutta tutkimus toi esiin myös elämäntaakamallin vaikutuksen, sillä äänestäminen lisääntyi aikuistuessaa. Joskin

elämäkaarimallin vaikutus nähtiin suhteellisen heikkona ja vaikutus nousi esiin vasta pitkän aikavälin tarkastelussa.¹⁰ Yleisesti äänestysaktiivisuus on laskenut myös vanhemmilla sukupolvilla, minkä nähtiin ilmentävän periodin vaikutusta äänestämisessä. Kaikkiaan tutkimus toi esiin, että niin sukupolvivaikutus, elämäkaarimallin vaikutus kuin myös periodivaikutus olivat havaittavissa Suomessa vaaleissa äänestämisessä vuosina 1975–2003. (Wass 2007a.)

Sukupolvivaikutusta vaaliosallistumisessa on tutkittu muissakin maissa. Viimeaikaiset tutkimukset ovat tuoneet esiin Amerikassa, Kanadassa, Saksassa, Norjassa ja Ruotsissa sukupolvivaikutuksen äänestämisessä kansallisissa vaaleissa (Blais ym. 2004, Franklin 2004, Gallego 2009, Konzelmann ym. 2012, Lyons & Alexander 2000). Saksassa periodivaikutuksen on nähty vaikuttavan eniten äänestysaktiivisuuden laskuun, vaikka muutoksen on nähty sisältävän myös sukupolven ja iän vaikutukset (Konzelmann ym. 2012).

Persson ym. (2013) havaitsivat kuitenkin tutkimuksessansa, että Ruotsissa sukupolven vaikutus äänestämiseen näyttäytyi suhteellisen heikkona. Ruotsi on korkean äänestysaktiivisuuden maa, mikä saattaa selittää sukupolvivaikutuksen heikkoutta. Korkean äänestysprosentin maissa sukupolvivaikutukselle ei välttämättä samaan tapaan jää tilaa vaikuttaa, kun suurin osa ihmisistä joka tapauksessa äänestää. Tämän lisäksi äänestysaktiivisuuden sukupolvieroihin saattavat vaikuttaa puoluejäsenyys ja puolueiden määrä. (Persson ym. 2013.) Sovellettaessa Perssonin ym. tutkimustuloksia sukupolvierojen tutkimiseen poliittisessa kiinnittymisessä, voidaan ajatella, että maissa, joissa kansalaiset ovat erittäin vahvasti kiinnittyneitä poliittiseen järjestelmään sukupolvivaikutukselle ei jää yhtä paljon tilaa vaikuttaa ja tehdä eroja kuin maissa, joissa poliittinen kiinnittyminen on yleisesti heikompa.

Elämäkaarimallin vaikutuksen on nähty olevan yhteydessä poliittiseen tietämykseen siten, että iän myötä poliittinen tietotaso kasvaa, kun kiinnostus yhteiskunnallisiin asioihin kasvaa (Milner 2002, 47). Huomionarvoista on kuitenkin se, että poliittisessa tietotasossa on alettu havaitsemaan myös merkkejä sukupolvi-ilmiön vaikutuksesta. Yhdysvalloissa on havaittu, että nuoren sukupolven (nykyiset nuoret) tietotaso on huomattavasti matalampi kuin vanhempien sukupolvien (esim. suuret ikäluokat) tietotaso samanikäisinä (Delli Carpini & Keeter 1996, 163, 170–171, Milner 2010, 88–102). Putnamin haastattelututkimuksen mukaan aikavälillä 1940–1970 nuorempien ja vanhempien ikäryhmien poliittinen tietämys oli vielä suunnilleen samalla tasolla (Putnam 2000, 35–36). Vaikka aiemmat sukupolvet ovat olleet matalammin koulutettuja, heidän poliittinen tietämyksenä on kuitenkin ollut korkeammalla tasolla ja he ovat

¹⁰ Yksi näkökulma elämäkaariefektiin on myös se, että sen vaikutus ei välttämättä ole heikentynyt, vaan sen vaikutus saattaa ilmentyä empiirisesti vasta pidemmällä aikavälillä kuin aikaisempina vuosikymmeninä nuoruuden pitkittymisestä johtuen (Wass 2006, 43).

äänestäneet aktiivisemmin. Vaikkakin yksilötasolla on havaittu, että korkeakoulutus on yhteydessä korkeaan tietotasoon ja äänestysaktiivisuuteen. (Milner 2002, 49.)

4.3. Poliittinen sosialisatio

Poliittinen sosialisatio tuo yhden näkökulman sukupolvien välisiin eroihin ja toisaalta myös sukupolvien yhtenäisyyteen. Poliittisen käyttäytymisen erot sukupolvien välillä voivat selittyä myös sukupolvien erilaisilla sosialisatioprosesseilla. Poliittisella sosialisatiolla viitataan yleensä jo lapsuudessa alkaneisiin oppimis- ja sosialisatioprosesseihin, joiden seurauksena yksilölle muodostuu poliittisia asenteita, arvoja ja käyttäytymismalleja (Hyman 1969, 17–18). Poliittisen sosialisatian prosesseissa yksilö löytää paikkansa poliittisesta yhteisöstä ja omaksuu samalla ymmärryksen siitä poliittisesta järjestelmästä, jossa hän elää. Tämän sosialisatioprosessin välittäjinä toimivat sosialisatioagentit. (mt., 17–18, 25.) Keskeisimmiksi välittäjiksi on nähty perhe, vanhemmat, media, koulu ja ystävät (Ljungberg 2003, 139–140). Vaikka poliittisen sosialisatian tutkimuksissa painottuu nuoruuden merkitys, nähdään poliittinen sosialisatio elinikäisenä, jatkuvana prosessina (Jääsaari 1986, 272).

Poliittisen kiinnittymisen käsite on yhteydessä poliittiseen sosialisatian käsitteeseen. Poliittinen sosialisatio on osa yksilön kiinnittymistä poliittiseen järjestelmään. Poliittinen sosialisatio ja poliittinen kiinnittyminen eroavat toisistaan siinä, että poliittinen sosialisatio tarkastelee sitä, miten ja millä tavoin kansalaiset omaksuvat toimintatapoja, joiden myötä heidän poliittinen kiinnittyminen vahvistuu tai heikkenee. (Grönlund ym. 2005, 88–89.)

Perinteinen poliittinen sosialisatio ja sukupolviteoria ovat ikään kuin vastakkaisia näkemyksiä sukupolvien poliittisen käyttäytymisen selittämiseksi. Perinteinen sosialisatian tutkimus keskittyy poliittisten asenteiden, näkemysten ja toimintamallien siirtymiseen sukupolvelta toiselle korostaen tällöin jatkuvuutta. Tällöin uusi sukupolvi omaksuu poliittisia, asenteita ja arvoja edellisiltä sukupolvilta, heidän vanhemmiltaan. Poliittisen sosialisatian tutkimusta onkin kritisoitu jatkuvuutta eli status quoa, korostavasta piirteestä (Greenstein 1970, 973). Sukupolviteoriassa on puolestaan konfliktin olettaus. Otollisessa ikävaiheessa koetut avainkokemukset saattavat rakentaa tietyllä sukupolvelle omaleimaista mielenmaisemaa, joka asettuu vastakkain muiden sukupolvien kanssa.

Toisaalta poliittisen sosialisatian voidaan nähdä selittävän myös sukupolvinäkömyksen kaltaisesti sukupolvien välisiä eroja. Poliittisen sosialisatian käsite nimittäin kuvaa

yksilökohtaisena kokemuksena sitä, miten yksilön elinpiiristä tulevat vaikutteet muodostavat sosialisatioprosessin, jonka myötä yksilö omaksuu yhteiskunnallisia asenteita, arvoja ja toimintamalleja. Yksilökohtaisuudesta huolimatta tietyt oppimisprosessit voivat olla yhteisiä koko ikäkohortille. Eri ajankohtina on esimerkiksi voinut vallita erityyisiä osallistumiskulttuureita, jotka ovat vaikuttaneet yksilön yhteiskunnallisen osallistumisroolin omaksumiseen. Jos vallitseva osallistumiskulttuuri on ollut se, että kansalaisen rooli pelkistyy vain äänestämiseen, voidaan muusta osallistumisesta pidättäytymistä pitää tarkoituksenmukaisena, rationaalisenä valintana. Siksi voidaan myös ajatella, että omaksuttu yhteiskunnallisen osallistumisen rooli voi olla seurausta poliittisen socialisaation oppimisprosesseista. (Wass 2006, 41.)

Wass (2007b) on tutkinut sitä, voisivatko erot sukupolvien välillä äänestyskäyttäytymisessä selittyä sukupolvien erilaisilla sosialisatioprosesseilla, jotka hän tuo tutkimuksessaan esiin. Wassin tutkimus osoittaa, että vaikka eri sukupolvilla on ollut erilaisia sosialisatioprosesseja, eivät nämä erot empiirisesti selitä äänestyskäyttäytymisen eroja. Näin ollen äänestysaktiivisuuden erojen voidaan olettaa johtuvan jostakin muusta. Joskin Wass tuo esiin tutkimuksessaan myös sosialisatioprosessin empiirisen mittaamisen haasteellisuuden, mikä saattaa vaikuttaa tutkimustulokseen ja sosialisatioprosessien vaikutusten empiiriseen todentamiseen.

5. TUTKIMUSASETELMA, -AINEISTO JA -MENETELMÄ

5.1. Tutkimustehtävä ja hypoteesit

Tutkimukseni tehtävänä on tutkia, onko sukupolvella havaittavissa yhteys yksilöiden poliittiseen kiinnittymiseen. Tutkimus tarkastelee sukupolven vaikutusta kahden eri suomalaisen sukupolven, suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven, avulla. Sukupolviteoriassa erityisesti nuoruudessa koetut yhteiskunnalliset kokemukset ja tapahtumat ovat merkityksellisessä asemassa sukupolvivaikutuksessa (esim. Braungart & Braungart 1986, 215–216). Koska suuret ikäluokat ja yksilöllisen valinnan sukupolvi ovat eläneet varhaisnuoruuden erilaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa, tarjoaa näiden kahden sukupolven tarkastelu otollisen alustan sukupolvivaikutuksen tutkimiselle. Poliittista kiinnittymistä tarkastellaan tutkimuksessa poliittisen kiinnostuneisuuden, ulkoisen ja sisäisen kansalaispätevyyden sekä puoluekiinnittymisen osalta.

Seuraavaksi esitellään tarkemmin tutkimuksen tutkimuskysymykset, joita kutakin seuraavat tutkimuksen hypoteesit. Näitä ennen esitellään vielä tutkimuksen nollahypoteesi. Hypoteesit ovat olettamuksia, jotka perustuvat teoriaan tai aikaisempaan tutkimuskirjallisuuteen (Heikkilä 2017, 180).

Laaja käsite, poliittinen kiinnittyminen, on hyvin merkityksellinen niin yksilön kuin yhteiskunnan näkökulmasta. Poliittinen kiinnittyminen viittaa niihin yksilön voimavaroihin, joilla hän kiinnittyy yhteiskuntaan ja politiikkaan (Rapeli & Borg, 2016, 359). Sukupolvien poliittisen kiinnittyneisyyden tarkastelu on tärkeää, jotta tiedetään miten eri sukupolvien ”ääni” kuuluu parhaiten yhteiskunnassa ja keillä on parhaimmat edellytykset toimia yhteiskunnassa aktiivisena kansalaisena. Demokratian toimivuuden edellytyksenä nähdään, että kansalaiset ovat kiinnittyneinä vähintäänkin kohtalaisesti poliittisen järjestelmän periaatteisiin ja toiminnanmuotoihin (Mattila & Sänkiäho 2005, 73).

Tutkimuksen nollahypoteesi perustuu siihen, näkökulmaan, ettei sukupolvella ole vaikutusta poliittiseen kiinnittymiseen. Erityisesti nuorempien ikäluokkien kohdalla yksilöllisyyden korostumisen on nähty heikentäneen nuoremmilla ikäkohorteilla sukupolvien muodostumista ja sitä kautta sukupolven merkitystä (Hoikkala & Paju 2008), joten on myös oletettavaa, että sukupolven sijaan muut tekijät vaikuttavat poliittiseen kiinnittymiseen. Tutkimukseni nollahypoteesi on:

- H0: Sukupolvella ei ole vaikutusta poliittiseen kiinnittymiseen

Aikaisemmissa poliittisen kiinnittymisen tutkimuksissa on tutkittu eri ikäryhmien poliittista kiinnittymistä, mutta nimenomaisesti suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven poliittista kiinnittymistä sekä niiden välisiä mahdollisia eroja tai yhtäläisyyksiä ei ole aikaisemmin tutkittu. Sukupolvinäkökulmassa erot sukupolvien välillä ovat olennaisia sukupolven vaikutusta tutkiessa (Wass 2006, 34). Tutkimuksen ensimmäinen tutkimuskysymys on:

1. Onko suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) ja yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) välillä havaittavissa eroja poliittisessa kiinnittymisessä?

Tutkimuksen ensimmäinen asetettava hypoteesi perustuu aiempien tutkimuksien havaintoihin, joiden mukaan ikäryhmien välillä on havaittu eroja poliittisessa kiinnittymisessä. Erityisesti nuorempien sukupolvien poliittisen kiinnittymisen on nähty heikentyneen (Rapeli & Borg 2015). Poliittinen kiinnostuneisuus on selkeästi vähäisempää nuoremmilla ikäryhmillä (Kestilä-Kekkonen 2015, 52–54) ja puoluejäsenyyden vetovoima erityisesti nuorempiin sukupolviin on heikentynyt (Borg 2015, 48). Näin voidaan olettaa, että suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven välillä on eroa poliittisessa kiinnittymisessä. Tutkimukseni ensimmäinen hypoteesi on:

- H1: Suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) poliittinen kiinnittyminen on vahvempaa verrattuna yksilöllisen valinnan sukupolveen (syntyneet 1980–1989).

Erot sukupolvien välillä yhdellä ajan hetkellä eivät kerro pelkästään sukupolvivaikutuksesta, sillä myös elämäntyyli ja periodivaikutus vaikuttavat poliittiseen kiinnittymiseen. Elämäntyylin mukaan elämäntaihe vaikuttaa yksilöiden poliittiseen aktiivisuuteen ja mallin mukaan poliittinen aktiivisuus lisääntyy iän myötä (Jennings & Niemi 1981, 119). Aikaisemmissa empiirisissä tutkimuksissa on havaittu sukupolvivaikutuksen ilmenemistä äänestyskäyttäytymisessä niin Suomessa kuin myös kansainvälisesti (kts. esim. Wass 2007a, Franklin 2004). Myös yksilöiden poliittisessa tietotasossa on havaittu sukupolvivaikutusta, sillä esimerkiksi Yhdysvalloissa on havaittu, että suurten ikäluokkien poliittinen tietotaso on ollut korkeammalla tasolla verrattuna nuorempiin sukupolviin, kun tarkastellaan sukupolvia samanikäisinä (Milner 2010, 88–102). Nämä aiemmat havainnot sukupolvivaikutuksesta nostavat esiin kysymyksen siitä, vaikuttaako sukupolvi äänestämisen lisäksi myös laajemmin poliittiseen kiinnittymiseen ja sen muihin kiinnittymistekijöihin? Aikaisempi tutkimus suomalaisten poliittisesta kiinnittymisestä sukupolvinäkökulmasta on ollut vähäistä. Tutkimukseni toinen tutkimuskysymys on:

2. Onko poliittisessa kiinnittymisessä havaittavissa sukupolvivaikutus?

Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan sanoa sukupolvi- ja elämänteorioiden vaikuttavan äänestyskäyttäytymiseen, ja myös poliittiseen tietotasoon vaikuttavat sukupolvi- ja elämänteoriat. Samalla tiedetään, että poliittisen kiinnittymisen osatekijöiden yhteydet ovat kiistattomia, vaikkakin kausaalisuhteiltaan monimutkaisia (esim. Rapeli & Borg 2016). Kiinnittymistä kuvaavat osatekijät ovat siis yhteydessä keskenään ja osassa kiinnittymistä kuvaavista osatekijöistä (äänestys, poliittinen tietotaso) on havaittu samansuuntaisia päätelmiä sukupolvi- ja elämänteorioiden osalta (esim. Milner 2010, 88–102, Wass 2007b). Tämän vuoksi myös tutkimuksessani oletetaan kehityskulun olevan samankaltainen niiden kiinnittymisosatekijöiden osalta, joita tutkimuksessani tarkastellaan eli poliittinen kiinnostus, ulkoinen ja sisäinen kansalaispätevyys sekä puoluekiinnittyminen. Tutkimukseni toinen hypoteesi on:

H2: Suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) ja yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) poliittisessa kiinnittymisessä on havaittavissa sukupolvivaikutus.

Eri sukupolvien poliittisesta kiinnittymisestä kertoo paljon se, mitkä tekijät vaikuttavat siihen. Rakentuuko kahden eri sukupolven poliittinen kiinnittyminen samoista vaikutuksista vai onko sukupolvien välillä havaittavissa eroja siinä, mitkä tekijät selittävät poliittista kiinnittymistä.¹¹ Tutkimukseni kolmas tutkimuskysymys on:

3. Mitkä tekijät selittävät suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) ja yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) poliittista kiinnittymistä?

Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden perusteella on havaittu, että esimerkiksi yksilöiden yhteiskunnallinen asema vaikuttaa poliittiseen kiinnittymiseen, korkean yhteiskunnallisen aseman ollessa yhteydessä poliittiseen kiinnittymiseen (esim. Gabriel 2012). Erityisesti nuoremmilla sukupolvilla koulutuksen on havaittu toimivan erottelevana tekijänä poliittisessa osallistumisessa (Martikainen & Wass 2001, 48). Näiden havaintojen perusteella voidaan olettaa, että sukupolvien poliittinen kiinnittyminen rakentuu eri tavoin. Tutkimuksen viimeinen, kolmas hypoteesi on:

- H3: Yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttaa enemmän koulutus kuin suurilla ikäluokilla (syntyneet 1945–1950).

¹¹ Sukupolvivaikutuksesta kertonee, myös se, jos tietyn ikäryhmän yhteiskunnalliseen orientaatioon vaikuttavat tekijät ovat ainakin osittain yhtenäisiä ja muista ikäryhmistä poikkeavia, vaikka ikäryhmä ei muutoin näyttäytyisi yhtenäisenä sukupolvena (Martikainen & Wass 2002, 39).

5.2. Tutkimusaineisto

Tutkimuksessani käytetään empiirisenä aineistona puolueiden ajankohtaistutkimuksia vuosilta 1976 ja 1983 sekä kansallisia eduskuntavaalitutkimuksia vuosilta 1991, 2003 ja 2015. Tutkimusaineistojen avulla on mahdollista selvittää poliittisen kiinnostuksen, ulkoisen ja sisäisen kansalaispätevyyden sekä puoluejäsenyyden ajallista ja sukupolvien välistä vertailua. Aineistoa on poimittu jokaiselta vuosikymmeneltä 1970-luvulta 2010-luvulle saakka, jotta pystytään tekemään pitkän aikavälin vertailua. Lisäksi vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimusaineistoa käytetään selvittämään kahden eri sukupolven poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttavia tekijöitä, joita verrataan toisiinsa.¹²

Puolueiden ajankohtaistutkimuksien toteuttajina ovat olleet Suomen suurimmat eduskuntapuolueet. Suomen Gallup (TNS Gallup) ja Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin laitos (nykyisin nimellä politiikan ja talouden tutkimuksen laitos) ovat suunnitelleet tutkimukset yhdessä puolueiden kanssa. Vuosien 1976 ja 1983 kyselytutkimukset on toteutettu käyntihaastattelukyselyinä. Aineistot sisältävät kysymyksiä esimerkiksi äänioikeutettujen poliittisesta kiinnostuksesta, äänestämisestä, puoluejäsenyydestä ja poliittisista mielipiteistä. (Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto 2019.) Vuoden 1976 aineistosta puuttuvat sisäistä ja ulkoista kansalaispätevyyttä mittaavat kysymykset, joten tutkimuksessani kansalaispätevyyttä tutkitaan vasta vuodesta 1983 alkaen.¹³ Puolueiden ajankohtaistutkimuksien perusjoukko on Suomen 18 vuotta täyttänyt väestö ja aineisto on kerätty monivaiheisella todennäköisyysotannalla (FSD1003 1976 kuvailusivu, FSD1088 1991 kuvailusivu).

Eduskuntavaalitutkimukset edustavat valtakunnallisesti Manner-Suomen äänioikeutettuja. Eduskuntavaalitutkimuksien pääosin kyselylomakkeisiin perustuvat aineistot kerätään eduskuntavaalivuosina eduskuntavaalien jälkeen.¹⁴ Eduskuntavaalitutkimukset sisältävät kysymyksiä muun muassa valitsijakunnan poliittisesta osallistumisesta, poliittisista mielipiteistä

¹² Tutkimuksessa käytetään myös yhdistettyjä aineistoja, joissa tutkimuksen kannalta tarpeelliset muuttujat on koodattu toisiaan vastaavaksi ja sen jälkeen aineistot on tuotu yhteen uudeksi aineistoksi. Ensimmäinen yhdistetty aineisto sisältää puolueiden ajankohtaistutkimuksen vuodelta 1976 ja eduskuntavaalitutkimuksen vuodelta 2015. Toinen yhdistetty aineisto sisältää puolueiden ajankohtaistutkimuksen vuodelta 1983 ja eduskuntavaalitutkimuksen 2015.

¹³ Vuoden 1976 puolueiden ajankohtaistutkimus sisältää omiin vaikutusmahdollisuuksiin viittaavan kysymyksen: ”Äänestämällä voi todella olla mukana päättämässä, kuinka asioita maassa hoidetaan”, mutta koska kysymyksen on katsottu olevan merkittävästi erilainen kuin myöhempien kansalaispätevyyttä mittaavien kysymyksien, on kysymys jätetty huomioimatta vuoden 1976 tarkastelussa.

¹⁴ Vuoden 1991 Eduskuntavaalitutkimus on kaksiosainen, josta ensimmäinen osa toteutettu ennen vaaleja ja jälkimmäinen osa vaalien jälkeen (FSD1088 1991 kuvailusivu). Tässä tutkimuksessa hyödynnetään aineiston kysymyksiä, jotka on kysytty valitsijakunnalta ennen vaaleja.

ja asenteista. Eduskuntavaalitutkimuksien juuret ulottuvat 1950-luvun alkuun, vaikka varsinaisessa nykymuodossaan eduskuntavaalitutkimukset ovat vakiinnuttaneet paikkansa vasta 2000-luvulla. (Vaalitutkimus 2019.)

Eduskuntavaalitutkimuksien aineistot koostuvat käyntihaastattelututkimuksista ja kirjekyselyistä (nk. perälomakekyselyistä), jotka lähetetään käyntihaastatteluihin osallistuneille vastaajille. Käyntihaastatteluiden osallistujat valikoituvat kiintiöotantamenetelmää soveltaen. Eduskuntavaalitutkimuksien perusjoukko muodostuu Suomessa asuvista äänioikeutetuista henkilöistä pois lukien Ahvenanmaalla asuvat henkilöt. Näin ollen kaikki eduskuntavaalitutkimukseen vastanneet ovat täysi-ikäisiä. (FNES 2015 kuvailusivu & FNES 2003 kuvailusivu.) Tästä johtuen yksilöllisen valinnan sukupolvi sisältyy tutkimuksen analyysiin vasta vuodesta 2003 alkaen, joskin tällöin vasta osa yksilöllisen valinnan sukupolvesta on saavuttanut täysi-ikäisyyden. Vuoteen 2015 tultaessa tutkimuksen analyysi sisältää ”koko” sukupolven eli kaikki määritellyt syntymävuodet 1980–1989.

Vuoden 1991 Eduskuntavaalitutkimuksen tekijöinä ovat Pertti Pesonen, Risto Sänkiaho ja Sami Borg (FSD1088 1991 kuvailusivu). Vuoden 2003 jälkeen eduskuntavaalitutkimuksia on kerännyt Vaalitutkimuskonsortio, joka koostuu vaalitutkimuksesta kiinnostuneiden yliopistotutkijoiden yhteistyöverkostosta (Vaalitutkimus 2019). Kansalaisten poliittiseen osallistumiseen, asenteisiin ja käyttäytymiseen liittyvien kysymysten lisäksi sekä eduskuntavaalitutkimukset että puolueiden ajankohtaistutkimukset sisältävät myös yleiset taustamuuttujat, kuten kysymykset vastaajan iästä, sukupuolesta, asuinpaikasta ja taloudellisesta tilanteesta. (FSD1003 1976 kuvailusivu, FSD1088 1991 kuvailusivu, FNES 2015 kuvailusivu & FNES 2003 kuvailusivu).

Kaikki eduskuntavaalitutkimuksista poimitut muuttujat, joita hyödynnetään tutkimuksen analyyseissa, ovat peräisin eduskuntavaalitutkimuksien käyntihaastatteluissa kerätyistä aineistoista. Tutkimuksessa käytettyjen aineistojen otoskoot vaihtelevat hieman. Taulukosta 2 ilmenee, että aineistoissa havaintoja, eli käyntihaastatteluun vastanneita, on reilusta tuhannesta noin puoleentoista tuhanteen. Sen sijaan tutkimuksen kohteena olevien kahden eri sukupolven osuudet aineistosta ovat huomattavasti pienempiä.

Taulukko 2. Tutkimuksen sukupolvien ja kaikkien vastaajien lukumäärät¹⁵ käytetyissä aineistoissa.

	Suuret ikäluokat (syntyneet 1945–1950)	Yksilöllisen valinnan sukupolvi (syntyneet 1980-luvulla)	Kaikki
Puolueiden ajankohtaistutkimus 1976	199	–	1260
Puolueiden ajankohtaistutkimus 1983	152	–	1098
Eduskuntavaalitutkimus 1991	186	–	1472
Eduskuntavaalitutkimus 2003	153	130	1270
Eduskuntavaalitutkimus 2015	210	252	1587

Vuosien 2003 ja 2015 eduskuntavaalitutkimuksien aineistojen analyysissä on käytetty aineistoille valmiiksi laskettuja painoja. Aineiston painottamisella voidaan korjata aineiston edustavuutta eli parantaa aineiston vastaavuutta suhteessa sen edustamaan perusjoukkoon (Sivonen 2008). Vuoden 2003 eduskuntavaalitutkimuksessa on käytetty kielipainoa, jolla korjataan aineiston kielisuhteita vastaamaan väestön todellisia kielisuhteita (FSD1260 2013 kuvailulehti). Vuoden 2015 Eduskuntavaalitutkimuksessa aineistoa korjataan painolla, joka yhdistetysti painottaa otoksen vastaajien kiel-, ikä-, sukupuoli- ja vaalipiirijakaumaa vastaamaan perusjoukkoa. Yhdistetty painomuuttuja painottaa myös puoluevalintaa vaalitulosta vastaavaksi. (FSD3067 2015 kuvailulehti.)

5.3. Tutkimusmenetelmät

Tutkimuksessani käytetään tilastollisia menetelmiä: ristiintaulukointia, keskiarvotestiä ja logistista regressioanalyysia. Menetelmien avulla tutkimusaineiston ominaisuuksista tehdään tilastollista päättelyä. Tilastollinen päättely perustuu tilastollisiin todennäköisyyksiin, joiden perusteella tehdään arvioita perusjoukon ominaisuuksista (Koop 2008, 14). Sukupolven vaikutusta poliittiseen kiinnittymiseen tutkitaankin juuri tilastollisin menetelmin, koska niiden avulla tutkimustuloksia voidaan yleistää koko perusjoukkoon (Heikkilä 2017, 180), eli tässä tapauksessa suomalaisiin ja erityisesti suuriin ikäluokkiin sekä yksilöllisen valinnan sukupolveen.

¹⁵ Taulukossa ilmoitettu vastaajien absoluuttiset vastaajamäärät painottomina, vaikka tutkimuksessa vuosien 2003 ja 2015 Eduskuntavaalitutkimuksien analyysissä käytetään painoja.

Empiirisen analyysin ensimmäisessä osiossa sukupolvien ja poliittisen kiinnittymisen välistä yhteyttä tarkastellaan ristiintaulukoinnin avulla vertailemalla, eroavatko sukupolvet toisistaan poliittisen kiinnittymisen suhteen yhdellä ajan hetkellä, vuonna 2015. Empiirisen analyysin toisessa osiossa sukupolvien poliittista kiinnittymistä tutkitaan ajallisessa vertailussa kuvailevin menetelmin, eli esimerkiksi keskiarvotestin avulla verrataan kahden eri sukupolven kiinnittymisen tasoa, kun vastaajat ovat olleet samanikäisiä. Empiirisen analyysin viimeisessä osiossa vertaillaan logistisen regressioanalyysin avulla sukupolvien ja koko väestön välillä sitä, mitkä tekijät selittävät näiden ryhmien poliittista kiinnittymistä.

Ristiintaulukoinnin avulla voidaan tarkastella muuttujien jakaumia otoksessa ja kahden muuttujan välistä yhteyttä. Menetelmänä ristiintaulukointi soveltuu luokitteluasteikollisten muuttujien tarkasteluun. Ristiintaulukoinnin yhteydessä usein käytetty khiin neliö -testi eli χ^2 -riippumattomuustesti mahdollistaa kahden muuttujan välisen yhteyden tilastollisen testaamisen. X^2 -riippumattomuustestissä tutkitaan, johtuuko muuttujien välinen yhteys tai muuttujien väliset erot sattumasta vai onko muuttujien välinen riippuvuus tilastollisesti merkitsevä ja nollahypoteesi voidaan hylätä. X^2 -riippumattomuustestin nollahypoteesina on muuttujien välinen riippumattomuus. (Heikkilä 2017, 198–200.)

Tilastollisessa testaamisessa päättelyä tehdään aina tietyllä riskitasolla, sillä otoksen perusteella tehdyt johtopäätökset perusjoukkoon eivät ole koskaan absoluuttisen varmoja. Tilastolliseen päättelyyn sisältyykin aina riski, että tehdyt johtopäätökset perusjoukosta ovat vääriä. Tilastollisesti merkitsevässä tuloksessa päättelyä tehdään yleensä 0,05 (5%), 0,01 (1%) tai 0,001 (0,1%) riskitasolla, jossa riskitaso kuvaa todennäköisyyttä virhepäätelmän tekoon perusjoukosta. Yleisin käytetty riskitaso, jota myös tutkimuksessani käytetään, on 0,005. Näin ollen X^2 -riippumattomuustestin tulos on tilastollisesti merkitsevä ja nollahypoteesi voidaan hyväksyä riskitason ollessa enintään viisi prosenttia. (Heikkilä 2017, 184–185, 198). X^2 -riippumattomuustestin kohdalla on kuitenkin syytä huomioida se, ettei testin tulos kerro erojen sisällöllisestä merkitsevyydestä. Erityisesti otokseen ollessa suuri, vähäinkin muuttujien välinen riippuvuus voi antaa tilastollisesti merkitsevän tuloksen. Tästä syystä tilastollisesti merkitsevien X^2 -testituloksien kohdalla tuleekin analysoida myös eroavaisuuksien suuruuden sisällöllistä merkitystä. (Mattila 2004.)

Keskiarvotestin avulla voidaan tutkia sitä, poikkeavatko kahden eri muuttujien keskiarvot toisistaan vai johtuuko kahden eri muuttujan välinen ero vain satunnaisvaihtelusta. T-testi soveltuu keskiarvojen vertailuun kahden toisistaan riippumattoman ryhmän välillä. T-testi antaa vastaukset sekä yhtä suurten että eri suurten varianssien tapauksessa, mikäli vertailtavia ryhmiä on vain kaksi. T-testin nollahypoteesina on keskiarvojen yhtäsuuruus. T-testin p-arvo kuvaa

todennäköisyyttä siitä, johtuvatko keskiarvoerot ryhmien välillä otantavirheestä vai onko ryhmien keskiarvojen ero tilastollisesti merkitsevä. (Heikkilä 2017, 175, 184, 216–217.)

Monimuuttujamenetelmäksi määritellyn regressioanalyysin avulla pyritään selvittämään parhaiten sopivin selittävien muuttujien yhdistelmä, jolla ennustetaan selitettävää muuttujaa (Heikkilä 2017, 222). Logistinen regressioanalyysi on yksi regressioanalyysin erityistyypeistä, jonka avulla voidaan tutkia sitä, mitkä tekijät lisäävät tai vähentävät todennäköisyyttä selitettävän muuttujan toteutumiseen ja kuinka suuri mahdollinen vaikutus on (Mattila 2009). Logistisessa regressioanalyysissä selitettävän muuttujan tulee olla kaksiluokkainen eli dikotominen ja selittävien muuttujien jatkuvia tai dikotomisista (Heikkilä 2017, 237). Selitettävä muuttuja koodataan logistisessa regressioanalyysissä siten, että se voi saada joko arvon 1 tai 0. Logistinen regressioanalyysi pyrkii siten ennustamaan sitä, millä todennäköisyydellä selittävät muuttujat vaikuttavat siihen, kuuluko vastaaja ryhmään 1 vai 0. (Mattila 2009.) Esimerkiksi millä todennäköisyydellä poliittinen kiinnostuneisuus vaikuttaa siihen, onko vastaajalla puoluejäsenyys vai ei.

Logistisen regressioanalyysin edellytyksiä ovat havaintojen riippumattomuus ja logitmuunnetun selitettävän muuttujan lineaarinen yhteys selittäviin muuttujiin. Logistisen regressioanalyysin tuloksia tulkitaan muuttujien ristitulosuhteiden avulla. Ristitulosuhde kertoo ”riskin” muutoksesta, kun selitettävä muuttuja, esimerkiksi äänestämisen, muuttuu yhden yksikön, äänestämättömyydestä (0) äänestämiseen (1). Kun riskitulosuhde on yli yhden, tarkoittaa se sitä, että riski kuulua selitettävän muuttujan luokkaan 1 kasvaa. Kun taas riskitulosuhde on alle yhden, selitettävän muuttujan riski kuulua selitettävän muuttujan luokkaan 1 pienenee. Ristitulosuhteen yhteydessä tulee huomioda myös selittävän muuttujan vaikutuksen tilastollinen merkitsevyys. (Jokivuori & Hietala 2014, 56–60.)

Logistisessa regressioanalyysissä mallin toimivuutta eli selityssastetta mitataan likiarvoilla eli pseudoselityssasteella. Koska menetelmä perustuu kahden arvon vaihtelun todennäköisyyden ennustamiseen, ei menetelmä tällöin pysty antamaan täsmällistä selityssastetta mallin toimivuudesta. Tästä johtuen logistisessa regressioanalyysissä selityssaste kuvaa paremmin valistunutta arvausta kuin absoluuttista totuutta. -2 Log likelihood -arvo kuvaa mallin sopivuutta aineistoon. Arvon pienentyessä mallin sopivuus paranee. Koska -2 Log likelihood -arvo on vaikeatulkintainen, selkeämmin mallin selittävien muuttujien selitysvoimaa selitettävän muuttujan vaihteluun kuvaa -2 Log likelihood -arvon pohjalta muodostettu Nagelkerke R^2 -arvo. Nagelkerke R^2 -arvot vaihtelevat 0 ja 1 välillä. Mallin sopivuus paranee, mitä lähemmäksi arvoa 1 päästään. (Jokivuori & Hietala 2014, 56.)

5.4. Tutkimuksen haasteet ja rajoitteet

Tutkimukselleni haasteita asettavat sukupolvivaikutuksen empiiriseen todentamiseen liittyvät ongelmakohdat. Sukupolvivaikutus on vahvasti sidoksissa kahteen muuhun aikavariaabeliin, ikään ja periodiin. Sukupolven, iän ja periodin vaikutukset voivat ilmetä yhteiskunnassa yhtäaikaaisesti ja vaikutukset ovat sidoksissa toisiinsa, joten yksittäisen aikavariaabelin ”puhtaan” vaikutuksen esiin tuominen on haasteellista. Jotta sukupolven vaikutusta voidaan tutkia, tulee tarkasteluperiodin sisältää useita ajankohtia. (Toivonen 2003, 110, 115–116.) Tutkimuksessani aineistoa on viideltä eri vuosikymmeneltä, jotta sukupolvivaikutuksesta on mahdollista tehdä tulkintoja. Parhaimmat edellytykset sukupolvivaikutuksen tutkimukselle antaisi paneeliaineisto, jossa olisivat mukana samat henkilöt ajankohdasta toiseen (Toivonen 2003, 115–116). Rajallisista aineistoista johtuen tutkimukseni aineistoissa havaintoyksiköt vaihtuvat ajankohtien välillä.

Poliittinen kiinnittyminen on laaja käsite, joten tutkimukseeni valitut kiinnittymisen osatekijät kuvaavat vain osaltansa sukupolvien kiinnittymistä. Ajalliseen vertailuun tutkimusaineistoni tarjoavat rajallisen määrän vertailukelpoisia poliittista kiinnittymistä kuvaavia muuttujia ja taustamuuttujia. Sukupolven vaikutuksesta voitaisiin saada toisenlaisia tuloksia myös tarkastelemalla muita poliittisen kiinnittymisen ulottuvuuksia. Lisäksi tutkimusaineistojen keräysvuosien välillä sukupolvien ja koko aikuisväestön poliittinen kiinnittyminen on saattanut muuttua tavalla, jota tutkimukseni ei kykene tuomaan esiin.

Tutkimuksen muut haasteet ja rajoitteet liittyvät yleisesti kvantitatiivisten tutkimusmenetelmien haasteisiin. Tilastollisen mittauksen yhteydessä ilmenee aina jonkin verran virhettä. Aineistojen edustettavuuteen vaikuttavat otannasta johtuvat satunnaisvirheet ja mahdolliset vastaajakadon aiheuttamat vääristymät (Heikkilä 2017, 117). Tutkimuksessani käytetyissä aineistoissa esimerkiksi vahvasti poliittisesti kiinnittyneet henkilöt ovat saattaneet vastata aineistojen kyselyihin muita innokkaammin (Rapeli 2010, 100). Tutkimukseni aineistojen edustettavuutta on kuitenkin pyritty parantamaan painottamalla vuosien 2003 ja 2015 eduskuntavaalitutkimuksen aineistoja.

Tutkimuksessani edustavuuden ongelmaa ei ole kuitenkaan syytä ylikorostaa, koska käytettävät edustavat aineistot ovat vertailukelpoisia keskenään ja lisäksi aineistojen edustettavuuden haasteet oletettavasti koskevat tutkimuskohteena olevia sukupolvia samaan tapaan. Tutkimuksessani käytetyt laadukkaat aineistot perustuvat laajoihin koko maan kattaviin kyselytutkimuksiin, joten aineistoihin liittyviin haasteisiin kuten otoksen edustavuuteen, puuttuviin havaintoihin ja kysymyksiin liittyviin tulkintaeroihin on ollut paremmat resurssit ja

edellytykset vastata kuin tilanteessa, jossa tutkimuksen tekijä olisi itse kerännyt tutkimusaineistonsa.

Yleinen kvantitatiivisiin tutkimusmenetelmiin kohdistettu kritiikki koskee tiedon kutsumista pinnalliseksi. Kvantitatiivisen tutkimuksen ilmaisemat numerot ja taulukot voidaan nähdä ns. pinnallisena tietona, mutta tiedon syvällisyys syntyykin tutkijan analysoidessa tuloksia ja tehdessä niistä johtopäätöksiä. Lisäksi kvantitatiivisen tutkimuksen vahvuus on yleistettävyyys otoksen pohjalta laajempaan populaatioon, kun otos on edustava.

6. ANALYYSI JA TULOKSET

6.1. Sukupolvien poliittisen kiinnittymisen taso

Sukupolven vaikutusta poliittiseen kiinnittymiseen lähestytään ensin tarkastelemalla, eroavatko kaksi tutkimuskohteena olevaa sukupolvea toisistaan poliittisessä kiinnittymisessä yhdellä ajan hetkellä, vuonna 2015. Näin ollen analyysin ensimmäinen osio testaa hypoteesia, H1: Suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) poliittinen kiinnittyminen on vahvempaa verrattuna yksilöllisen valinnan sukupolveen (syntyneet 1980–1989). Vuonna 2015 suuret ikäluokat ovat olleet 65–70-vuotiaita ja yksilöllisen valinnan sukupolveen kuuluvat ovat olleet 26–35-vuotiaita.

Ristiintaulukoinnin avulla voidaan tarkastella kahden eri sukupolven poliittista kiinnittymistä. Esitetyissä kuvailevissa taulukoissa on ilmoitettu vain prosenttiosuudet vastaajien sijoittumisesta, koska aineiston analyysissä käytetään painotusta, ja sen myötä absoluuttiset vastaajamäärät eivät olisi todenmukaisia. Sukupolvien poliittista kiinnittymistä tarkastellaan ensin poliittisten asenteiden näkökulmasta – poliittinen kiinnostus, ulkoinen ja sisäinen kansalaispätevyys – ja niiden jälkeen tarkastellaan perinteistä toiminnallista kiinnittymistä puoluejäsenyyden avulla.

Taulukosta 3 nähdään, että poliittisen kiinnostuksen jakaantumisessa on eroavaisuuksia koko aikuisväestön, suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven välillä. Poliittisen kiinnostuksen tasoa on mitattu kysymällä vastaajilta heidän omaa arviotansa siitä, kuinka kiinnostuneita he ovat politiikasta. Vastausvaihtoehdot ovat hyvin kiinnostunut, jonkin verran kiinnostunut, vähän kiinnostunut ja ei lainkaan kiinnostunut.¹⁶ Poliittisen kiinnostuksen muuttujasta sekä myös muista selitettävistä muuttujista on koodattu pois luokat ei osaa sanoa/ei vastausta. Kaikki aineistot sisälsivät vain hyvin vähän näitä vastauksia.

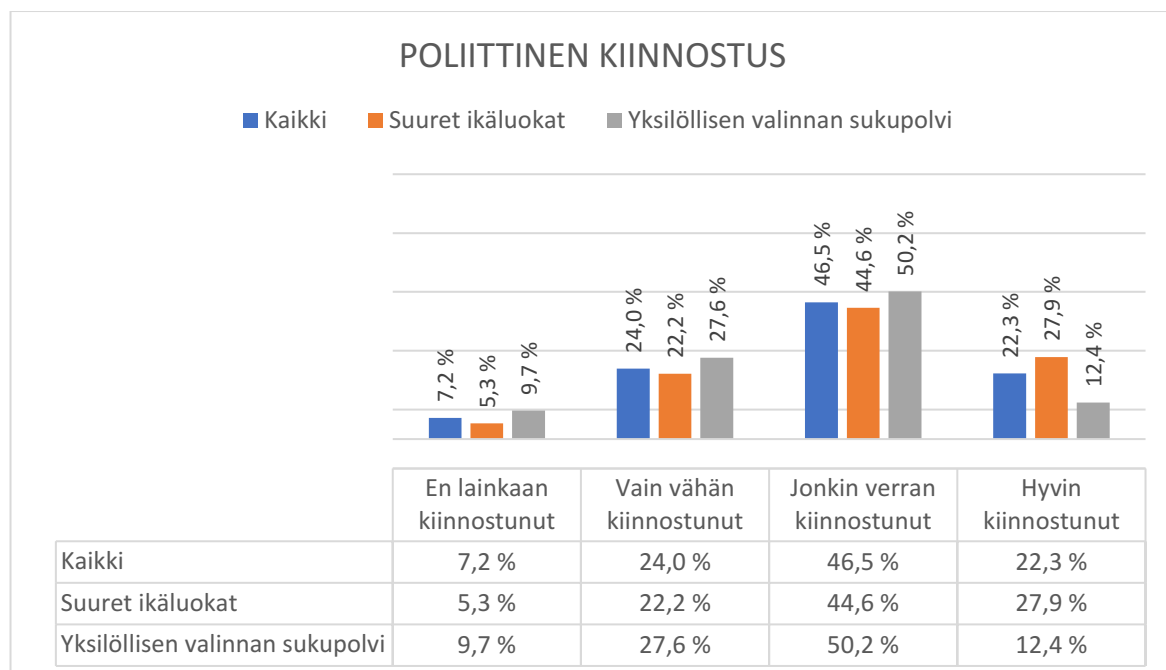
Eniten politiikasta hyvin kiinnostuneita on suurten ikäluokkien keskuudessa. Suurista ikäluokista noin 28 prosenttia kokee politiikan hyvin kiinnostavaksi, kun taas alle puolet tästä osuudesta eli noin 12 prosenttia yksilöllisen valinnan sukupolvesta kokee politiikan hyvin kiinnostavaksi. Koko aikuisväestön keskuudessa noin 22 prosenttia mieltää politiikan hyvin kiinnostavaksi. Vastaavasti yksilöllisen valinnan sukupolvella ei lainkaan politiikasta kiinnostuneiden osuus on suurin verrattuna koko aikuisväestön ja suurten ikäluokkien ei lainkaan politiikasta

¹⁶ Poikkeuksena vuodet 1976 ja 1983, joiden aineistossa osa vastausvaihtoehdoista hieman poikkeaa myöhemmistä. Vuoden 1976 puolueiden ajankohtaistutkimuksessa poliittisen kiinnostuksen vastausvaihtoehdot ovat olleet erittäin kiinnostunut, melko kiinnostunut, vähän kiinnostunut ja ei lainkaan kiinnostunut, kun taas vuoden 1983 puolueiden ajankohtaistutkimuksessa vastausvaihtoehdossa ovat olleet erittäin kiinnostunut, melko kiinnostunut, ei kovin kiinnostunut ja ei lainkaan kiinnostunut.

kiinnostuneiden osuuteen. Yksilöllisen valinnan sukupolvea noin joka kymmenes kokee, ettei ole lainkaan kiinnostunut politiikasta, kun taas suurista ikäluokista näin kokee vain noin yksi vastaaja kahdestakymmenestä. Koko aikuisväestössä politiikasta ei lainkaan kiinnostuneiden osuus jää kahden mainitun sukupolven välille, noin seitsemään prosenttiin.

Muissa poliittisen kiinnostuksen voimakkuutta kuvaavissa ryhmissä erot suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön välillä ovat pienempiä. Kaikissa vertailuryhmissä reilusti yli 60 prosenttia vastaajista mieltävät politiikan joko jonkin verran kiinnostavaksi tai hyvin kiinnostavaksi. Suurissa ikäluokissa näiden osuus on jopa hieman yli 70 prosenttia. Ristiintaulukoinnin X^2 -merkitsevyystesti osoittaa, että erot poliittisessa kiinnostuneisuudessa suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan välillä ovat tilastollisesti merkitseviä (p -arvo=0,001). Näin ollen sukupolvi vaikuttaa poliittiseen kiinnostukseen ristiintaulukoinnin perusteella.

Taulukko 3. Poliittisen kiinnostuksen jakaantuminen sukupolvissa ja koko aikuisväestössä.

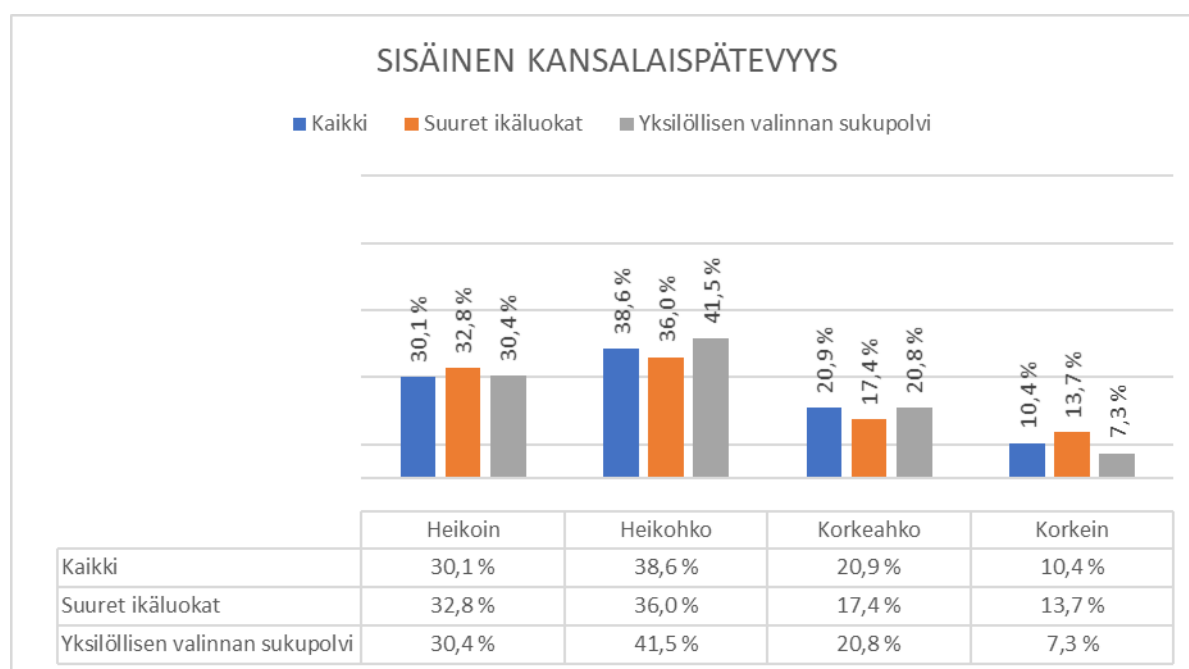
Aineisto: Eduskuntavaalitutkimus 2015

Ulkoista kansalaispätevyyttä mittaava selitettävä muuttuja on muodostettu väitteestä ”minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus päättää”, kun taas sisäistä kansalaispätevyyttä mittaava selitettävä muuttuja on muodostettu väitteestä ”joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselta, että en oikein ymmärrä, mitä on tekeillä”. Tyypillisesti sisäistä ja ulkoista kansalaispätevyyttä on mitattu edellä mainituilla väitteillä (Morell 2003). Molemmat muuttujat

ovat neliluokkaisia, järjestysasteikollisia ja saavat arvon täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, osittain eri mieltä tai täysin eri mieltä.

Taulukossa 4 tarkastellaan sukupolvien ja koko aikuisväestön poliittista kiinnostumista sisäisen kansalaispätevyyden kautta. Sukupolvien ja koko aikuisväestön välillä ei ole merkittäviä eroja siinä, kuinka pätevinä poliittisina kansalaisina he itsensä näkevät. Suurin osa kaikista vastaajista kokee politiikan vaikeaksi ymmärtää ja kaikissa vertailuryhmissä vain noin kolmannes kokee korkeahkoa tai korkeaa kansalaispätevyyden tunnetta. Ristiintaulukoinnin merkitsevyystestin perusteella suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa ($p\text{-arvo}=0,128$) sisäisessä kansalaispätevydessä. Näin ollen sisäisen kansalaispätevyyden kohdalla sukupolvien poliittinen kiinnostuminen on linjassa toisiinsa nähden ja sukupolvi ei vaikuta siihen, millaisena vastaajat kokevat omat vaikutusmahdollisuutensa.

Taulukko 4. Sisäisen kansalaispätevyyden jakaantuminen sukupolvissa ja koko aikuisväestössä.

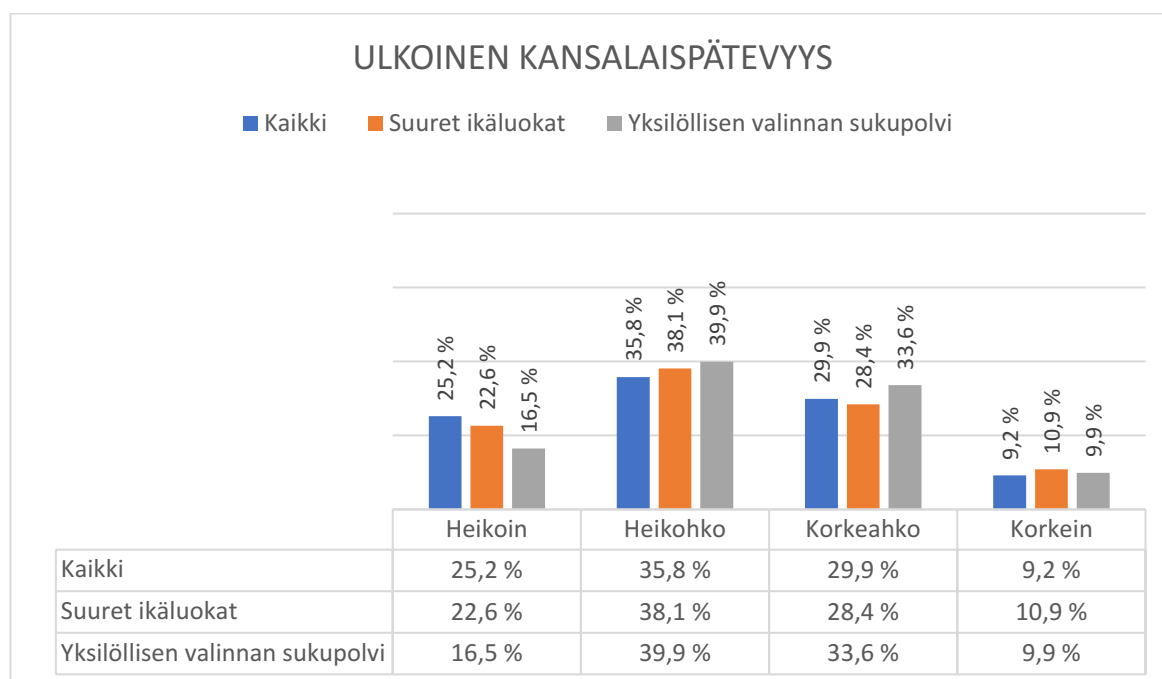

Aineisto: Eduskuntavaalitutkimus 2015

Sukupolvien poliittisessa kiinnostumisessa ei ole merkittäviä eroja myöskään ulkoisen kansalaispätevyyden tunteessa. Taulukosta 5 nähdään, että sekä suurista ikäluokista, yksilöllisen valinnan sukupolvesta että koko aikuisväestöstä suurin osa kokee poliittisen voimattomuuden tunnetta. Noin 60 prosenttia vastaajista on joko erittäin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä väitteen kanssa, ettei vastaajalla ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät. Ristiintaulukoinnin X^2 -merkitsevyystestin perusteella suurten ikäluokkien ja

yksilöllisen valinnan sukupolven välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa ($p\text{-arvo}=0,394$) ulkoisessa kansalaispätevydessä. Näin ollen sukupolvien välillä ei ole eroa siinä, millaisina he omat vaikutusmahdollisuutensa näkevät eikä ristiintaulukoinnin perusteella sukupolvi vaikuta ulkoisen kansalaispätevyden tunteeseen. Verrattuna sisäiseen kansalaispätevyteen vastaajien ulkoisen kansalaispätevyden tunne näyttää olevan hieman vahvempaa. Noin 40 prosenttia sekä suurista ikäluokista, yksilöllisen valinnan sukupolvesta että koko aikuisväestöstä koki korkeahkoa tai korkeinta ulkoisen kansalaispätevyden tunnetta.

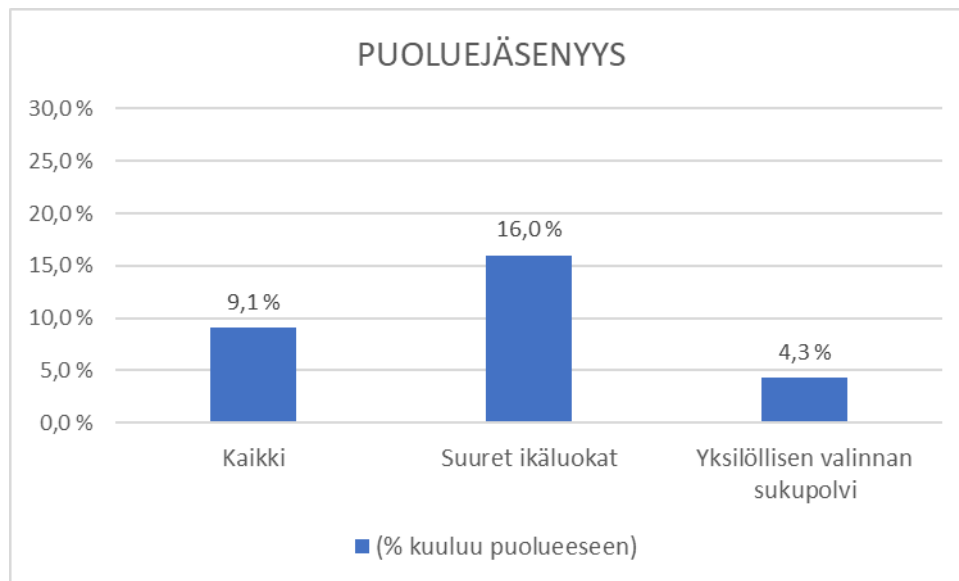
Taulukko 5. Ulkoisen kansalaispätevyden jakaantuminen sukupolvissa ja koko aikuisväestössä.

Aineisto: Eduskuntavaalitutkimus 2015.

Edellä on esitelty sukupolvien ja koko aikuisväestön poliittisen kiinnittymisen tasoa asenteellisesta kiinnittymisulottuvuudesta käsin. Seuraavaksi sukupolvien kiinnittymistä tarkastellaan toiminnallisen kiinnittymisen näkökulmasta. Kuvioista 4 tarkastellaan sukupolvien ja koko aikuisväestön poliittista kiinnittymistä puoluejäsenyyden kautta. Sukupolvien välillä on selkeä ero puoluejäsenyydessä. Suurista ikäluokista 16 prosenttia on jonkin poliittisen puolueen jäsen, kun yksilöllisen valinnan sukupolvesta vain noin reilu 4 prosenttia on puolueen jäseniä – ero on jopa lähes 12 prosentti-yksikköä. Koko aikuisväestöstä reilu 9 prosenttia on jonkin poliittisen puolueen jäseniä. Ristiintaulukoinnin merkitsevyydestin mukaan suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven välillä on tilastollisesti merkitsevä ero ($p\text{-arvo}=0,000$) puoluejäsenyydessä. Ristiintaulukoinnin perusteella sukupolvi vaikuttaa puoluejäsenyyden yleisyyteen.

Kuvio 4. Puoluejäsenyyden yleisyys sukupolvissa ja koko aikuisväestössä.

Aineisto: Eduskuntavaalitutkimus 2015

Edellä esitetyn analyysin perusteella tutkimukseni ensimmäinen hypoteesi saa osittain tukea. Ensimmäisenä tutkimushypoteesina oli H1: Suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) poliittinen kiinnittyminen on vahvempaa verrattuna yksilöllisen valinnan sukupolveen (syntyneet 1980–1989). Poliittisessa kiinnittymisessä ja puoluejäsenyydessä sukupolvien välillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä ero ja suurten ikäluokkien kiinnittyminen näyttäytyi vahvempana näiden kiinnittymistekijöiden osalta. Sen sijaan sisäisessä ja ulkoisessa kansalaispätevyudessa ei sukupolvien välillä havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa. Kansalaispätevyyden osalta ensimmäinen hypoteesi ei saa tukea.

6.2. Sukupolvivaikutus ja poliittinen kiinnittyminen

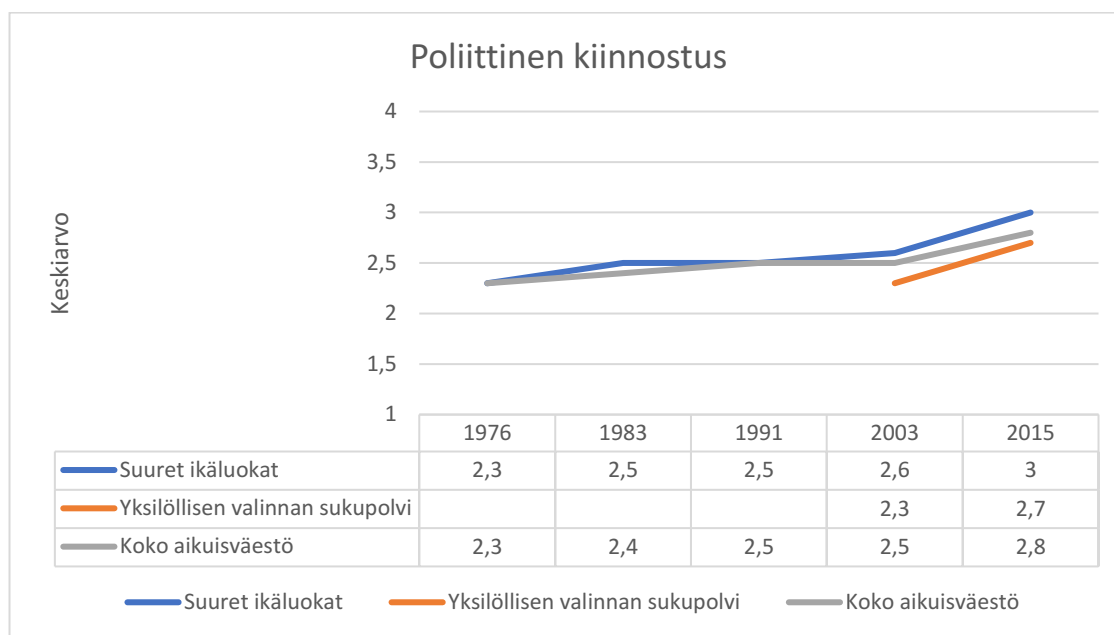
Poliittisen kiinnittymisen ajallisessa vertailussa tarkastellaan ensin poliittisia asenteita eli poliittista kiinnostusta, sisäistä ja ulkoista kansalaispätevyyttä. Poliittisten asenteiden jälkeen tarkastellaan toiminnallisen poliittisen kiinnittymisen ajallista kehitystä puoluejäsenyyden avulla. Ajallisen perspektiivin avulla voidaan tehdä havaintoja sukupolven-, elämäntaustan ja periodin vaikutuksista. Näin ollen analyysin toinen osio testaa tutkimukseni toista hypoteesia, H2: Suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) ja yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) poliittisessa kiinnittymisessä on havaittavissa sukupolvivaikutus.

Taulukko 6 ja 7 osoittavat että vuodesta 1976 vuoteen 2015 poliittinen kiinnostuneisuus on melko tasaisesti kasvanut, erityisesti 2000- ja 2010-luvulla.¹⁷ Keskiarvovertailun perusteella nähdään, etteivät suuret ikäluokat ole missään vaiheessa poikenneet merkittävästi koko aikuisväestön kiinnostuksen tasosta ja keskiarvojen ero on suurimmillaan (noin 0,2) vuonna 2015. Yksilöllisen valinnan sukupolvesta 1980-luvun alussa syntyneet tulevat täysi-ikäistyttyään mukaan tarkasteluun vuonna 2003 ja koko sukupolvi vuonna 2015. Yksilöllisen valinnan sukupolven keskimääräinen poliittinen kiinnostus on koko aikuisväestöön ja suurin ikäluokkiin verrattuna hieman matalammalla tasolla. Yksilöllisen valinnan sukupolven kiinnostuksen keskiarvo poikkeaa koko aikuisväestön keskiarvosta noin 0,2 yksikköä vuonna 2003 ja noin 0,1 yksikköä vuonna 2015. Ero suuriin ikäluokkiin on vielä hieman suurempi ollen vuosina 2003 ja 2015 noin 0,3 yksikköä.

Poliittisen kiinnostuksen varovainen kasvaminen ilmentää periodivaikutusta kasvun ilmentyessä kaikissa vertailuryhmissä samaan tapaan ja yhtäaikaaisesti. Suurten ikäluokkien poliittisen kiinnostuksen kehityksessä ei ole havaittavissa merkittäviä merkkejä elämäntaakkarimallin vaikutuksesta. Vaikka suurten ikäluokkien keskimääräinen poliittinen kiinnostus kasvaa heidän vanhetessaan, myös koko aikuisväestön poliittinen kiinnostus kasvaa samaan tapaan. Elämäntaakkarimallin vaikutuksesta yksilöllisen valinnan sukupolven poliittiseen kiinnostukseen on vielä melko aikaista puhua, sukupolven ollessa mukana tarkastelussa vasta 2003 alkaen. Vuosien 2003 ja 2015 välillä yksilöllisen valinnan sukupolven kiinnostus kuitenkin hieman lähenee elämäntaakkarimallin mukaan koko aikuisväestön kiinnostuksen tasoa.

¹⁷ Kiinnostuneisuuden kasvua on saattanut vauhdittaa se, että vuosien 1976 ja 1983 puolueiden ajankohtaistutkimuksissa poliittisen kiinnostuksen vahvin vastausvaihtoehto on ollut ”erittäin kiinnostunut”, kun sen jälkeisissä aineistoissa kiinnostuneisuuden vahvin vastausvaihtoehto on ollut ”hyvin kiinnostunut”.

Taulukko 6. Suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön poliittisen kiinnostuksen keskiarvo vuosina 1976, 1983, 1991, 2003 ja 2015.

Aineisto: Puolueiden ajankohtaistutkimukset 1976 ja 1983 sekä eduskuntavaalitutkimukset 1991, 2003 ja 2015.

Taulukko 7 kuvaa tarkemmin poliittisen kiinnostuksen ajallista kehitystä ja kiinnostuksen jakaantumista sukupolvissa ja koko aikuisväestössä. Taulukko 7 osoittaa, ettei kumpikaan sukupolvista, suuret ikäluokat eikä yksilöllisen valinnan sukupolvi, ole olleet sisäisesti yhtenäisiä poliittisen kiinnostuksen suhteen. Vuonna 1976 sekä koko aikuisväestössä että suurissa ikäluokissa noin kaksi kolmesta on ollut ”vähän kiinnostunut” tai ”ei laisinkaan kiinnostunut” politiikasta. Kaikkien vertailuryhmien keskuudessa ”vähän kiinnostuneiden” tai ”ei laisinkaan kiinnostuneiden” osuus vähenee tasaisesti vuoteen 2015 saakka. Vaikka vielä vuonna 1976 suurilla ikäluokilla on noin 2,7 prosenttiyksikköä enemmän vähän tai ei laisinkaan politiikasta kiinnostuneita verrattuna koko aikuisväestöön, vuodesta 1983 alkaen vuoteen 2015 saakka suurten ikäluokkien vähän tai ei laisinkaan politiikasta kiinnostuneiden osuus on hieman pienempi kuin koko aikuisväestöllä. Toki erot ovat pieniä ja suurimmillaan ero on vuonna 2015 ollen 3,7 prosenttiyksikköä. Tämä tuo esiin sen, etteivät suuret ikäluokat muodosta muista merkittävästi poikkeavaa sukupolvea poliittisen kiinnostuksen ajallisen kehityksen suhteen, vaan kehitys noudattelee pitkälti koko aikuisväestön yleistä kehitystä.

Huomionarvoista on, että vuonna 2003 yksilöllisen valinnan sukupolvea lähes kaksi kolmasosaa (61,8 %) mieltää politiikan vain vähän kiinnostavaksi tai ei lainkaan kiinnostavaksi, vaikka esimerkiksi koko aikuisväestön tasolla vastaava luku samana vuonna on 47,1 prosenttia ja suurilla ikäluokilla 46,4 prosenttia. Politiikasta vähän kiinnostuneiden tai ei lainkaan

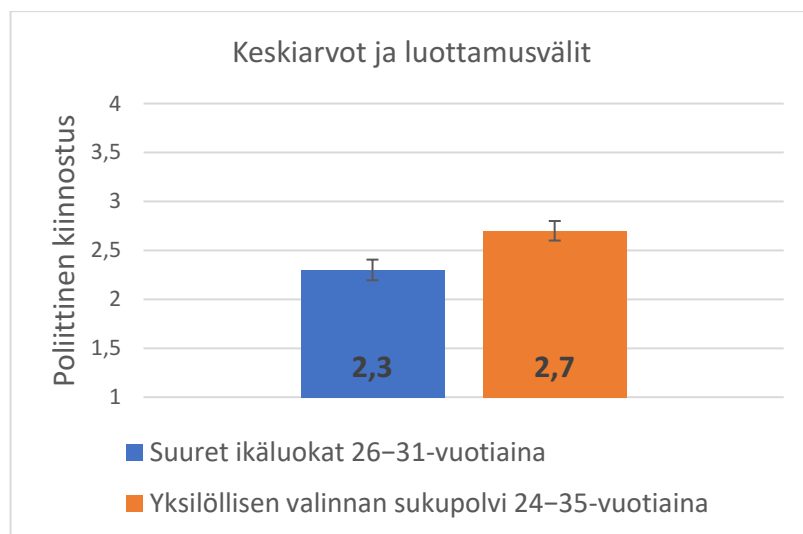
politiikasta kiinnostuneiden osuus yksilöllisen valinnan sukupolvella kuitenkin laskee vuoteen 2015 mennessä huomattavasti 37,3 prosenttiin, jolloin myös ero koko aikuisväestöön kaventuu 6,1 prosenttiyksikköön. Elämäntapa- ja elämäntilanteen mukaan yksilöllisen valinnan sukupolven kiinnostuksen taso kohenee iän myötä ja ero koko aikuisväestöön kaventuu.

Taulukko 7. Suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön poliittinen kiinnostus vuosina 1976, 1983, 1991, 2003 ja 2015 (riviprosentti).

	Hyvin kiinnostunut	Jonkin verran kiinnostunut	Vähän kiinnostunut	Ei lainkaan kiinnostunut	(n)
Suuret ikäluokat (syntyneet 1945–1950)					
1976	6,0	30,7	51,8	11,6	199
1983	8,6	39,5	40,8	11,2	152
1991	10,8	40,9	37,1	11,3	186
2003	16,4	37,2	34,4	12,0	156
2015	27,9	44,6	22,2	5,3	165
Yksilöllisen valinnan sukupolvi (syntyneet 1980–1989)					
2003	7,3	31	44,7	17,1	130
2015	12,4	50,2	27,6	9,7	261
Koko aikuisväestö (18-vuotta täyttäneet)					
1976	9,0	30,3	44,9	15,8	1258
1983	7,1	39,5	41,6	11,8	1094
1991	12,0	36,6	36,4	15,0	1469
2003	12,9	39,9	33,5	13,6	1267
2015	22,3	46,5	24,0	7,2	1602

Aineisto: Puolueiden ajankohtaistutkimukset 1976 ja 1983 sekä eduskuntavaalitutkimukset 1991, 2003 ja 2015. Vuosien 2003 ja 2015 aineiset painotettuja.

Kuvio 5. Suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan poliittisen kiinnostuksen keskiarvot samanikäisinä.

Aineisto: Yhdistetty Puolueiden ajankohtaistutkimus 1976 ja Eduskuntavaalitutkimus 2015.

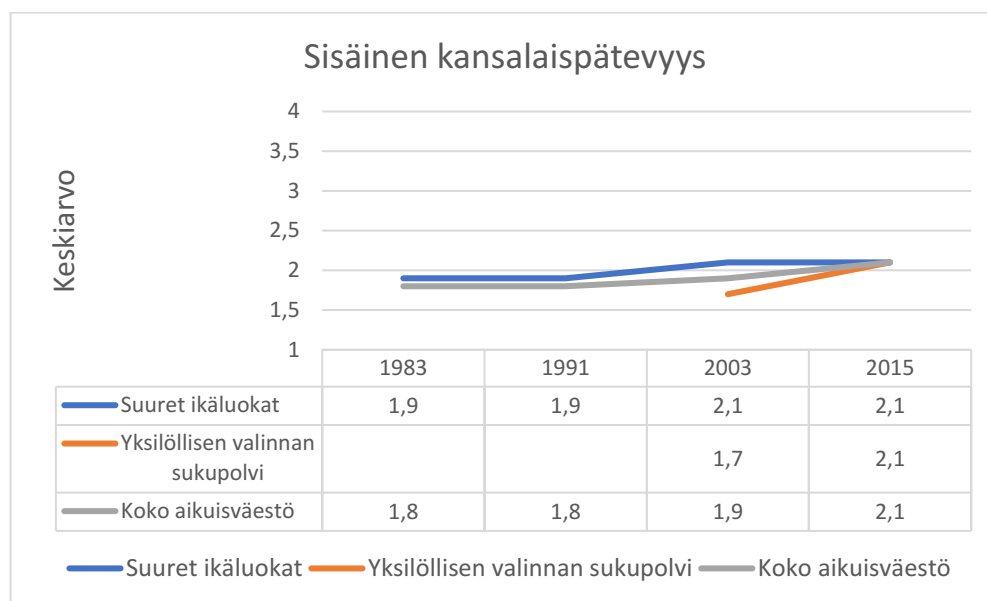
Yhdistetyssä Puolueiden ajankohtaistutkimus 1976 ja Eduskuntavaalitutkimus 2015 -aineistossa suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven välillä on eroa keskimääräisessä poliittisessa kiinnostuksessa, kun sukupolvet ovat olleet suunnilleen samanikäisiä. Kuviosta 5 nähdään, että suurten ikäluokkien poliittinen kiinnostus (26–31-vuotiaina) saa keskiarvon 2,3, kun taas yksilöllisen valinnan sukupolven vastaava luku (24–35-vuotiaina) on noin 2,7. Kuviossa on esitettyä myös luottamusväliä. Luottamusväli kuvaa väliä, jolle keskiarvo sijoittuu perusjoukossa 95 prosentin todennäköisyydellä. Koska sukupolvien keskiarvoissa luottamusväliä eivät ole päällekkäisiä, voidaan keskiarvoeroja pitää selvinä.

Kahden riippumattoman otoksen t-testi osoittaa, että keskiarvoero sukupolvien poliittisessä kiinnostuksessa on tilastollisesti merkitsevä (p -arvo=0,000). Kuten aiemmin tutkimukseni analyysissä osoitettiin, taulukon 6 perusteella poliittinen kiinnostus on kasvanut yleisellä tasolla vuosien 1976–2015 välillä, erityisesti 2000- ja 2010-luvulla. Näin ollen periodivaikutuksen voidaan olettaa vaikuttaneen ainakin osaltansa sukupolvien keskiarvoeroihin. Esimerkiksi koko aikuisväestön tasolla keskimääräinen poliittisen kiinnostuksen taso on noussut vuosien 1976–2015 aikana noin 0,5 yksikköä, kun sukupolvien erot suunnilleen samanikäisinä eli suurilla ikäluokilla vuonna 1976 ja yksilöllisen valinnan sukupolvella vuonna 2015 on noin 0,4 yksikköä.

Kun tarkastellaan sukupolvien poliittista kiinnittymistä kansalaispätevyyden avulla, havaitaan että sekä ulkoisessa että sisäisessä kansalaispätevyydessä erot sukupolvien välillä ovat hyvin pieniä. Taulukoista 8 ja 9 nähdään, että 1980-luvun alusta kuluvalle vuosikymmenelle saakka sekä sisäisen että ulkoisen kansalaispätevyyden taso on pysynyt melko stabiilina ja kehityksessä on havaittavissa hyvin pientä kansalaisten kansalaispätevyyden tunteen kohentumista. Ulkoisen ja sisäisen kansalaispätevyyden välillä ei ole havaittavissa suuria eroja ja kehityksessään ne vastaavat toisiansa. Yleisesti suomalaisten sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden tunne on heikompaa kuin poliittisen kiinnostuksen taso (vrt. taulukko 6).

Taulukko 8 osoittaa, että suurten ikäluokkien sisäisen kansalaispätevyyden tunne on koko aikuisväestöä hieman korkeampi 1980-luvulta 2000-luvun alkuun saakka, vaikka ero onkin koko ajan hyvin pieni. Vuoteen 2015 tultaessa sekä suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön kansalaispätevyyden tasot kohtaavat toisensa ollen samalla tasolla. Sukupolvien ja koko aikuisväestön erot sisäisessä kansalaispätevyydessä ovat suurimmillaan vuonna 2003, jolloin suurten ikäluokkien keskiarvo on noin 2,1, koko aikuisväestön keskiarvo noin 1,9 ja yksilöllisen valinnan sukupolven keskiarvo noin 1,7.

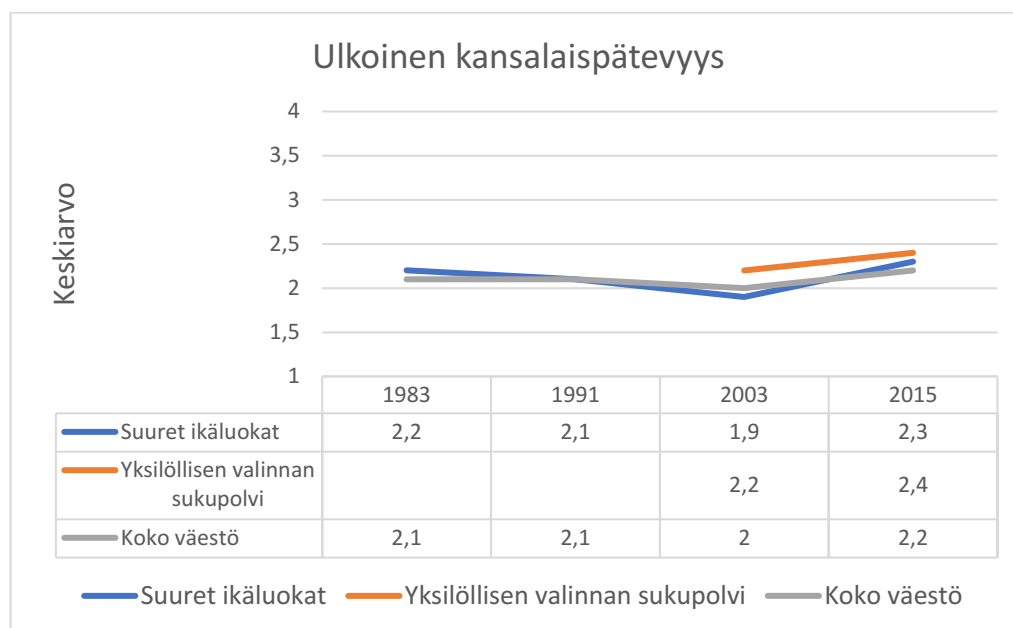
Taulukko 8. Suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön sisäinen kansalaispätevyys keskiarvo vuosina 1976, 1983, 1991, 2003 ja 2015.

Aineisto: Puolueiden ajankohtaistutkimus 1983 sekä eduskuntavaalitutkimukset 1991, 2003 ja 2015.

Huomionarvoista taulukossa 9 on, että yksilöllisen valinnan sukupolvi kokee omat vaikutusmahdollisuutensa hieman paremmaksi vuosina 2003 ja 2015 kuin suuret ikäluokat ja koko aikuisväestö. Näin ollen yksilöllisen valinnan sukupolven ulkoisen kansalaispätevyys taso on hieman korkeammalla muihin verrattuna, vaikkakin erot vertailukohorttien välillä ovat erittäin pieniä. Sen sijaan taulukosta 8 nähdään, että yksilöllisen valinnan sukupolvi arvioi omat kykynsä ymmärtää politiikkaa alhaisemmaksi vuonna 2003 kuin koko aikuisväestö ja suuret ikäluokat. Vuoteen 2015 mennessä yksilöllisen valinnan sukupolven sisäinen kansalaispätevyys on kohentunut ja saavuttanut saman tason suurten ikäluokkien ja koko aikuisväestön kanssa.

Taulukko 9. Suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön ulkoisen kansalaispätevyys keskiarvo vuosina 1976, 1983, 1991, 2003 ja 2015.

Aineisto: Puolueiden ajankohtaistutkimus 1983 sekä eduskuntavaalitutkimukset 1991, 2003 ja 2015.

Taulukot 10 ja 11 tuovat tarkemmin esiin ulkoisen ja sisäisen kansalaispätevyys tunteen jakautumisen vertailukohorttien sisällä ajallisessa kehityksessä. Taulukot 10 ja 11 osoittavat, etteivät suuret ikäluokat ja yksilöllisen valinnan sukupolvi ole sisäisesti yhdenmukaisia sukupolvia sisäisen tai ulkoisen kansalaispätevyys tunteen suhteen. Niin sisäisessä kuin ulkoisessa kansalaispätevyys vastaukset jakautuvat kaikkiin vastausvaihtoehtoihin ja näin ollen molempien sukupolvien sisällä on sekä vahvaa että heikkoa kansalaispätevyys tunnetta kokevia.

Taulukko 10. Suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön sisäinen kansalaispätevyys vuosina 1983, 1991, 2003 ja 2015 (riviprosentti).

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	(n)
Suuret ikäluokat (syntyneet 1945–1950)					
1983	41,3	33,3	16	9,3	150
1991	37,7	42,6	12	7,7	183
2003	30,2	43,5	12,4	13,8	156
2015	32,8	36	17,4	13,7	160
Yksilöllisen valinnan sukupolvi (syntyneet 1980–1989)					
2003	47,2	37,7	13,1	1,9	130
2015	30,4	41,5	20,8	7,3	251
Koko aikuisväestö (18-vuotta täyttäneet)					
1983	42,5	37,5	12,7	7,2	1076
1991	44,4	37,6	11,5	6,4	1446
2003	36,5	41,2	14,2	8	1262
2015	30,1	38,6	20,9	10,4	1566

Aineisto: Puolueiden ajankohtaistutkimus 1983 sekä eduskuntavaalitutkimukset 1991, 2003 ja 2015. Vuosien 2003 ja 2015 aineistossa käytetty painoja.

Taulukko 6. Suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön ulkoinen kansalaispätevyys vuosina 1983, 1991, 2003 ja 2015 (riviprosentti).

	Täysin samaa mieltä	Osittain samaa mieltä	Osittain eri mieltä	Täysin eri mieltä	(n)
Suuret ikäluokat (syntyneet 1945–1950)					
1983	39,1	19,2	25,8	15,9	151
1991	41,6	21,1	22,7	14,6	185
2003	46,1	20,8	26,9	6,1	156
2015	22,6	38,1	28,4	10,9	160
Yksilöllisen valinnan sukupolvi (syntyneet 1980–1989)					
2003	22,4	43,4	30,8	3,4	130
2015	16,5	39,9	33,6	9,9	250
Koko aikuisväestö (18-vuotta täyttäneet)					
1983	40,3	25	22,8	11,9	1074
1991	44,4	19,5	20,7	15,3	1434
2003	36,6	33	24,9	5,5	1263
2015	25,2	35,8	29,9	9,2	1563

Aineisto: Puolueiden ajankohtaistutkimus 1983 sekä eduskuntavaalitutkimukset 1991, 2003 ja 2015. Vuosien 2003 ja 2015 aineistossa käytetty painoja.

Taulukosta 10 nähdään, että ajan myötä täysin samaa mieltä tai osittain samaa mieltä väitteen ”joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselta, että en oikein ymmärrä, mitä on tekeillä” kanssa olevien osuus on vuosi vuodelta pienentynyt sekä suurilla ikäluokilla, yksilöllisen valinnan sukupolvella että koko aikuisväestöllä, lukuun ottamatta koko aikuisväestön kohdalla vuotta 1991, jolloin väitteen kanssa täysin tai osittain samaa mieltä vastanneiden osuus kasvoi

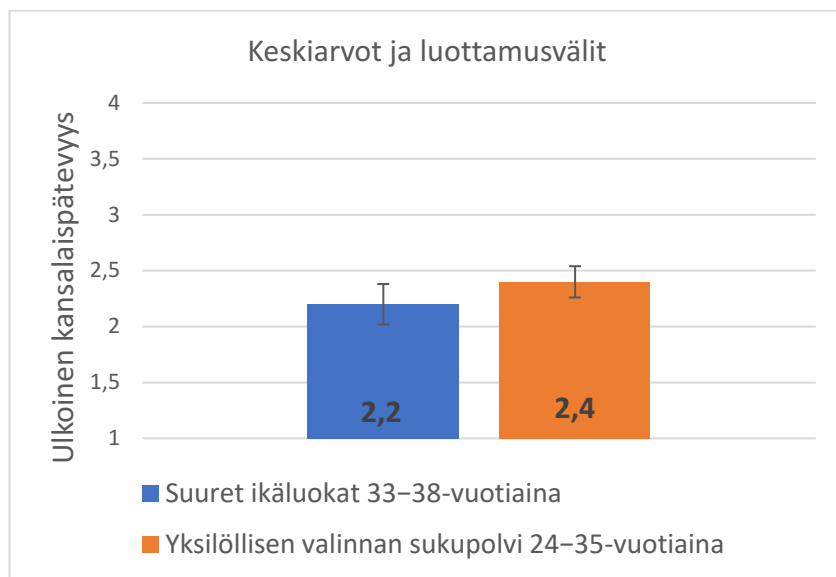
hieman edelliseen vuoteen verrattuna. Näin ollen kaikkien vertailuryhmien kyky ymmärtää politiikkaa on kohentunut pitkällä aikavälillä.

Taulukosta 11 havaitaan, että ulkoista kansalaispätevyyttä mittaavaan väitteeseen ”minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät” täysin eri mieltä vastanneiden osuus on kaikkein pienin kaikkina vertailuvuosina niin sukupolvien kuin koko aikuisväestön keskuudessa. Saman havainnoin voi tehdä myös sisäisen kansalaispätevyyden kohdalla, lukuun ottamatta suurien ikäluokkien kohdalla vuotta 2003, jolloin osittain eri mieltä vastaajien osuus on hieman pienempi kuin täysin eri mieltä vastanneiden. Näin ollen vahvaa kansalaispätevyyttä tuntevia on vähiten vertailuryhmissä.

Kuvioissa 6 ja 7 sukupolvien poliittisen kiinnittymisen vahvuutta tarkastellaan ulkoisen ja sisäisen kansalaispätevyyden osalta, kun sukupolvet ovat olleet lähes samanikäisiä. Tarkastelussa suuret ikäluokat ovat yksilöllisen valinnan sukupolvea hieman vanhempia tutkimusaineiston rajallisuudesta johtuen. Kuvioissa on esitetty myös keskiarvojen luottamusvälit. Koska sukupolvien keskiarvoissa luottamusvälit menevät päällekkäin, keskiarvoeroja ei voida pitää selvinä.

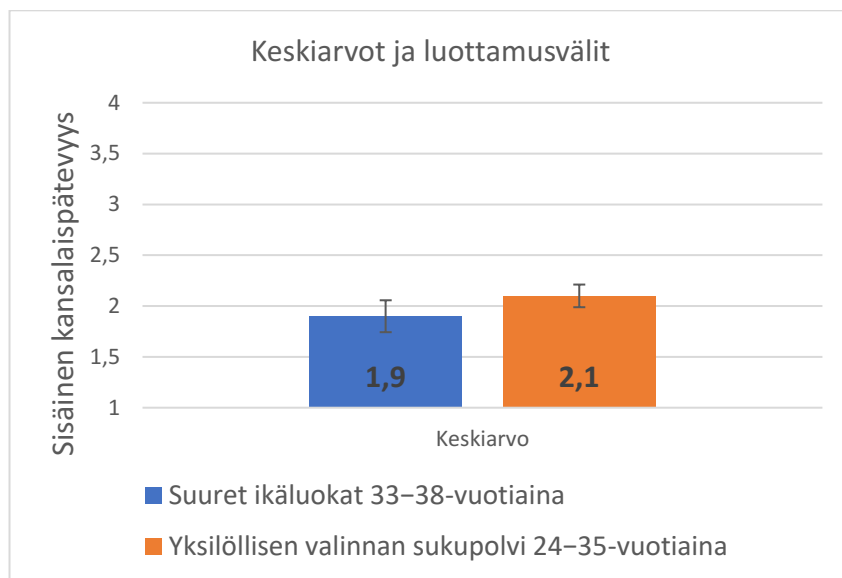
Kahden riippumattoman otoksen t-testi osoittaa, etteivät keskiarvoerot sukupolvien sisäisessä (p-arvo=0,221) ja ulkoisessa (p-arvo=0,86) kansalaispätevyydessä ole tilastollisesti merkitseviä. Ottaen huomioon edellä esitetyn kansalaispätevyyden ajallisen kehityksen sekä sukupolvien kansalaispätevyyksien tason lähes samanikäisinä, voidaan ajatella, ettei sukupolvella näytä olevan vaikutusta ulkoiseen ja sisäiseen kansalaispätevyyteen. Sukupolvet näkevät sekä ovat nähneet vaikutusmahdollisuutensa samaan tapaan sekä nyt että myös samassa elämänkaaren vaiheessa.

Kuvio 6. Suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan ulkoisen kansalaispätevyyden keskiarvot lähes samanikäisinä.

Aineisto: Yhdistetty Puolueiden ajankohtaistutkimus 1983 ja Eduskuntavaalitutkimus 2015.

Kuvio 7. Suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sisäisen kansalaispätevyyden keskiarvot lähes samanikäisinä.

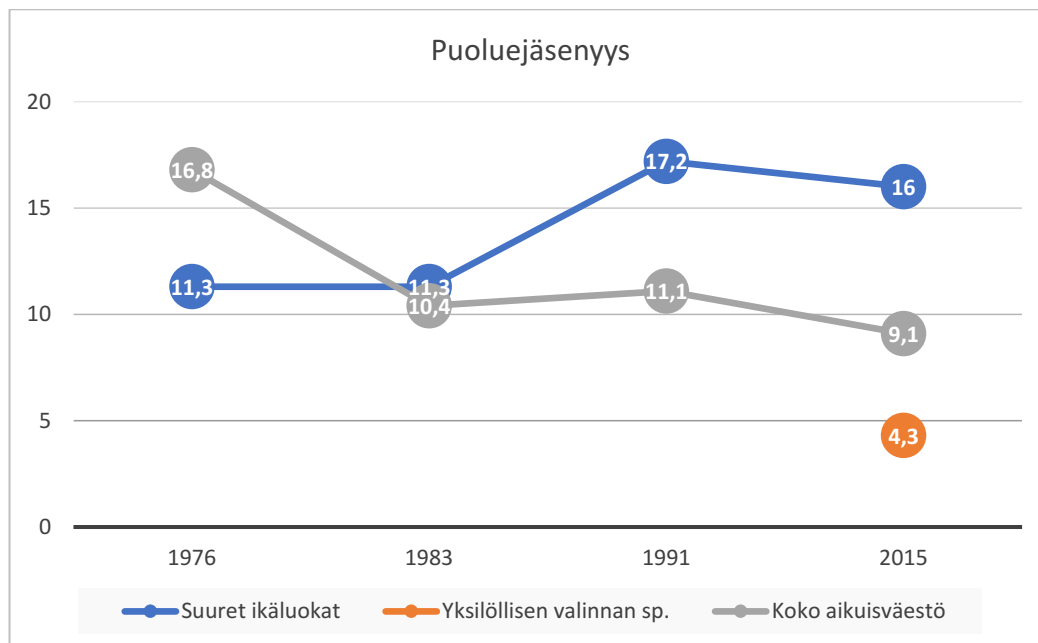

Aineisto: Yhdistetty Puolueiden ajankohtaistutkimus 1983 ja Eduskuntavaalitutkimus 2015.

Kuviossa 8 tarkastellaan poliittista kiinnostumista toiminnallisen kiinnostumisen, puoluejäsenyyden avulla. Kuvio 8 osoittaa, että puoluejäsenyyden yleisyydessä on ilmennyt merkittäviä muutoksia 1970-luvun puolivälistä kuluvalle vuosikymmenelle ja myös sukupolvien välillä on havaittavissa selkeitä eroja. Samalla kun suurten ikäluokkien puoluejäsenyyden suosio on lisääntynyt, puoluejäsenyyden yleinen suosio koko aikuisväestön keskuudessa on heikentynyt

lähes puolella 1976–2015 vuosien aikana. Vielä vuonna 1976 puoluejäsenyyden suosio suurissa ikäluokissa oli huomattavasti vähäisempää (11,3%) kuin koko aikuisväestön keskuudessa (16,8%). Vuoteen 2015 tultaessa tilanne on kuitenkin kääntynyt toisin päin ja suurista ikäluokista noin 16 prosenttia kuuluu jäsenenä johonkin puolueeseen, kun koko aikuisväestössä enää vain noin 9,1 prosentilla on puoluejäsenyys. Koko aikuisväestön tasolla ja suurten ikäluokkien keskuudessa puoluejäsenyyden kehitys on siis kulkenut päinvastaisiin suuntiin. Vuonna 2015 suurten ikäluokkien puoluejäsenten osuus on yli kolminkertainen verrattuna yksilöllisen valinnan sukupolveen. Yksilöllisen valinnan sukupolvesta vain 4,3 prosentilla on puoluejäsenyys, mikä on alle puolet puoluejäsenyyden suosiosta koko aikuisväestössä. Puoluejäsenyyden osalta molemmat tutkimuksessani tarkasteltavat sukupolvet poikkeavat merkittävästi siitä, kuinka yleistä puoluejäsenyys on koko aikuisväestön keskuudessa.

Kuvio 8. Puoluejäsenyyden yleisyys (% kuuluu puolueeseen) suurissa ikäluokissa, yksilöllisen valinnan sukupolvella ja koko aikuisväestössä vuosina 1976, 1983, 1991 ja 2015.¹⁸

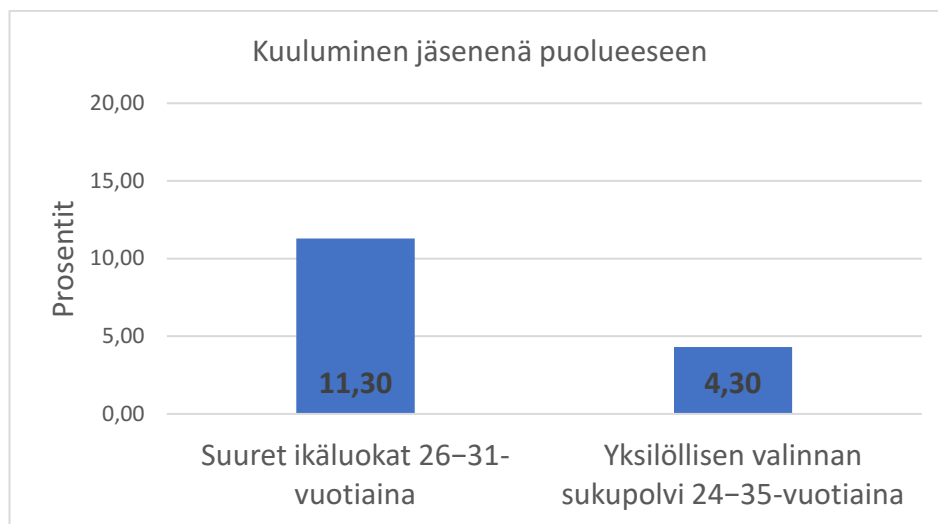
Aineisto: Puolueiden ajankohtaistutkimukset 1976 ja 1983 sekä eduskuntavaalitutkimukset 1991 ja 2015.

Kuviossa 9 tarkastellaan sukupolvien poliittisen kiinnittymisen tasoa puoluejäsenyyden avulla, kun sukupolvet ovat olleet suunnilleen samanikäisiä. Ero sukupolvien välillä on selkeä. Kun

¹⁸ Vuoden 2003 Eduskuntavaalitutkimuksessa puoluejäsenyyteen liittyvä kysymys on merkittävästi erilainen, kuin muissa aineistossa. Vuoden 2003 aineistossa on kysytty ”Oletteko jollain tavalla mukana poliittisen puolueen toiminnassa. Jos olette olleet mukana niin millä tavalla?”. Yhtenä vastausvaihtoehtona on ollut ”olen jäsen”. Havaintoyksiköistä yli puolelta puuttuu kokonaan tieto tähän kysymykseen. Oletettavasti kysymystä ei ole ymmärretty samaan tapaan, kuin muiden aineistojen puoluejäsenyyttä koskevia kysymyksiä. Havaintoyksiköiden vähäisen määrän ja kysymyksenasettelussa olevien merkittävien erojen myötä tutkimuksessani ko. kysymystä ei nähdä vertailukelpoisena.

useampi kuin joka kymmenes (11,3%) suurista ikäluokista 26–31-vuotiaina on kuulunut johonkin poliittiseen puolueeseen, suunnilleen samassa elämänvaiheessa 24–35-vuotiaina yksilöllisen valinnan sukupolvesta vain noin 4,3 prosentilla on puoluejäsenyys. Riippumattoman otoksen t-testin perusteella ero sukupolvien välillä suunnilleen samassa elämänkaaren vaiheessa on tilastollisesti merkitsevä (p-arvo=0,007). Kuten edellä osoitettiin, kuvion 8 perusteella koko aikuisväestössä puoluejäsenyyden suosio on laskenut merkittävästi vuosina 1976–2015, mikä ilmentää merkittävää periodivaikutusta. Näin ollen myös ajalle tyypillinen trendi, puoluejäsenyyden suosion lasku, vaikuttaa sukupolven välisiin eroihin, kun vertaillaan heitä suunnilleen samanikäisinä.

Kuvio 9. Puoluejäsenyyden yleisyys suurissa ikäluokissa ja yksilöllisen valinnan sukupolvessa lähes samanikäisinä.

Aineisto: Yhdistetty Puolueiden ajankohtaistutkimus 1976 ja Eduskuntavaalitutkimus 2015.

Edellä esitettyjen tutkimustuloksien perusteella tutkimukseni toinen hypoteesi saa ainoastaan hieman tukea. Tutkimukseni toinen hypoteesi on H2: Suurten ikäluokkien (syntyneet 1945–1950) ja yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) poliittisessa kiinnostumisessa on havaittavissa sukupolvivaikutus. Tutkimustulosten perusteella sukupolvien poliittisessä kiinnostuksessa ja puoluejäsenyydessä on tilastollisesti merkitsevä ero, kun verrataan sukupolvia samanikäisinä. Ero poliittisessä kiinnostuksessa on kuitenkin melko pieni ja ajallisen vertailun perusteella selittynee pitkälti poliittisen kiinnostuksen yleisen kasvun myötä.

Myös puoluejäsenyyden yleisen suosion laskun voidaan ajallisen vertailun perusteella olettaa vaikuttavan sukupolvien välisiin merkittäviin eroihin puoluejäsenyydessä, heidän ollessa samanikäisiä. Rajallisen aineiston perusteella tarkastelu ei kuitenkaan kykene tuomaan esiin sitä,

missä määrin puoluejäsenyyden eroihin sukupolvien ollessa samanikäisiä vaikuttaa sukupolvi ja missä määrin periodi. Suurten ikäluokkien puoluekehitys ilmenee kuitenkin hyvin omintakeisena verrattuna puoluejäsenyyden yleiseen kehitykseen sekä yksilöllisen valinnan sukupolveen, mikä osaltaan ilmentää sukupolven vaikutusta. Myös yksilöllisen valinnan sukupolven puoluejäsenyyden suosio on huomattavasti vähäisempi kuin koko aikuisväestön keskuudessa. Näiden perusteella puoluejäsenyyteen liittyy piirteitä sukupolvivaikutuksesta. Kansalaispätevyyden osalta nollahypoteesi saa tukea. Tutkimukseni nollahypoteesi on H0: Sukupolvella ei ole vaikutusta poliittiseen kiinnittymiseen. Ulkoisessa ja sisäisessä kansalaispätevyydessä ei ole havaittavissa tilastollisesti merkitsevää eroa sukupolvien välillä, kun sukupolvet ovat olleet suunnilleen samanikäisiä.

6.3. Sukupolvien poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttavat tekijät

6.3.1. Muuttujien koodaus

Seuraavaksi syvennytään sukupolvien ja koko aikuisväestön poliittisen kiinnittymisen taustalla oleviin tekijöihin.¹⁹ Logististen regressioanalyysien avulla testataan hypoteesia, H3: Yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttaa enemmän koulutus kuin suurilla ikäluokilla (syntyneet 1945–1950).

Logistisessa regressioanalyysissa ovat tarkastelussa ne kiinnittymisulottuvuudet, joissa sukupolvien välillä havaittiin eroavaisuuksia eli poliittinen kiinnostuneisuus ja puoluejäsenyys. Tutkimuksessani logistisia regressioanalyysseja eduskuntavaalitutkimuksesta 2015 tehtiin yhteensä kuusi. Kolmessa ensimmäisessä regressioanalyysissa malli on sama ja selitettävänä muuttujana on poliittinen kiinnostuneisuus, mutta havaintoyksiköt vaihtelevat. Ensimmäisessä regressioanalyysissa on mukana koko aikuisväestö, toisessa suuriin ikäluokkiin kuuluvat (1945–1950) ja kolmannessa yksilöllisen valinnan sukupolveen kuuluvat (1980–1989). Kolmessa viimeisimmässä regressioanalyysissa selitettävänä muuttujana on puoluejäsenyys ja regressiomallit ovat samanlaisia, mutta havaintoyksiköt vaihtuvat edelliseen tapaan. Neljännessä regressiomallissa on mukana koko aikuisväestö, viidennessä suuret ikäluokat ja kuudennessa yksilöllisen valinnan sukupolvi.

¹⁹ Poliittisen kiinnittymisen asenteellisista tekijöistä (poliittinen kiinnostus, sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys) kokeiltiin muodostaa pääkomponenttianalyysin avulla laajemmin kiinnittymistä kuvaava poliittisen kiinnittymisen faktori, jonka summamuuttujasta oltaisiin tehty selitettävä muuttuja regressioanalyysihin. Mainitut kiinnittymisen osatekijät latautuivat kohtalaisesti yhdelle faktorille, mutta faktorista muodostetun summamuuttujan konsistenssi, Cronbachin alpha (0,532), jää liian pieneksi, joten faktorin yhtenäisyys ei ole riittävä analyysihin.

Kaikissa regressioanalyysissä regressiomalli on kaksivaiheinen ja askeltava. Ensimmäiseen malliin sisältyvät sosiodemografiset muuttujat, eli ikä, sukupuoli, koulutus, asuinympäristö ja siviilisääty. Toiseen mallin sisältyvät poliittisen kiinnittymisen muuttujat. Regressiotaulukoissa dummy-muuttujien referenssikategoria ilmoitetaan sulkeissa muuttujan nimen jälkeen. Ikämuuttujan arvot kuvaavat vastaajan ikää vuosina ja koko aikuisväestön regressiomalleissa arvot vaihtelevat 18 ja 94 välillä. Sukupolvien omissa regressiomalleissa ikä saa arvoja vastaajien syntymävuosien mukaisesti eli suurten ikäluokkien kohdalla 1945-1950 syntyneet ja yksilöllisen valinnan sukupolven kohdalla 1980-1989 syntyneet.

Sukupuoli on koodattu kaksiluokkaiseksi dummy-muuttujaksi, jossa miehet ovat referenssikategoriana. Koulutus on uudelleen koodattu neljään eri luokkaan, jotka ovat ”ei ammatillista koulutusta”, ”ammattikoulu/-kurssi”, ”keskiaste” sekä ”korkeakoulututkinto”. Myös asuinpaikka on uudelleen koodattu neliluokkaiseksi muuttujaksi, jonka kategorioina on ”kaupungin keskusta”, ”lähiö tai esikaupunkialue”, ”taajama tai kuntakeskus” ja ”maaseudun haja-asutusalue”. Siviilisäädyistä regressioanalyysiin on otettu mukaan vain ”naimaton”, ”avoliitossa” sekä ”naimisissa”, koska eronneiden ja leskien lukumäärä jäi melko pieneksi erityisesti tutkimuksen nuoremassa sukupolvessa.

Regressioanalyysien toiseen malliin sisältyvät poliittista kiinnittymistä mittaavat muuttujat. Teoriakirjallisuuden pohjalta poliittisen kiinnostuksen selittäviksi muuttujiksi on valittu poliittinen luottamus, poliittinen osallistuminen, puoluesamaistuminen, sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys sekä poliittista sosialisatiota kuvaava muuttuja. Vastaavasti teoriakirjallisuuden pohjalta puoluejäsenyyden selittäviksi muuttujiksi on valittu poliittinen luottamus, poliittinen kiinnostus, sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys sekä poliittista sosialisatiota kuvaava muuttuja.²⁰

Poliittinen kiinnostus on uudelleen koodattu neljään luokkaan (korkein, korkeahko, matalahko, matalin) kysymyksen ”Kuinka kiinnostunut olet politiikasta?” perusteella. Alkuperäisen kiinnostusta mittaavan kysymyksen vastausvaihtoehdot ovat ”hyvin”, ”jonkin verran”, ”vain vähän” ja ”en lainkaan kiinnostunut”. Poliittista kiinnostusta tarkastelemaan logistisiin regressioanalyysiin poliittinen kiinnostus on koodattu kahteen kategoriaan: vastaaja on kiinnostunut politiikasta tai vastaaja ei ole kiinnostunut. Poliittista luottamusta on mitattu

²⁰ Poliittisen kiinnittymisen malleihin kokeiltiin sisällyttää teoriakirjallisuuden pohjalta myös poliittinen tietotaso, mutta koska poliittisen tietotason selittävä muuttuja heikensi mallien selitysväkyä eikä poliittinen kiinnostus noussut tilastollisesti merkitseväksi muuttujaksi on poliittinen tietotaso jätetty mallien selittäviksi muuttujista pois. Poliittisen tietotason heikkoon selitysväkyyn voinee vaikuttaa myös, ettei viidestä politiikkaan liittyvästä tietokysymyksestä muodostettu poliittisen tietotason mittari kykene todellisuudessa mittaamaan vastaajien poliittista tietämystä.

kysymällä, kuinka paljon vastaaja luottaa tai ei luota kohteena oleviin tahoihin asteikolla 0–10. Kysymyksistä, joissa kysytään luottamusta poliittisiin puolueisiin, poliitikkoihin, eduskuntaan ja hallitukseen, on muodostettu regressioanalyysiin poliittista luottamusta mittaava jatkuva (asteikolla 0–10) summamuuttuja.²¹

Sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys on uudelleenkoodattu siten, että ne sisältävät neljä eri luokkaa (korkein, korkeahko, matalahko, matalin). Sisäistä kansalaispätevyyttä on mitattu väitteellä ”Joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselta, että en oikein ymmärrä, mitä on tekeillä”, kun taas ulkoista kansalaispätevyyttä mitataan väitteellä ”Minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät”. Alkuperäisten kysymyksien vastausvaihtoehdot ovat ”täysin” ja ”jokseenkin samaa” ja ”täysin” ja ”jokseenkin eri mieltä”.

Poliittista osallistumista on kartoitettu kysymällä vastaajilta osallistumisen muotoja, joihin he ovat osallistuneet viimeisen neljän vuoden aikana. Osallistumisen muodot, jotka kysymykseen on annettu vastausvaihtoehdoiksi ovat: yleisönosastoon kirjoittaminen, yhteydenotto poliittisiin päätöksentekijöihin, nimen kirjoittaminen vetoomukseen, puolueen tai muun yhteiskunnallisen järjestön toimintaan osallistuminen, yhteiskunnallisiin asioihin vaikuttaminen ostopäätöksillä, osallistuminen boikottiin, osallistuminen maksu- tai ostolakkoon, osallistuminen rauhanomaiseen mielenosoitukseen, kansalaistottelemattomuuden osoittaminen ja väkivallan käyttö poliittisten päämäärien saavuttamiseksi.²² Logistiseen regressioanalyysiin vastaajat on uudelleenkoodattu kolmeen luokkaan sen mukaan, miten monella eri tavalla he ovat osallistuneet. Ensimmäinen kategoria kattaa vastaajat, jotka eivät ole osallistuneet yhdelläkään edellä mainitulla tavalla viimeisen neljän vuoden aikana. Toiseen kategoriaan kuuluvat vastaajat, jotka ovat osallistuneet yhdellä tai kahdella mainitulla tavalla. Kolmanteen kategoriaan kuuluvat vastaajat, jotka ovat osallistuneet kolmella tai useammalla edellä mainitulla tavalla.

Puoluesamaistumista kuvaava kaksiluokkainen dummy-muuttuja on muodostettu kysymyksestä ”Katsotko yleensä olevasi lähellä jotakin poliittista puoluetta?”. Poliittista sosialisatiota kuvaava muuttuja on muodostettu kysymyksestä, jossa on kysytty vastaajan lapsuudenkodin merkitystä tämän poliittisten mielipiteiden muodostumiseen. Muuttuja on uudelleenkoodattu kaksiluokkaiseksi yhdistämällä vastausvaihtoehdot ”erittäin” ja ”jokseenkin merkittävä” kategoriaksi ”merkittävä vaikutus” sekä yhdistämällä vastausvaihtoehdot ”ei kovinkaan” ja ”ei lainkaan merkittävä” kategoriaksi ”ei merkittävää vaikutusta”.

²¹ Poliittista luottamusta kuvaavan summamuuttujan konsistenssi (Cronbachin alpha 0,937) tarkistettu.

²² Poliittista osallistumista kuvaavan summamuuttujan konsistenssi (Cronbachin alpha 0,717) tarkistettu.

6.3.2. Poliittiseen kiinnostukseen vaikuttavat tekijät

Ensimmäisenä tarkastellaan tekijöitä, jotka vaikuttavat koko aikuisväestön tasolla poliittiseen kiinnostukseen, jonka jälkeen verrataan tuloksia suuriin ikäluokkiin ja yksilöllisen valinnan sukupolveen. Taulukossa 12 on esitetty koko aikuisväestön, suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven logistisen regressioanalyysin tulokset.

Logistisen regressioanalyysin perusteella nähdään (Taulukko 12), että koko aikuisväestön kohdalla sosiodemografisista muuttujista ikä, sukupuoli ja koulutus selittävät vahvasti poliittista kiinnostusta. Iän myötä todennäköisyys olla kiinnostunut politiikasta kasvaa. Jokainen ikävuosi kasvattaa 1,9 prosenttia todennäköisyyttä olla kiinnostunut politiikasta. Naisten todennäköisyys olla kiinnostunut politiikasta on 0,585-kertainen, kun verrataan heitä miehiin. Koulutuksessa keskikoulu ($OR=2,090$, $p\text{-arvo}=0,009$) ja korkeakoulu ($OR=2,207$, $p\text{-arvo}=0,007$) kasvattavat huomattavasti todennäköisyyttä olla kiinnostunut politiikasta verrattuna ei ammatillista koulutusta käyneisiin.

Ensimmäinen malli, joka sisältää vain sosiodemografiset muuttujat, on kokonaisuudessaan tilastollisesti merkitsevä. Mallin pseudoselitysaste Nagelkerke R^2 on 0,117 eli sosiodemografiset tekijät selittävät 11,7 prosenttia poliittisen kiinnostuksen vaihtelusta. Selitysaste osoittaa, että sosiodemografiset muuttujat selittävät kiinnostusta, mutta hyvin paljon poliittisen kiinnostuksen vaihtelusta jää selittämättä eli muutkin tekijät vaikuttavat siihen.

Logistisen regressioanalyysin toisessa mallissa ovat mukana poliittista kiinnittymistä kuvaavat muuttujat. Toiseen malliin lisätyt poliittista kiinnittymistä mittaavat muuttujat kasvattavat mallin pseudoselitystasetta, Nagelkerke R^2 , merkittävästi tasolle 0,318, eli näillä muuttujilla on selkeästi vaikutusta poliittiseen kiinnostukseen. Poliittinen luottamus, poliittinen osallistuminen, puoluesamaistuminen, sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys sekä lapsuudenkodin vaikutus poliittisiin mielipiteisiin vaikuttavat poliittiseen kiinnostukseen tilastollisesti merkitsevästi. Poliittinen luottamus kasvattaa ($OR=1,096$, $p\text{-arvo } 0,04$) todennäköisyyttä poliittiseen kiinnostukseen samoin myös kuin puoluesamaistuminen kasvattaa ($OR=2,106$, $p\text{-arvo}=0,000$) todennäköisyyttä kiinnostua politiikasta verrattuna heihin, jotka eivät koe samaistuvansa mihinkään poliittiseen puolueeseen.

Se, että ei osallistu politiikkaan yhdelläkään mainitulla tavalla, tai että osallistuu politiikkaan yhdellä tai kahdella tavalla, vähentää todennäköisyyttä olla poliittisesti kiinnostunut verrattuna heihin, jotka osallistuvat kolmella tai useammalla mainitulla tavalla. Heikko ja heikohko sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys vähentävät todennäköisyyttä olla kiinnostunut politiikasta

verrattuna korkeahkoon sisäiseen ja ulkoiseen kansalaispätevyyteen. Se, että vastaaja kokee lapsuudenkodin vaikuttaneen merkittävästi omiin poliittisiin mielipiteisiinsä lisää todennäköisyyttä olla kiinnostunut politiikasta verrattuna heihin, jotka eivät koe lapsuudenkotia merkittäväksi vaikuttajaksi.

Taulukko 7. Koko aikuisväestön ja sukupolvien poliittiseen kiinnostukseen vaikuttavat tekijät. Logistinen regressio. Tuloksista on raportoitu ristitulossuhde (OR) ja p-arvot.

	Koko aikuisväestö		Suuret ikäluokat		Yksilöllisen valinnan sukupolvi	
	Malli I Riskiluku	Malli II Riskiluku	Malli I Riskiluku	Malli II Riskiluku	Malli I Riskiluku	Malli II Riskiluku
Ikä	1,023***	1,019**	0,982	0,935	1,010	1,021
Sukupuoli						
Nainen	0,552***	0,585**	1,193	0,646	0,45*	0,410*
Mies (ref.)						
Koulutus						
Ei ammatillista koulutusta (ref.)						
Koulutus_ammattikoulu	1,381	1,242	3,621*	3,362	1,936	4,036
Koulutus_keskiaste	3,081***	2,090**	7,136**	3,769	2,378	3,928
Koulutus_korkeakoulu	4,174***	2,207**	4,341*	1,696	6,210*	5,969*
Asuinalue						
Kaupungin keskusta (ref.)						
Esikaupunki/lähiö	0,891	0,819	1,136	0,908	1,107	0,971
Kuntakeskus/taajama	1,154	1,250	1,354	0,977	2,079	3,714
Haja-asutusalue	0,957	0,795	0,577	0,311	0,444	1,842
Siviilisäät						
Naimisissa	0,997	0,861	1,024	1,246	0,971	0,873
Avoliitossa	1,197	1,139	2,198	3,572	1,205	1,048
Naimaton (ref.)						
Poliittinen luottamus 0-10		1,096*		1,768*		0,961
Poliittinen osallistuminen						
Ei yhdelläkään tavalla		0,270***		0,219		0,246*
Yhdellä tai kahdella tavalla		0,608*		0,263		0,474
Kolmella tai useamalla tavalla (ref.)						
Puoluesamaistuminen						
Lähellä jotain puoluetta		2,106***		1,717		1,642
Ei lähellä mitään puoluetta (ref.)						
Sisäinen kansalaispätevyys						
Heikoin		0,337***		0,790		0,102**
Heikohko		0,614*		0,420		0,266*
Korkeahko (ref.)						
Korkein		1,038		6,056		0,722
Ulkoinen kansalaispätevyys						
Heikoin		0,547*		0,664		0,262*
Heikohko		0,436***		0,770		0,316*
Korkeahko (ref.)						
Korkein		0,779		1,105		1,532
Lapsuudenkodin vaikutus poliittisiin mielipiteisiin						
Merkittävä vaikutus		1,408*		1,572		3,238**
Ei merkittävää vaikutusta (ref.)						
Selitysaste						
- 2 Log Likelihood	1116,725	951,388	118,484	94,876	225,709	168,587
Nagelkerke R Square	0,117	0,318	0,151	0,395	0,137	0,461

Waldin testin merkitsevyystasot: *p≤0,05, **p≤0,01, ***p≤0,001

Suurten ikäluokkien regressiomalleissa havaitaan, että ensimmäisessä mallissa sosiodemografisista muuttujista ainoastaan koulutus selittää tilastollisesti merkitsevästi poliittista kiinnostusta. Siirryttäessä toiseen malliin koulutuksen vaikutus poliittiseen kiinnostukseen ei ilmene enää tilastollisesti merkitseväksi, kun malliin lisätään poliittisen kiinnittymisen muuttujat. Tämä viittaa siihen, ettei suurten ikäluokkien koulutuksella ole todellisuudessa vaikutusta, vaan vaikutus kanavoituu muiden muuttujien kautta. Lisäksi suurten ikäluokkien ensimmäinen malli ei myöskään kokonaisuudessaan selitä tilastollisesti merkitsevästi vastaajien poliittista kiinnostusta, joten sosiodemografisilla muuttujilla ei näytä olevan vaikutusta suurten ikäluokkien poliittisen kiinnostuksen todennäköisyyteen.

Sen sijaan yksilöllisen valinnan sukupolvella sosiodemografisista muuttujista koulutus vaikuttaa vahvasti poliittisen kiinnostuksen todennäköisyyteen. Kun poliittisen kiinnittymisen muuttujat on kontrolloitu, havaitaan, että yksilöllisen valinnan sukupolvella korkeakoulutus kasvattaa poliittisen kiinnostuksen todennäköisyyttä 5,969-kertaisesti verrattuna heihin, jotka eivät ole käyneet ammatillista koulutusta. Koko aikuisväestön tasolla koulutus vaikuttaa myös, mutta korkeakoulutuksen vaikutus on tällöin pienempi. Sosiodemografisista muuttujista yksilöllisen valinnan sukupolvella myös sukupuoli vaikuttaa poliittisen kiinnostuksen todennäköisyyteen, naisten todennäköisyyden ollessa 0,410-kertainen verrattuna miehiin, kun poliittisen kiinnittymisen muuttujat on kontrolloitu.

Kun suurten ikäluokkien malliin lisätään poliittista kiinnittymistä kuvaavat muuttujat, mallin pseudoselitysaste Nagelkerke R^2 paranee merkittävästi tasolle 0,395, ja malli on kokonaisuudessaan tilastollisesti merkitsevä. Näin ollen myös suurilla ikäluokilla poliittinen kiinnittymisen vaikutus poliittisen kiinnostuksen todennäköisyyteen, vaikkakin poliittinen luottamus nousee ainoaksi tilastollisesti merkitseväksi selittäjäksi. Koko aikuisväestön tapaan poliittinen luottamus kasvattaa tilastollisesti merkitsevästi poliittisen kiinnostuksen todennäköisyyttä. Poliittisen luottamuksen kasvaessa yhden yksikön, todennäköisyys siihen, että henkilö on kiinnostunut politiikasta kasvaa 1,768-kertaiseksi.

Myös yksilöllisen valinnan sukupolvella malli tilastollisesti merkitsevästi paranee ja mallin pseudoselitysaste Nagelkerke R^2 kasvaa tasosta 0,137 tasolle 0,461, kun poliittisen kiinnittymisen muuttujat lisätään mallin. Tämä osoittaa, että poliittisella kiinnittymisellä on merkittävä vaikutus sukupolven poliittiseen kiinnostukseen. Yksilöllisen valinnan sukupolvella logistisen regressioanalyysin pseudoselitysaste Nagelkerke R^2 on kaikkein suurin verrattuna koko aikuisväestöön ja suuriin ikäluokkiin. Joskin myös yksilöllisen valinnan sukupolvella pseudoselitysaste Nagelkerke R^2 osoittaa, että poliittisen kiinnostuksen vaihtelusta jää myös paljon selittymättä.

Yksilöllisen valinnan sukupolvella poliittinen luottamus ei vaikuta poliittiseen kiinnostukseen tilastollisesti merkitsevästi kuten suurilla ikäluokilla. Sen sijaan samoin kuin koko aikuisväestöllä yksilöllisen valinnan sukupolvella sekä sisäinen että ulkoinen kansalaispätevyys vaikuttavat poliittiseen kiinnostukseen. Se, että vastaaja on täysin samaa mieltä tai osittain samaa mieltä (heikko tai heikohko sisäinen kansalaispätevyys) väitteen kanssa, että ”joskus politiikka vaikuttaa niin monimutkaiselta, että en oikein ymmärrä, mitä on tekeillä” vähentää todennäköisyyttä olla kiinnostunut politiikasta verrattuna heihin, jotka ovat osittain tai täysin eri mieltä mainitun väitteen kanssa. Samoin myös se, että vastaaja on täysin tai osittain samaa mieltä (heikko tai heikohko ulkoinen kansalaispätevyys) väitteen kanssa, että ”minulla ei ole mitään sananvaltaa siihen, mitä maan hallitus ja eduskunta päättävät” vähentää todennäköisyyttä olla kiinnostunut politiikasta verrattuna heihin, jotka ovat osittain tai täysin eri mieltä väitteen kanssa.

Yksilöllisen valinnan sukupolvella aikuisväestön tapaan myös se, että kokee lapsuudenkodin vaikutuksen omiin poliittisiin mielipiteisiinsä voimakkaana, kasvattaa todennäköisyyttä olla kiinnostunut politiikasta. Koko aikuisväestöön verrattuna vaikutus yksilöllisen valinnan sukupolvella on huomattavasti suurempi ($OR=3,238$, $p\text{-arvo}=0,006$). Kun taas suurilla ikäluokilla vaikutus ei nouse lainkaan tilastollisesti merkitseväksi.

Kun suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven regressioanalyysija verrataan kokonaisuutena keskenään, havaitaan, että yksilöllisen valinnan sukupolven malli selittää paremmin poliittisen kiinnostuksen todennäköisyyttä ja tilastollisesti merkitseviä muuttujia mallissa on enemmän. Lisäksi, vaikka molemmissa malleissa selitysaste nousee huomattavasti ja malli paranee tilastollisesti merkitsevästi, kun poliittisen kiinnittymisen muuttujat lisätään malliin, selittävät sukupolvien poliittista kiinnostusta kuitenkin eri kiinnittymismuuttujat.

Edellä esitettyjen tutkimustuloksien perusteella tutkimukseni kolmas hypoteesi poliittisen kiinnostuksen osalta saa tukea. Tutkimukseni kolmas hypoteesi on H3: Yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttaa enemmän koulutus kuin suurilla ikäluokilla (syntyneet 1945–1950). Suurilla ikäluokilla koulutus eivätkä myöskään muut sosiodemografiset tekijät vaikuta poliittiseen kiinnostukseen. Sen sijaan yksilöllisen valinnan sukupolvella koulutuksen vaikutus poliittiseen kiinnostukseen on huomattava. Yksilöllisen valinnan sukupolvella korkeakoulutus kasvattaa poliittisen kiinnostuksen todennäköisyyttä 5,969-kertaisesti verrattuna heihin, jotka eivät ole käyneet ammatillista koulutusta. Näin ollen koulutus vaikuttaa yksilöllisen valinnan sukupolvella poliittisen kiinnostuksen osalta enemmän poliittiseen kiinnostukseen kuin suurilla ikäluokilla.

Regressiomallin yhtenä taustaoletuksena on, ettei mallissa esiinny täydellistä multikollinearisuutta, koska selittävien muuttujien vahva korrelointi saattaa vaikuttaa mallin selitysvoimaan ja selittävien muuttujien tilastolliseen merkitsevyyteen. Tästä syystä tutkimukseni kaikkien regressiomallien multikollinearisuus on testattu. SPSS-tilasto-ohjelmalla ei kuitenkaan pystytä testaamaan multikollinearisuutta logistisen regressioanalyysin yhteydessä, joten Fieldin (2013, 795) mukaisesti logististen regressiomallien multikollinearisuus on testattu ajamalla regressiomalli lineaarisen regression kautta. Tämä mahdollistaa multikollinearisuutta mittaavien Variance inflation factor (VIF) -arvojen ja toleranssiarvojen tarkastelemisen. Tutkimukseni regressiomalleissa ei merkittävästi esiinny multikollinearisuutta. Regressiomalleissa VIF-arvojen keskiarvot eivät poikkea merkittävästi yli yhden ja toleranssiarvot eivät lähesty arvoa 0,2 tai mene sen alapuolelle.²³ Testaus osoitti kaikkien käytettyjen regressiomallien osalta, etteivät multikollinearisuutta mittaavat raja-arvot osoita multikollinearisuusongelmaa ja mallien selittävät muuttujat eivät korreloi liikaa keskenään.

Molemmat regressiomallit (selitettävänä puoluejäsenyys tai poliittinen kiinnostus) näyttävät sopivan aineistoon kohtalaisen hyvin, sillä poikkeavia havaintoja ei löydy liikaa. Poikkeavat havainnot voivat vinouttaa aineistoa ja täten heikentää mallin sopivuutta. Poliittista kiinnostusta selittävissä regressiomallissa vain yhden havaintoyksikön residuaali ylittää arvon kolme sekä samalla se ylittää muutamalla desimaalilla myös raja-arvon 3,29. Muutamalta havaintoyksiköltä löytyy myös yli kahden suuruista residuaaleja. Muutoin residuaalien arvot poliittista kiinnostusta selittävissä regressiomallissa ovat alle yhden tai hieman sen yli. Kaikki Cook's influence -arvot ovat lähellä nollaa, eikä yksikään ylitä itseisarvoltaan arvoa yksi.²⁴

Samaan tapaan puoluejäsenyyttä selittävissä regressiomallissa vain yhden havaintoyksikön residuaali on yli raja-arvon 3,29. Sekä yli kahden että yli yhden ylittäviä residuaaleja on kumpaakin yksi ja muutoin havaintoyksiköiden residuaalit jäävät alle arvon yksi. Cook's influence -arvot ovat lähellä nollaa, eikä yksikään ylitä itseisarvoltaan arvoa yksi. Aineiston kokoon nähden suurehkoja residuaaleja on kuitenkin suhteellisen vähän, joten niiden ei oleteta vaikuttavan kohtuuttomasti malliin. Koska mallien Cook's influence -arvot eivät ylitä raja-

²³ Toleranssiarvot, jotka lähenyvät arvoa 0,2 tai ovat sitä pienempiä sekä arvon 4 ylittävät VIF-arvot kertovat multikollinearisuusongelmasta (Jokivuori & Hietala 2014, 43).

²⁴ Ideaalitilanteessa Cook's arvot ja residuaalit ovat lähellä nollaa. Ongelmia mallin sopivuudessa on havaittavissa silloin, jos residuaalin itseisarvo ylittää 3,29 tai havainnoista yli 1 %:lla on residuaalin itseisarvo suurempi kuin 2,58 tai yli 5 %:lla havainnoista residuaaliarvo ylittää itseisarvon 1,96. Ongelmia mallin sopivuudessa aiheuttaa myös se, jos Cook's arvojen itseisarvo on yli yhden. (Field 2013, 306, 790–791.)

arvoja, tutkimuksessani pidetään perustellumpana pitää aineisto sellaisenaan kuin manipuloida aineistoa poistamalla muutamia raja-arvoiltaan poikkeavia vastaajia.

6.3.3. Puoluejäsenyyteen vaikuttavat tekijät

Taulukossa 13 esitetään koko aikuisväestön ja suurten ikäluokkien sukupolven logistisen regressioanalyysin tulokset. Yksilöllisen valinnan sukupolven regressioanalyysissä yksikään selittävä muuttuja ei selitä tilastollisesti merkitsevästi sukupolven puoluejäsenyyden todennäköisyyttä, joten taulukossa 13 ei ole esitetty yksilöllisen valinnan sukupolven regressioanalyysin tuloksia. Yksilöllisen valinnan sukupolvella poliittisen kiinnittymisen muuttujat toki lisäävät mallin selitystasetta ja kokonaisuudessaan malli on tilastollisesti merkitsevä. Oletettavasti mallin huono puoluejäsenyyden selityskyky johtunee siitä, että tähän sukupolveen kuuluvista hyvin harva on jonkin poliittisen puolueen jäsen. Näin ollen malli ei kykene selittämään puoluejäsenyyden todennäköisyyttä, koska puoluejäsenyyksien määrä on niin pieni.²⁵

Taulukon 13 perusteella havaitaan, että koko aikuisväestössä sosiodemografisista muuttujista ikä, sukupuoli, koulutus ja asuinalue vaikuttavat puoluejäsenyyden todennäköisyyteen tilastollisesti merkitsevästi. Iän myötä todennäköisyys puoluejäsenyyteen kasvaa ($OR=1,030$, p -arvo= $0,000$). Naisten todennäköisyys olla jonkin poliittisen puolueen jäsen on $0,551$ -kertainen verrattuna miehiin. Kiinnostavaa on, että korkeakoulutetun todennäköisyys olla puolueen jäsen on $0,413$ -kertainen verrattuna ei ammatillista koulutusta käyneisiin. Haja-asutusalueella asuvan todennäköisyys olla jonkin puolueen jäsen on yli kaksinkertainen verrattuna kaupungin keskustassa asuvaan ($OR=2,502$, p -arvo= $0,024$).

Kun poliittisen kiinnittymisen muuttujat lisätään malliin, mallin pseudoselitystasaste lähes kaksinkertaistuu tasolle $0,296$ ja malli on tilastollisesti merkitsevä. Tämä osoittaa myös poliittisen kiinnittymisen vaikuttavan puoluejäsenyyden todennäköisyyteen. Kiinnittymismuuttujista poliittinen luottamus, poliittinen kiinnostus ja ulkoinen kansalaispätevyys vaikuttavat tilastollisesti merkitsevästi puoluejäsenyyden todennäköisyyteen. Poliittinen luottamus kasvattaa todennäköisyyttä olla jonkin poliittisen puolueen jäsen. Samoin politiikasta erittäin kiinnostuneet ovat $3,677$ -kertaisesti todennäköisemmin jonkin poliittisen puolueen jäseniä kuin jonkin verran kiinnostuneet.

²⁵ Puoluesamaistuminen saattaisi selittää yksilöllisen valinnan sukupolven puoluekiinnittymisen todennäköisyyttä paremmin. Rajallisesta aineistosta johtuen puoluesamaistumista ei pystytä tarkastelemaan ajallisessa vertailussa, joka on sukupolvinäkökulman kannalta olennaisin, joten regressiomallien selitettävää muuttujaa ei ole vaihdettu puoluesamaistumiseen. Siinä missä puoluesamaistuminen on asenteellinen mittari, kuvaa puoluejäsenyys ikään kuin toiminnallista kiinnittymisulottuvuutta, osallistumista.

Taulukko 8. Koko aikuisväestön ja suurten ikäluokkien puoluejäsenyyteen vaikuttavat tekijät. Logistinen regressio. Tuloksista on raportoitu ristitulossuhde (OR) ja p-arvot.

	Koko aikuisväestö		Suuret ikäluokat	
	Malli I Riskiluku	Malli II Riskiluku	Malli I Riskiluku	Malli II Riskiluku
Ikä	1,037***	1,030***	1,243	1,311
Sukupuoli				
Nainen	0,469**	0,551*	0,597	0,669
Mies (ref.)				
Koulutus				
Ei ammatillista koulutusta (ref.)				
Koulutus_ammattikoulu	1,468	0,861	1,021	0,386
Koulutus_keskiaste	2,119*	0,802	3,772	0,780
Koulutus_korkeakoulu	1,406	0,413*	3,142	0,374
Asuinalue				
Kaupungin keskusta (ref.)				
Esikaupunki/lähiö	0,771	0,785	0,984	0,873
Kuntakeskus/taajama	0,972	1,073	0,529	0,200
Haja-asutusalue	1,965	2,502*	0,236	0,181
Siviilisääty				
Naimisissa	1,673	1,809	0,346	5,671
Avoliitossa	1,466	1,230	0,943	1,380
Naimaton (ref.)				
Poliittinen luottamus 0-10		1,317***		1,761
Poliittinen kiinnostuneisuus				
Matalin		0,358		11,576
Matalahko		0,465		0,518
Korkeahko (ref.)				
Korkein		3,677***		5,918*
Sisäinen kansalaispätevyys				
Heikoin		0,817		0,516
Heikohko		0,867		1,258
Korkeahko (ref.)				
Korkein		1,200		3,991
Ulkoinen kansalaispätevyys				
Heikoin		0,341**		0,476
Heikohko		0,462**		0,952
Korkeahko (ref.)				
Korkein		0,692		0,102
Lapsuudenkodin vaikutus poliittisiin mielipiteisiin				
Merkittävä vaikutus		1,068		1,210
Ei merkittävää vaikutusta (ref.)				
Selitysaste				
- 2 Log Likelihood	661,011	567,13	113,003	84,357
Nagelkerke R Square	0,142	0,296	0,163	0,448

Waldin testin merkitsevyystasot: *p≤0,05, **p≤0,01, ***p≤0,001

Kiinnostavaa suurten ikäluokkien regressioanalyysissä on, että ensimmäinen malli, joka sisältää vain sosiodemografisia muuttujia ei selitä tilastollisesti merkitsevästi suurten ikäluokkien puoluejäsenyyden todennäköisyyttä. Vasta, kun malliin lisätään poliittisen kiinnittymisen muuttujat, malli selittää tilastollisesti merkitsevästi puoluejäsenyyden todennäköisyyttä ja mallin pseudoselitysaste kasvaa tasolle 0,448. Näin ollen suurten ikäluokkien puoluejäsenyyteen vaikuttaa poliittinen kiinnittyminen. Kuitenkin ainoastaan poliittinen kiinnostuneisuus nousee mallissa tilastollisesti merkitseväksi selittäväksi muuttujaksi. Suurilla ikäluokilla politiikasta erittäin kiinnostuneet ovat 5,918-kertaisesti todennäköisemmin jonkin poliittisen puolueen jäseniä verrattuna jonkin verran politiikasta kiinnostuneisiin. Poliittisen kiinnostuksen vaikutus on huomattavasti suurempi kuin koko aikuisväestön tasolla. Suurilla ikäluokilla poliittinen luottamus lähestyy tilastollisesti merkitsevää selitysvoimaa p-arvon ollessa 0,53. Riskiluku (OR=1,761) osoittaa, että poliittinen luottamus kasvattaa puoluejäsenyyden todennäköisyyttä.

Edellä esitetyn perusteella tutkimukseni kolmas hypoteesi ei saa tukea puoluejäsenyyden osalta. Tutkimukseni kolmas hypoteesi on H3: Yksilöllisen valinnan sukupolven (syntyneet 1980–1989) poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttaa enemmän koulutus kuin suurilla ikäluokilla (syntyneet 1945–1950). Suurilla ikäluokilla sosiodemografiset muuttujat kuten koulutus eivät vaikuta ollenkaan tilastollisesti merkitsevästi puoluejäsenyyteen. Samoin myös yksilöllisen valinnan sukupolvella koulutus ei vaikuta puoluejäsenyyteen. Yksilöllisen valinnan sukupolvella yksikään logistisen regressioanalyysin selittävästä muuttujasta ei nouse tilastollisesti merkitseväksi. On kuitenkin syytä tuoda esiin, että oletettavasti mallin huono puoluejäsenyyden selityskyky johtune siitä, että tähän sukupolven kuuluvista hyvin harva on jonkin poliittisen puolueen jäsen. Näin ollen malli ei kykene selittämään puoluejäsenyyden todennäköisyyttä, koska puoluejäsenyyksien määrä on niin pieni. Hypoteesi siis saattaisi saada tukea, mikäli aineistossa havaintoyksilöiden määrä ja puoluejäsenyyksien määrä olisi suurempi tai tarkastelun kohteena olisi jokin muu kiinnittymistä kuvaava muuttuja.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

Kansalaisten poliittinen kiinnittyminen on elinehto demokratian toimivuudelle (Gabriel 2012, 162). Demokratian ideaalin mukaisesti kaikilla ryhmillä pitäisi olla ainakin periaatteessa mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin päätöksiin. Demokratian keskeinen ihanne on poliittinen tasa-arvo (Marien, Hooghe & Quintelier 2010, 189). Demokratian hyvinvoinnin tilaa kuvaakin hyvin se, miten poliittinen kiinnittyminen jakautuu yhteiskunnassa eri ryhmien välillä.

Kansalaisten poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttavat monet tekijät. Vaikka kiinnittyminen muodostuukin yksilökohtaisten kokemusten pohjalta, niin sukupolvinäkökulman mukaan jotkin vaikutukset voivat olla yhteisiä samaan ikäkohorttiin kuuluville, jotka kokevat yhdessä yhteiskunnallisesti merkittäviä tapahtumia (Wass 2001, 30–31). Sukupolvinäkökulman mukaan yhteiskunnalliset tapahtumat ja murrokset näyttäytyvät eri ikäisille erilaisina (esim. Delli Carpini 1986, 8), mikä tekee sukupolvesta merkityksellisen. Sosiaaliset ja historialliset yhdessä koetut kokemukset ovat sukupolvien muodostumisen edellytyksiä (Mannheim 1952).

Aikaisempien tutkimuksien perusteella kansalaisten äänestyskäyttäytymisessä on havaittu sukupolvivaikutus (ks. esim. Franklin 2004), eli eri sukupolvien on havaittu eroavan toisistaan pysyvästi äänestämisen suhteen. Sukupolvivaikutusta on tutkittu pääosin vain äänestämisessä, joten tämän tutkimusaukon täyttämiseksi tutkimuksessani tarkastelun kohteeksi otettiin laajemmin sukupolvien poliittinen kiinnittyminen ja siihen vaikuttavat tekijät. Sukupolven vaikutusta tutkittiin vertaamalla tutkimukseni sukupolvien, suurten ikäluokkien ja yksilöllisen valinnan sukupolven, eroja koko aikuisväestöön nähden 1) kuluvalle vuosikymmenellä (vuonna 2015) ja 2) pitkällä aikavälillä (vuosina 1975–2015) sekä lopuksi sukupolvien kiinnittymistä tarkasteltiin vertailemalla sitä, 3) mitkä tekijät vaikuttavat sukupolvien poliittiseen kiinnittymiseen.

Tutkimustulosten mukaan sukupolvella ei havaittu olevan vaikutusta kansalaisten sisäisen ja ulkoisen kansalaispätevyyden tunteeseen. Sukupolvien välillä ei havaittu tilastollisesti merkitsevää eroa siinä, millaisina sukupolvet kokivat omat vaikutusmahdollisuutensa kuluvalle vuosikymmenellä, yhdellä ajan hetkellä. Kun kansalaispätevyyttä tarkasteltiin pitkällä aikavälillä, havaittiin että sukupolvien poliittisen kiinnittymisen taso ei kansalaispätevyyden osalta poikennut tilastollisesti merkitsevästi toisistaan, kun sukupolvia vertailtiin suunnilleen samanikäisinä. Sukupolvet arvioivat näin ollen samaan tapaan omat kykynsä toimia poliittisessa järjestelmässä ja uskovat samassa määrin siihen, että poliittiseen päätöksentekoon voi vaikuttaa.

Yleisellä tasolla suomalaisten kansalaispätevyyden tunne on pysynyt vuosien 1983–2015 aikana melko stabiilina kuitenkin siten, että hyvin pientä kansalaispätevyyden tunteen kohentumista on havaittavissa. Tutkimustulokset eivät tue hypoteeseja 1 ja 2, eli sukupolvien välillä ei ole havaittavissa eroja eikä poliittisessa kiinnittymisessä ole havaittavissa sukupolvivaikutusta. Sen sijaan tutkimustulokset tukevat tutkimukseni nollahypoteesia.

Demokratian kannalta voidaan pitää positiivisena asiana itsessään jo sitä, että sukupolvien välillä ei havaita eroja siinä, millaisena he pitävät omia vaikutusmahdollisuuksiaan sekä sitä, että pitkän aikavälin tarkastelu osoittaa kansalaispätevyyden tason hieman kohentuneen. Demokratian kannalta huolestuttavana asiana voidaan kuitenkin pitää sitä, että kummastakin tutkittavasta sukupolvesta valtaosa kokee politiikan vaikeaksi ymmärtää ja suurin osa epäilee omia mahdollisuuksiaan vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon. Poliittisen kiinnostuksen tasoon verrattuna sukupolvien poliittinen kiinnittyminen kansalaispätevyyden osalta on matalammalla tasolla.

Kansalaispätevyyden sijaan sukupolvien välillä havaittiin eroja poliittisessa kiinnostuksessa, mikä tukee hypoteesia 1. Yhdellä ajan hetkellä, kuluvalle vuosikymmenellä, sukupolvien välillä havaittiin tilastollisesti merkitsevä ero poliittisen kiinnostuksen tasossa. Keskimäärin suurten ikäluokkien poliittinen kiinnostus on korkeammalla verrattuna yksilöllisen valinnan sukupolveen. Yksilöllisen valinnan sukupolvesta noin joka kymmenes kokee, ettei ole lainkaan kiinnostunut politiikasta, kun taas suurista ikäluokista näin kokee vain noin yksi vastaaja kahdestakymmenestä. Koko aikuisväestössä politiikasta ei lainkaan kiinnostuneiden osuus jää kahden mainitun sukupolven välille, noin seitsemään prosenttiin. Demokratian silmissä nuoremman sukupolven ei lainkaan kiinnostuneiden osuus on huolestuttava monestakin syystä. Kuten tutkimuksessani havaittiin, poliittinen kiinnostus vaikuttaa esimerkiksi puoluejäsenyyden todennäköisyyteen, ja myös aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet poliittisen kiinnostuksen vaikuttavan laajalti poliittiseen kiinnittymiseen (esim. Strömbäck & Shehata, 2010).

Pitkän aikavälin tarkastelu toi esiin, että yleisesti ottaen poliittisen kiinnostuksen taso on kasvanut aikavälillä 1976–2015 keskimäärin noin 0,5 yksikköä. Suurten ikäluokkien poliittinen kiinnostus 26–31-vuotiaina (vuonna 1976) saa keskiarvoksi noin 2,3, kun taas yksilöllisen valinnan sukupolven vastaava luku 24–35-vuotiaina (vuonna 2015) on noin 2,7. Sukupolvien välillä on tilastollisesti merkitsevä ero poliittisessa kiinnostuksen tasossa, kun sukupolvet ovat olleet suunnilleen samanikäisiä. Ero on kuitenkin hieman pienempi kuin keskimääräisen kiinnostuksen kasvu vuosien 1976–2015 välillä, minkä perusteella voidaan olettaa periodivaikutuksen vaikuttavan suurilta osin sukupolvien väliseen eroon. Tämän perusteella hypoteesi 2 ei saa ainakaan kovin vahvaa tukea, sillä merkittävää sukupolvivaikutusta ei ole

havaittavissa, kun otetaan huomioon poliittisen kiinnostuksen yleinen kasvu vertailuvuosien välillä.

Suurimmat erot sukupolvien välillä havaittiin toiminnallisessa kiinnittymisessä, puoluejäsenyydessä. Sukupolvet eroavat toisistaan tilastollisesti merkitsevästi puoluejäsenyyden suhteen sekä yhdellä ajan hetkellä, kuluvalle vuosikymmenellä, että pitkän aikavälin perusteella sukupolvien ollessa samanikäisiä. Puoluejäsenyyden suosio on suurilla ikäluokilla huomattavasti korkeampi kuin yksilöllisen valinnan sukupolvella. Vuonna 2015 suurista ikäluokista 16 prosenttia oli jonkin poliittisen puolueen jäsen, kun yksilöllisen valinnan sukupolvesta vain hieman yli 4 prosenttia oli puolueen jäseniä – suurissa ikäluokissa puoluejäsenyyden todennäköisyys oli siis lähestulkoon nelinkertainen yksilöllisen valinnan sukupolveen nähden. Koko aikuisväestöstä hieman yli 9 prosenttia oli jonkin poliittisen puolueen jäseniä.

Havainnot tukevat hypoteesia 1. Puoluejäsenyyden osalta suuret ikäluokat ovat kiinnittyneempiä politiikkaan yksilöllisen valinnan sukupolveen verrattuna. Vaikka yksilöllisen valinnan sukupolven poliittinen osallistuminen puoluejäsenyyden valossa näyttäytyy varsin heikkona, on syytä huomioda, että puoluejäsenyyden sijaan kyseinen sukupolvi ja kaikki muutkin kansalaiset voivat osallistua tai olla osallistumatta politiikkaan monilla vaihtoehtoisilla tavoilla. Näin ollen puoluejäsenyys kuvaa poliittista osallistumista tutkimuksessani erittäin kapeasti vain yhden osallistumistavan näkökulmasta.

Yleisellä tasolla puoluejäsenyyden suosio on kokenut merkittäviä muutoksia aikavälillä 1976–2015. Samaan aikaan, kun suurten ikäluokkien puoluejäsenyyden suosio on kasvanut, on puoluejäsenyys yleisellä tasolla menettänyt suosiotansa. Edellä mainittu periodivaikutuksen kaltainen muutos puoluejäsenyyden suosiossa yleisellä tasolla oletettavasti vaikuttanee suurilta osin sukupolvien välisiin merkittäviin eroihin, kun sukupolvet ovat olleet suunnilleen samanikäisiä. Ero sukupolvien välillä on tilastollisesti merkitsevä, kun verrataan sukupolvien puoluekiinnittymistä jäsenyyden osalta heidän ollessa suunnilleen samanikäisiä. Rajallisesta aineistosta johtuen tutkimuksessani ei pystytä kuitenkaan osoittamaan, missä määrin sukupolvien erot puoluejäsenyydessä johtuvat sukupolvivaikutuksesta, ja kuinka paljon periodivaikutus selittää eroja. Yksilöllisen valinnan sukupolven puoluejäsenyyden suosio eroaa nimittäin huomattavasti myös yleisestä puoluejäsenyyden suosion tasosta, joskin elämäntaustamallin mukaan sukupolven kohdalla on mahdollista, että puoluejäsenyyden suosio vielä kasvaa heidän vanhentuessaan.

Selvää kuitenkin on se, että suurten ikäluokkien puoluejäsenyyden kehitys ajallisessa perspektiivissä on poikkeuksellista verrattuna koko aikuisväestön yleiseen kehitykseen, mikä

ilmentää osaltaan sukupolvelle ominaista, muista poikkeavaa käyttäytymistä. Näin ollen hypoteesi 2 saa varovaisen tukensa. Tutkimustulosten perusteella on kuitenkin syytä huomioida, että omintakeisesta kehityksestä huolimatta myöskään suurista ikäluokista suurin osa ei ole ollut minkään poliittisen puolueen jäsen heidän elinkaarensa aikana. Tutkimustuloksista ilmenee myös, ettei suurten ikäluokkien puoluejäsenyyden suosio ole ollut heti heidän nuoruudestaan alkaen yleisestä kehityksestä poikkeavaa, vaan ikäluokan nuoruudessa vuonna 1976 11,3 prosentilla suurista ikäluokista oli puoluejäsenyys, kun taas koko aikuisväestössä 16,8 prosentilla oli puoluejäsenyys. Suurten ikäluokkien nuoruudessa puolueorganisaatiot elivät kukoistusaikaansa: puolueiden järjestötoiminta sekä puoluejäsenten määrät vahvistuivat. Tällaisessa ympäristössä puoluepolitiikka ja poliittinen osallistuminen ovat saattaneet tarjota suureen ikäluokkaan kuuluville sukupolvea määrittäviä avainkokemuksia (Borg 2018, 168).

Tutkimustulokset tuovat esiin sen, että vaikka suuria ikäluokkia on pidetty yhteiskunnallisesti aktiivisena sukupolvena (esim. Borg & Ruostetsaari 2004), ei vahva poliittinen kiinnittyminen kata koko ikäkohorttia eikä kiinnittyminen ikäluokan sisällä ole yhtenäistä. Puoluejäsenyyttä lukuun ottamatta suuret ikäluokat eivät poikkea pitkän aikavälin tarkastelussa merkittävästi poliittisen kiinnittymisen suhteen koko aikuisväestöstä. Samoin tutkimustulokset tuovat esiin, ettei myöskään yksilöllisen valinnan sukupolvi ole yhtenäinen poliittisen kiinnittymisen suhteen. Sukupolvi sisältää sekä vahvasti että löyhemmin politiikkaan kiinnittyneitä yksilöitä. Syvempien johtopäätösten tekeminen yksilöllisen valinnan sukupolven kiinnittymisestä on kuitenkin tutkimukseni pohjalta vaikeampi tehdä, koska kyseinen sukupolvi on mukana tarkastelussa vain kahden vuosikymmenen ajan. Vasta ajan myötä pystytään tarkemmin arvioimaan, lähestyykö esimerkiksi sukupolven kiinnostuksen taso elämänkaarimallin mukaisesti yleistä kiinnostuksen tasoa vai jääkö kiinnostuksen taso pysyvästi sukupolvelle ominaiseen tyyliin hieman matalammalle tasolle.

Kun tutkimuksessani tarkasteltiin poliittiseen kiinnostukseen vaikuttavia tekijöitä, havaittiin suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven ja koko aikuisväestön välillä eroa siinä, mitkä tekijät selittävät poliittista kiinnostusta. Tämä osaltaan kuvaa sukupolvien välisiä eroja ja sitä, miten sukupolvien poliittinen kiinnittyminen rakentuu. Suurten ikäluokkien poliittiseen kiinnostukseen eivät vaikuta sosiodemografiset tekijät kuten koko aikuisväestössä ja yksilöllisen valinnan sukupolvella. Yksilöllisen valinnan sukupolvella sosiodemografisista muuttujista koulutus ja sukupuoli vaikuttavat poliittiseen kiinnostukseen. Näin ollen havainnot tukevat hypoteesia 3, jonka mukaan yksilöllisen valinnan sukupolven kiinnittymiseen vaikuttaa enemmän koulutus kuin suurilla ikäluokilla.

Koulutuksen vaikutusta poliittiseen kiinnostukseen ei voida kuitenkaan pitää ainoastaan yksilöllisen valinnan sukupolvelle ominaisena piirteenä, sillä koulutus vaikuttaa myös koko aikuisväestön tasolla poliittiseen kiinnostukseen. Yksilöllisen valinnan sukupolvella koulutuksen vaikutus poliittiseen kiinnostukseen on kuitenkin voimakkaampi kuin koko aikuisväestöllä, mikä ilmentää osaltaan sitä, ettei elämäнкаarimallin yksistään voida olettaa vaikuttavan sukupolven kiinnostukseen, vaan myös koulutuksen painoarvon lisääntyminen kuvaa sukupolvelle ominaista kiinnittymisen rakentumista. Koko aikuisväestössä koulutuksen ja sukupuolen lisäksi ikä vaikuttaa poliittiseen kiinnostuneisuuteen ja iän myötä todennäköisyys kiinnostua politiikasta kasvaa. Rajallisen tutkimusaineiston ja aikavariaabelien sidosteisuuden myötä tutkimuksessani ei pystytä tutkimaan sitä, onko iän ja poliittisen kiinnostuneisuuden yhteyden taustalla elämäнкаaren vai sukupolven tuoma vaikutus tai missä määrin nämä kumpikin vaikuttavat.

Sekä suurten ikäluokkien, yksilöllisen valinnan sukupolven että koko aikuisväestön poliittiseen kiinnostukseen vaikuttavat muut poliittista kiinnittymistä kuvaavat tekijät. Tutkimustulokset tuovat esiin yhtäläisyyden siinä, että niin koko aikuisväestön kuin sukupolvienkin kiinnostukseen vaikuttavat muut kiinnittymistä kuvaavat tekijät, ja toisaalta taas eroavaisuuden siinä, että eri kiinnittymistekijät vaikuttivat sukupolvien kiinnostuneisuuteen. Poliittinen luottamus vaikuttaa tilastollisesti merkitsevästi suurten ikäluokkien poliittiseen kiinnostuneisuuteen, kun taas yksilöllisen valinnan sukupolvella poliittinen osallistuminen, sisäinen ja ulkoinen kansalaispätevyys sekä lapsuudenkodin vaikutus poliittiseen mielipiteeseen vaikuttivat sukupolven poliittiseen kiinnostuneisuuteen.

Koko aikuisväestön ja yksilöllisen valinnan sukupolven osalta tutkimustulokset tukevat näkökulmaa, jossa nuoruus ja varhaisaikuisuus nähdään merkittävänä elämänvaiheena, jolla on kauaskantoisia vaikutuksia yhteiskuntaan kiinnittymisessä (Jennings & Niemi 1981). Tutkimuksessani se, että vastaaja koki lapsuudenkodin vaikutuksen poliittiseen kiinnittymiseen merkittäväksi, lisäsi poliittisen kiinnostuksen todennäköisyyttä. Havainto tukee näin ollen käsitystä, jonka mukaan poliittisen kiinnittymisen eriytyminen esimerkiksi äänestämisen osalta alkaa jo lapsuudenkodissa (Wass & Borg 2016). Tutkimuksessani poliittisen sosialisointin mittari on muodostettu vain yhdestä suuntaa antavasta kysymyksestä, joten poliittisen sosialisointin vaikutuksesta ei voida sen perusteella tehdä kuin varovaisia päätelmiä.

Puoluejäsenyyden kohdalla tutkimustulokset osoittivat, että poliittisen kiinnostuksen tavoin sosiodemografiset tekijät (ikä, sukupuoli, koulutus ja asuinpaikka) vaikuttavat koko aikuisväestössä puoluejäsenyyteen. Tästä poiketen suurten ikäluokkien puoluejäsenyyteen sosiodemografiset tekijät eivät kuitenkaan vaikuttaneet. Sekä koko aikuisväestöllä että suurilla

ikäluokilla poliittista kiinnittymistä kuvaavat tekijät vaikuttivat puoluejäsenyyteen. Näistä poliittinen kiinnostuneisuus vaikutti suurten ikäluokkien puoluejäsenyyteen, kun taas koko aikuisväestöllä kiinnostuksen lisäksi poliittinen luottamus ja ulkoinen kansalaispätevyys vaikuttivat puoluejäsenyyteen.

Tutkittaessa puoluejäsenyyteen vaikuttavia tekijöitä, yksilöllisen valinnan sukupolven kohdalla havaittiin, että yksikään koko aikuisväestön puoluejäsenyyttä selittävä muuttuja ei saanut tilastollista merkitsevyyttä. Mitkään tyypillisesti poliittiseen osallistumiseen vaikuttavat tekijät, kuten kiinnostus (esim. Oskarson 2007) ja kansalaispätevyys (esim. Karp & Banducci 2008), eivät olleet yhteydessä yksilöllisen valinnan sukupolven puoluejäsenyyteen. Tutkimustulosten perusteella näyttää siltä, että yksilöllisen valinnan sukupolven puoluekiinnittyminen jäsenyyden osalta muotoutuu selvästi epäsäännönmukaisemmin koko aikuisväestöön verrattuna, jolloin sukupolven puoluejäsenyyden tutkiminen kvantitatiivisin menetelmin vaikutussuhteita tarkastelemalla on vaikeampaa. Toki teoreettisesti sekin on mahdollista, että sukupolven puoluejäsenyyden taustalla on muita tekijöitä, kuin perinteisessä poliittisen osallistumisen tutkimuskirjallisuudessa esitetyt selittävät muuttujat. Oletettavasti tutkimustuloksiin vaikuttaa kuitenkin keskeisesti myös se, että puoluejäsenyys on sukupolvella niin harvinaista, ettei teorian pohjalta muodostettu tilastollinen regressiomalli kykene selittämään sitä, mitkä tekijät vaikuttavat puoluejäsenyyteen.

Kokonaisuudessaan tutkimustulokset tuovat esiin yksittäisiä, osittain hyvin hienosiakin vaikutuksia sukupolven vaikutuksesta poliittiseen kiinnittymiseen, kuten esimerkiksi suurten ikäluokkien puoluejäsenyyden tapauksessa. Vaikka sukupolvivaikutusta ei voida täysin kiistää tutkimustuloksien perusteella, osoittavat tulokset kuitenkin, että poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttavat sukupolven sijaan merkittävien osin muut tekijät. Tutkimustulokset osoittavat, että niin koko aikuisväestön kuin sukupolvien poliittiseen kiinnittymiseen vaikuttavat muut kiinnittymistä kuvaavat muuttujat. Tutkimukseni vahvistaa näin ollen käsitystä siitä, että poliittisen kiinnittymisen eri tekijät ovat sidoksissa toisiinsa (esim. Rapeli & Borg 2016). Kyseiset havainnot tarkoittavat myös sitä, että sukupolvi- ja elämäntapa-vaikutuksien teoriaa voidaan soveltaa äänestyskäyttäytymisen lisäksi laajemminkin poliittisen kiinnittymisen tutkimiseen.

Poliittisen kiinnittymisen asenteellisten ja toiminnallisten tekijöiden väliset yhteydet tuovat esiin myös sen, miten tärkeää on tarkastella poliittista kiinnittymistä laajemminkin kokonaisuutena kuin vain esimerkiksi yhden ulottuvuuden, äänestämisen, kautta. Demokratian kannalta huolestuttavaa on kuitenkin se, miten sosiodemografisten tekijöiden kuten iän, sukupuolen ja

koulutuksen vaikutus poliittiseen kiinnittymiseen lopulta muotoilee osaltaan sitä, kuinka osallistumisen ja vaikuttamisen edellytykset yhteiskunnassa jakautuvat.

Aiemmat tutkimukset, kuten myös oma tutkimukseni, lähestyvät sukupolvinäkökulmasta poliittisen kiinnittymisen toiminnallista ulottuvuutta hyvin perinteisten osallistumismuotojen, äänestämisen ja puoluejäsenyyden, avulla. Vaikka äänestäminen ja puoluejäsenyys ovat osallistumistapoina hyvin olennaisia edustuksellisessa demokratiassa, ovat kansalaisten osallistumismahdollisuudet moninaistuneet ja monipuolistuneet merkittävästi viimeisten vuosikymmenien aikana. Toiminnallinen poliittinen kiinnittyminen voikin rakentua hyvin monella eri tavalla. Jatkotutkimuksien kannalta olisikin mielenkiintoista tarkastella, ovatko esimerkiksi digitalisaatio, globalisaatio, ilmastonmuutos, populismin nousu ja uudet vaikuttamistavat vaikuttaneet eri tavoin sukupolvien toiminnalliseen kiinnittymiseen, poliittiseen osallistumiseen.

8. LÄHTEET

Primäärilähteet

Suomen Gallup & Helsingin yliopisto: Puolueiden ajankohtaistutkimus 1976 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 3.0 (2018-07-12). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD1003>

Suomen Gallup & Helsingin yliopisto: Puolueiden ajankohtaistutkimus 1983 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.1 (2004-07-09). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD1011>

Pesonen, Pertti (Tampereen yliopisto) & Sänkiaho, Risto (Tampereen yliopisto) & Borg, Sami (Tampereen yliopisto): Eduskuntavaalitutkimus 1991 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-08-13). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD1088>

Karvonen, Lauri (Åbo Akademi) & Paloheimo, Heikki (Tampereen yliopisto): Eduskuntavaalitutkimus 2003 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.1 (2012-01-05). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD1260>

Grönlund, Kimmo (Åbo Akademi) & Kestilä-Kekkonen, Elina (Tampereen yliopisto): Eduskuntavaalitutkimus 2015 [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 2.0 (2018-07-24). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3067>

Sekundäärilähteet

Alestalo, Matti (2007), "Rakennemuutokset ja sukupolvet". *Yhteiskuntapolitiikka* 72:2, 146–157.

Allardt, Erik (1981), "Sukupolvet suomalaisen yhteiskunnan kuvauksessa". *Sosiologia* 18:4, 265–274.

Becker, Henk (2000), "Discontinuous Change and Generational Contracts". Teoksessa Sara Arber & Claudine Attias-Donfut (toim.), *The Myth of Generational Conflict: The Family and State in Ageing Societies*. London Routledge, 114–132.

Bengtsson, Åsa & Christensen, Henrik Serup (2012), "Medborgarnas förväntningar på politiskt beslutsfattande". Teoksessa Borg, Sami (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö, 255–275.

Berger, Ben (2009), "Political theory, political science, and the end of civic engagement". *Perspective on Politics* 7:2, 335–350.

Berger, Bennett M. (1960), "How long is a generation?" *British Journal of Sociology* 11:1, 10–23.

Blais, André, Gidengil, Elisabeth, Nevitte, Neil & Nadeau, Richard (2004), "Where does turnout decline come from?" *European Journal of Political Research* 43:2, 221–236.

- Borg, Sami (2005), *Kansalaisena Suomessa. Kansalaisvaikuttaminen Pohjoismaissa ja European Social Survey 2002*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Borg, Sami (2008), ”Kansalaisten jäsenyys ja toiminta puolueissa”. Teoksessa Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 85–107.
- Borg, Sami (2013), *Demokratiaindikaattorit 2013*. Oikeusministeriön julkaisu 52/2013, selvityksiä ja ohjeita.
- Borg, Sami (2015), ”Ajaako yleisödemokratia etuamme?”. *Tieto ja Trendit: talous ja hyvinvointikatsaus 2015* (1). Helsinki: Tilastokeskus, 46–49.
- Borg, Sami (2018), ”Suurten ikäluokkien poliittinen kiinnittyminen ja äänestysvalinnat 1970-luvulta nykypäivään”. Teoksessa Kestilä-Kekkonen Elina & Tapio, Raunio (toim.), *Valta ja politiikka. Juhlakirja Ilkka Ruostetsaarelle hänen 60-vuotispäivänään*. Tampere: Vastapaino, 150–171.
- Borg, Sami & Ilkka, Ruostetsaari (2004), ”Sukupolvien valta-asemien muutos eliiteissä ja eduskunnassa”. *Yhteiskuntapolitiikka* 69:2, 147–158.
- Borg, Sami & Kestilä-Kekkonen, Elina (2017), ”Viisi väitettä osallistumisesta”. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, Elina & Korvela, Paul-Erik (toim.) *Poliittinen osallistuminen: vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä*. Jyväskylä: SoPhi, 52–75.
- Braungart, Richard & Braungart Margaret (1986), “Life-course and generational politics”. *Annual Review of Sociology* 12, 205–231.
- Bäck, Maria, Elina, Kestilä-Kekkonen ja Söderlund, Peter (2016), ”Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät”. Teoksessa Grönlund, Kimmo & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen Osallistumisen Eriytyminen*. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Helsinki: Oikeusministeriö, 379–397.
- Campbell, Angus, Philip Converse, Warren Miller & Donald Stokes (1960) *The American Voter*. New York: John Wiley & Sons.
- Craig, Stephen (1979), “Efficacy, trust, and political behavior: An attempt to resolve a lingering conceptual dilemma”. *American Politics Quarterly* 7, 225–239.
- Craig, Stephen, Niemi, Richard & Silver, Glenn (1990), “Political efficacy and trust: A report on the NES pilot study items. *Political Behavior* 12:3, 289–314.
- Dalton, Russell (2000), “The decline of party identifications”. Teoksessa Dalton, Russell & Wattenberg, Martin (toim.), *Parties without partisans: Political change in advanced industrial democracies*. Oxford: Oxford University Press, 19–36.
- Dalton, Russell (2007), *The good citizen: how a younger generation is reshaping American politics*. Washington, DC: CQ Press.
- Dalton, Russell & Wattenberg, Martin (2000), *Parties without Partisans: Political Change in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.
- Delli Carpini, Michael X. (1986), *Stability and Change in American Politics. The Coming of Age of the Generation of the 1960s*. New York and London: New York University Press.

- Delli Carpini, Michael X. & Keeter, Scott (1996), *What Americans Know about the Politics and Why It Matters*. New Haven, CT: Yale University.
- Easton, David (1965), *A system analysis of political life*. New York: Wiley.
- Easton, David (1975), "A re-assessment of the concept of political support". *British Journal of Political Science*. 5:4, 435–457.
- Elo, Kimmo & Rapeli, Lauri (2012), "Politiikkatietämys ja poliittinen kiinnostus". Teoksessa Sami Borg (toim.), *Muutosvaalit 2011*. Oikeusministeriön julkaisu; OMSO 16/2012. Helsinki: oikeusministeriö, 275–291.
- FNES 2015 kuvailusivu (2019). Saatavissa: https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD3067?tab=description&study_language=fi, luettu 7.1.2019.
- FNES 2003 kuvailusivu (2019). Saatavissa: https://services.fsd.uta.fi/catalogue/FSD1260?tab=description&study_language=fi, luettu 7.1.2019.
- Field, Andy (2013), *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics: and Sex and Drugs and Rock 'n' Roll*. 4. painos. Los Angeles: Sage.
- Finkel, Steven E. (1985), "Reciprocal Effects of Participation and Political Efficacy: A Panel Analysis". *American Journal of Political Science* 29:4, 891–913.
- Franklin, Mark N. (2004), *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Franklin, Mark N., Lyons, Patrick & Marsh, Michael (2004), "The generational basis of turnout decline in established democracies". *Acta Politica* 39:2, 115–151.
- Gabriel, Oscar W. (2012), "Cognitive political engagement". Teoksessa Silke, Keil I. & Gabriel, Oscar W. (toim.), *Society and democracy in Europe*. Abingdon: Routledge, 162–184.
- Gallego, Aina (2009), "Where Else Does Turnout Decline Come From? Education, Age, Generation and Period Effects in Three European Countries". *Scandinavian Political Studies* 32:1, 23–44.
- Glenn, Norval D. (2005), *Cohort Analysis*. California: Sage Publications, Thousand Oaks.
- Greenstein, Fred I. (1970), "A Note on the Ambiguity of "Political Socialization"": Definitions, Criticisms, and Strategies of Inquiry". *The Journal of Politics* 32:4, 969–978.
- Grönlund, Kimmo, Heikki Paloheimo, Jan Sundberg, Risto Sänkiäho & Hanna Wass (2005), "Kiinnittyminen politiikkaan". Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY, 88–118.
- Heidar, Knut (2006), "Party Membership and Participation". Teoksessa Richard S. Katz & William Crotty (toim.) *Handbook of Party politics*. Lontoo: Sage, 301–315.
- Heikkilä, Tarja (2017), *Tilastollinen tutkimus*. 9. painos. Helsinki: Edita.
- Hetherington, Marc (1998), "The Political Relevance of Political Trust", *The American Political Science Review* 92:4, 791–808.

- Highton, Benjamin & Raymond, Wolfinger, E. (2001), "The first seven years of political life cycle". *American Journal of Political Science* 45:1, 202–209.
- Hoikkala, Tommi & Petri Paju (2008), "Entä nuoremmat sukupolvet? Sukupolvitutkimus ja nuorisopolitiikka". Teoksessa Purhonen, Semi & Tommi Hoikkala & J.P. Roos (toim.), *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus, 270–294.
- Hurd, Ian (2016), Legitimacy. Encyclopedia Princetoniensis. Saatavissa: <<https://pesd.princeton.edu/?q=node/255>>, luettu 13.4.2018.
- Hyman, Herbert H. (1969), *Political socialization. A Study in the Psychology of Political Behavior*. New York: The Free Press.
- Iyengar, Shanto (1980), "Subjective political efficacy as a measure of diffuse support". *The Public Opinion Quarterly* 44, 249–256.
- Jennings, M. Kent & Niemi, Richard G. (1981), *Generations and politics. A panel study of young adults and their parents*. Princeton: Princeton University Press.
- Jensen, Michael J., Jorba, Laia & Anduiza, Eva (2012), "Introduction". Teoksessa Eva Anduiza, Michael J. Jensen & Laia Jorba (toim.), *Digital media and political engagement worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–15.
- Jokivuori, Pertti & Risto Hietala (2014), *Määrällisiä tarinoita – Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Porvoo: WSOY.
- Jääsaari, Johanna (1986), "Sukupolvet, elämäntapa ja politiikka". *Politiikka* 28, 258–281.
- Karisto, Antti (toim.) (2005), *Suuret ikäluokat*. Tampere: Vastapaino.
- Karp, Jeffrey & Banducci, Susan (2008), "Political efficacy and participation in twenty-seven democracies", *British Journal of Political Science* 38, 311–334.
- Karvonen, Lauri (2014), *Parties, governments and voters in Finland*. Colchester: ECPR.
- Karvonen, Lauri & Heikki, Paloheimo (2005), "Demokratia näkymiä Suomessa". Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*, 290–304. Helsinki: WSOY.
- Kestilä-Kekkonen, Elina (2015), "Suomalaisten poliittinen kiinnittyminen". Teoksessa Borg, Sami, Kestilä-Kekkonen, Elina & Westinen, Jussi, *Demokratiaindikaattorit 2015*. Selvityksiä ja ohjeita 56/2015. Helsinki: oikeusministeriö, 52–65.
- Kestilä-Kekkonen, Elina (2018), "Kenen ääni kuuluu Euroopassa?". Teoksessa Kestilä-Kekkonen, Elina & Raunio, Tapio (toim.), *Valta ja politiikka. Juhlakirja Ilkka Ruostetsaarelle hänen 60-vuotispäivänään*. Tampere: Juvenes Print, 172–201.
- Kestilä-Kekkonen, Elina & Korvela, Paul-Erik (2017), "Vaali- ja puolueosallistumisesta demokratiainnovaatioihin: syventyykö vai heikentyykö demokratia?". Teoksessa Kestilä-Kekkonen, Elina & Korvela, Paul-Erik (toim.) *Poliittinen osallistuminen: vanhan ja uuden osallistumisen jännitteitä*. Jyväskylä: SoPhi, 8–29.
- Klingemann, Hans-Dieter & Fuchs, Dieter (1995), "Citizens and the State: A Relationship Transformed". Teoksessa Klingemann, Hans-Dieter & Fuchs (toim.), *Citizens and the State*. Oxford: Oxford University Press, 419–443.

- Konzelmann, Laura, Corina Wagner & Hans Rattinger (2012), "Turnout in Germany in the Course of Time: Life Cycle and Cohort Effects on Electoral Turnout from 1953 to 2049". *Electoral Studies* 31:2, 250–261.
- Koop, Gary. 2008. *Introduction to Econometrics*. Chichester: John Wiley & Sons Ltd.
- Kriegel, Annie (1978), "Generational Difference: The History of an Idea". *Daedalus* 107:4, 23–38.
- Lupia, Arthur & Philbot, Tasha S. (2005), "Views from inside the net: How websites affect young adults' political interest". *Journal of Politics* 67:4, 1122–1142.
- Ljungberg, Elisabet (2003), "Politisk socialisation – ett forskningsområde som söker sin identitet". *Politiikka* 45, 133–147.
- Lyons, William & Robert, Alexander (2000), "A tale of two electorates: Generational replacement and the decline of voting in presidential elections". *Journal of Politics* 62:4, 1014–1034.
- Mannheim Karl (1928), "The Problem of Generations". Teoksessa Mannheim, Karl (muokannut Kecskemeti, Paul), *Essays on the Sociology of Knowledge* (1952). London: Routledge & Kegan Paul, 276–322.
- Marien, Sofie, Hooghe, Marc & Quintelier, Ellen (2010), "Inequalities in Non-institutionalised Forms of Political Participation: A Multi-level Analysis of 25 Countries". *Political Studies* 58:1, 187–213.
- Martikainen, Tuomo & Hanna, Wass (2001), *Vaienneet äänet. Äänestäminen vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleissa*. Vaalit 2001: 2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Martikainen, Tuomo & Wass, Hanna (2002), *Äänettömät yhtiömiehet. Osallistuminen vuosien 1987 ja 1999 eduskuntavaaleihin*. Vaalit 2002:1. Helsinki: Tilastokeskus.
- Mattila, Mikko (2004), "Ristiintaulukointi". KvantiMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/ristiintaulukointi/ristiintaulukointi.html>, luettu 13.1.2019.
- Mattila, Mikko (2009), "Logistinen regressio". KvantiMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Saatavissa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/logregressio/logistinen.html>, luettu 17.1.2019.
- Mattila, Mikko & Sänkiahho Risto (2005), "Luottamus poliittiseen järjestelmään". Teoksessa Paloheimo, Heikki (toim.), *Vaalit ja demokratia Suomessa*. Helsinki: WSOY, 73–87.
- Milbrath, Lester W. (1965) *Political Participation. How and Why do People Get Involved with Politics?* Chicago: Rand McNally.
- Miller, Arthur (1974), "Rejoinder to 'Comment' by Jack Citrin: Political Discontent or Ritualism?", *The American Political Science Review* 68:3, 989–1001.
- Miller, Arthur & Listhaug, Ola (1990), "Political parties and confidence in government: A comparison of Norway, Sweden and the United States". *British Journal of Political Science* 20:3, 357–386.

- Milner, Henry (2002), *Civic Literacy. How Informed Citizens Make Democracy Work*. Tufts University, University Press of New England, Hanover and London.
- Milner, Henry (2010), *The internet generation: engaged citizens or political dropouts?* Hanover and London: Tufts University, University Press of New England.
- Morrell, Michael E. (2003), "Survey and experimental evidence for a reliable and valid measure of internal political efficacy". *Public Opinion Quarterly* 67:4, 589–602.
- Morell, Michael E. (2005), "Deliberation, Democratic Decision-making and Internal Political Efficacy". *Political Behavior* 27:1, 49–69.
- Neundorff, Anja & Niemi, Richard (2014), "Beyond political socialization: New approaches to age, period, cohort analysis", *Electoral Studies* 33, 1–6.
- Oskarson, Maria (2007), "Social risk, policy dissatisfaction and political alienation: A comparison of six European countries". Teoksessa Svallfors, Stefan (toim.), *The political sociology of the welfare state: Institutions, social cleavages and orientations*. Palo Alto, CA: Stanford University Press, 117–148.
- Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (2008), "Suomen puolueiden nykytila ja tulevaisuuden haasteet". Teoksessa Paloheimo, Heikki & Raunio, Tapio (toim.), *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY, 209–219.
- Persson, Mikael, Hanna Wass & Henrik Oscarsson (2013), "The Generational Effect in Turnout in the Swedish General Elections, 1960–2010". *Scandinavian Political Studies* 36: 3, 249–269.
- Pollock, Philip (1983), "The participatory consequences of internal and external political efficacy: A research note". *The Western Political Quarterly* 36:3, 400–409.
- Purhonen, Semi (2002), "Sukupolvikäsitteen kolme ulottuvuutta. Diskursiivisen dimension merkitys sukupolvitietoisuuden rakentumisessa". *Sociologia* 39:1, 4–17.
- Purhonen, Semi (2005), "Sukupolvikokemukset, sukupolvitietoisuus ja eliitti: Sukupolvien ”ongelma” suurten ikäluokkien elämäntarinoissa". Teoksessa Antti Karisto (toim.) *Suuret ikäluokat*. Tampere: Vastapaino, 222–269.
- Purhonen, Semi (2007), *Sukupolvien ongelma. Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista*. Helsinki: Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 251.
- Purhonen, Semi (2008a), "1. Johdanto: suuret ikäluokat sukupolvena". Teoksessa Purhonen, Semi, Hoikkala, Tommi ja Roos, J.P. (toim.), *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus, 9–30.
- Purhonen, Semi (2008b), "10. Suurten ikäluokkien sisäiset jaot yhteiskunnallisena sukupolvena". Teoksessa Purhonen, Semi, Hoikkala, Tommi ja Roos, J.P. (toim.), *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus, 197–230.
- Purhonen, Semi, Hoikkala, Tommi ja Roos, J.P. (toim.) (2008), *Kenen sukupolveen kuulut? Suurten ikäluokkien tarina*. Helsinki: Gaudeamus.
- Putnam, Robert D. (2000), *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster Paperbacks.

- Quintelier, Ellen & van Deth, Jan W. (2014), "Supporting Democracy: Political Participation and Political Attitudes. Exploring Causality Using Panel Data". *Political Studies* 62:1, 153–171.
- Rapeli, Lauri (2010), *Tietääkö kansa? Kansalaisten politiikkatietämys teoreettisessa ja empiirisessä tarkastelussa*. Turku: Turun yliopisto.
- Rapeli, Lauri & Sami Borg (2016), "Kiinnostavaa mutta monimutkaista: tiedot, osallistuminen ja suhtautuminen vaikuttamiseen". Teoksessa Grönlund, Kimmo & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen Osallistumisen Eriytyminen*. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Helsinki: Oikeusministeriö, 379–397.
- Roos, J.P. (1987), *Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Sapiro, Virginia (2004), "Not Your Parents Political Socialization. Introduction for a New Generation". *Annual Review of Political Science* 7, 1–23.
- Sivonen, Jouni (2008), "Kyselyaineiston havaintojen painottaminen". KvantiMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Saatavissa: <<https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/painottaminen/painotus.html>>, luettu 7.1.2019.
- Soikkanen, Timo & Vesa, Vares (1998), "Sukupuolvi selittäjänä Suomen historiassa". *Historiallinen aikakauskirja* 1/1998, 37–53.
- Strömbäck, Jesper & Shehata, Adam (2010), "Media malaise or a virtuous circle? Exploring the causal relationships between news media exposure, political news attention and political interest". *European Journal of Political Research* 49:5, 575–597.
- Söderlund, Peter (2016), "Kannastaan epävarmat ja liikkuvat äänestäjät". Teoksessa Grönlund, Kimmo & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen Osallistumisen Eriytyminen*. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Helsinki: Oikeusministeriö, 341–356.
- Toivonen, Timo (2003), "Sukupuolvi yhteiskunnallisen muutoksen selittäjänä". Teoksessa Harri Melin ja Jouko Nimula (toim.), *Yhteiskunnallinen muutos*. Tampere: Vastapaino, 109–120.
- Wass, Hanna (2006), "Sukupuolviefekti äänestämisessä: mittaamiseen ja selittämiseen liittyviä kysymyksiä". *Politiikka* 48:1, 32–47.
- Wass, Hanna (2007a), "The effects of age, generation and period on turnout in Finland 1975–2003", *Electoral Studies* 26:3, 648–659.
- Wass, Hanna (2007b), "Generations and Socialization into Electoral Participation in Finland", *Scandinavian Political Studies* 30:1, 1–19.
- Wass, Hanna (2008), *Generations and turnout: generational effect in electoral participation in Finland*. Acta Politica 35. Helsinki: Department of Political Science, University of Helsinki.
- Wass, Hanna & Sami, Borg (2016), "Yhdenvertaisuus äänestyskopissa: äänestysaktiivisuus vuoden 2015 eduskuntavaaleissa". Teoksessa Grönlund, Kimmo & Hanna Wass (toim.), *Poliittisen Osallistumisen Eriytyminen*. Eduskuntavaalitutkimus 2015. Helsinki: Oikeusministeriö, 177–199.

Wass, Hanna & Pilvi, Torsti (2011), ”Limittyvät sukupolvet ja jaetut näkemykset: suomalaiset yhteiskunnalliset sukupolvet ja sukupolvittaiset erot poliittisessa käyttäytymisessä”. *Politiikka* 53:3, 167–184.

Vaalitutkimus (2019). Saatavissa:

<http://www.vaalitutkimus.fi/fi/vaalitutkimu2s_suomessa.html, luettu>, luettu 7.1.2019.

Van Deth, Jan W. (1990), ”Interest in politics”. Teoksessa Jennings, Kent M. & van Deth, Jan W. (toim.), *Continuities in political action*. deGruyter Studies on North America Vol. 5. Berlin: deGruyter, 275–312.

Van Deth, Jan W. & Elff, Martin (2004), ”Politiciation, Economic Development and Political Interest in Europe”. *European Journal of Political Research* 43:3, 477–508.

Webb, Paul, David Farrel & Ian Holliday (2002), *Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Verba, Sidney, Schlozman, Kay Lehman & Brady, Henry E. (1995), *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Verba, Sidney, Burns, Nancy & Schlozman, Kay Lehman (1997), ”Knowing and caring about politics: Gender and political engagement”. *Journal of Politics* 59:4, 1051–1072.

Virtanen, Matti (2001), *Fennomanian perilliset. Poliittiset traditiot ja sukupolvien dynamiikka*. Hämeenlinna: SKS.

Virtanen, Matti (2005), ”Suuret ikäluokat sukupolvena”. Teoksessa Antti Karisto (toim.), *Suuret ikäluokat*. Tampere: Vastapaino, 197–207.

Wohl, Robert (1979), *The Generation of 1914*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Yhteiskuntatieteellinen tietokirja (2019), *Puolueiden ajankohtaistutkimukset*. Saatavissa: <<https://www.fsd.uta.fi/fi/aineistot/sarjat/#pajank>>. luettu 7.1.2019.